18 KASIM 1959 SAYI : 277

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FIYATI : 125 KURUŞ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 6, Cilt : XVI, Sayı : 277

Yazı işleri :
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :
TURHAN

★

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :
Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

★

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

★

İlân işleri :
Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 17. 10. 1959

Kapak resmimiz

Eyüp Han

Her şey millet için...

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Metin Toker
Kaybediyoruz

Beş seneden fazla bir zamandan beri, yani çıktığından bu yana daima daha iyi bir mecmua olma yolunda merhale merhale ilerlemiş bulunan AKİS önümüzdeki aya yeni bir dönemeci dönecektir. Mecmuanın geçen haftanın ortasında Ankarada toplanan İdare Meclisi bazı mühim kararlar almıştır.

AKİS, uzun müddet "şahsi mesai" ile çıkan bir mecmua zannedilmiş, bu yüzden o "şahsi mesai" bertaraf edilirse AKİS'in çıkamıyacağı, çıksa bile yaşamıyacağı hayal edilmiştir. Bir de değil, iki acı tecrübe bu hayalin sahiplerini ayıltmış olmalıdır. AKİS, en kıymetli elemanlarından mahrum bırakıldığı devrelerde dahi, eskisi kadar iyi hazırlanmak bir yana, üstelik eskisi gibi hamleler yapmakta devam etmiştir. Böylece AKİS, bir hüda-i nabit değil, şahıslara bağlılığı pek az, tamamiyle sağlam temel üzerine bina edilmiş, bir ekibin hummalı mesaisiyle yaşayan bir müessese olduğunu göstermiştir.

AKİS ayrıca, içinde bulunduğumuz şartların neticesi, Türkiyede bir Aktüalite mecmuası olmaktan çok ileri bir manâ almıştır. Bunun AKİS için memnuniyet verici ve dert açıcı iki cephesi vardır. Ama memnun da olunsa, dert de açsa hâdise budur ve AKİS'in meseleler karşısındaki görüşü umumi efkârın çok büyük bir kısmının -çok büyük ve tesirli bir kısmının- fikirlerini teşkil, temsil ettiği için ehemmiyet kazanmaktadır. AKİS bu vazifenin şerefine lâyık olmanın heyecanlı gayreti içindedir.

İdare Meclisi bu hususları göz önünde tutarak, yeni ve cesur bir hamleye daha karar vermiş, tıpkı Amerikadaki Time gibi AKİS'in yüz de yüz bir ekibin çalışması mahsulü haline getirilmesi ve son şahsilik kırıntılarının da kaldırılması zamanının geldiğinde ittifak etmiştir. Bunu temin için AKİS'in teşkilâtında bazı değişiklikler yapılmıştır.

Mecmuanın neşriyatıyla alâkalı bütün işlerin sevkü idaresini deruhte edecek bir Başyazarlık ihdas edilmiştir. İdare Meclisi bu vazifeyi Atlantiğin ötesinde Executive Editor", bu yanında "Directeur" diye bilinen vazifenin karşılığı olarak kabul etmiştir. Başyazar, mecmuanın neşriyatına istikamet verme işini omuzlarına alacak, hâdiseler karşısında tutumu tesbit edecek, idareyi elinde tutacaktır. Hâdiseler karşısında AKİS'in davranışı, görüşleri geniş ve ehliyetli bir ekiple birlikte çalışacak olan Başyazar tarafından çizilecek, çerçeve içinde neşredilecek bütün yazılar mecmuanın fikrini aksettirecektir. İdare Meclisi Başyazarlık mevkiine Metin Tokeri getirmiştir.

Önümüzdeki aydan itibaren AKİS iki başmakale ihtiva edecektir. İç politika ile alâkalı başmakale, eskisi gibi, "Haftanın İçinden" başlığı altında Yurtta Olup Bitenler kısmında yayınlanacaktır. "Dünyaya Bakış" başlığını taşıyacak ikinci başmakale AKİS'in dış politika hâdiseleri karşısındaki görüşünü aksettirecek ve Dünyada Olup Bitenler kısmımızda yer alacaktır.

AKİS ekibinin dışında en kıymetli ve başka yerlerde pek az rastlanan imzalar kendi şahsi fikirlerini zaman zaman AKİS'te aksettireceklerdir. İsmet İnönünün derin alâka toplayan hatıraları bu nevi yazılarının misâlidir. AKİS her hafta "misafir imza" olarak bir imza takdim edecektir. İdare Meclisi ayrıca, bir temenni olarak, röportaj ve siyasi mülâkatlara daha fazla yer verilmesini arzulamıştır.

İdare Meclisi, mecmuanın yazı işleri haricindeki her türlü işlerinin tedvirini, selâhiyetleri genişletilen Müessese Müdürüne bırakmıştır. Müessese Müdürlüğünü eskisi gibi Mübin Toker yapacaktır.

Okuyucularımız bu yeni hamlenin neticelerini, ümid ederiz ki, AKİS'e daha fazla bağlanmak için bir sebep olarak zevkle takip edeceklerdir. AKİS omuzlarına ister istemez düşen ağır yükü biraz daha başarıyla yapmak için hiç bir gayretten geri kalmıyacak, beş yıl gibi nisbeten kısa bir müddet içinde memleket hayatında elde ettiği inanılmaz mevkie lâyık olarak devam edecektir.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

B. M. M.

Hayırdır inşallah!

Divan kâtibi seçim neticelerini okumağa başladığı zaman salonda, bilhassa muhalefet sıralarında bir kıpırdanma oldu. Kulaklar dört açılmıştı. kâtibin okuduğu adlar ve alınan oy sayıları dinleniyordu. İsimler okundu, okundu, isimler okundukça bilhassa muhalefet saflarındaki yüzler gülüyordu. Neden olmuştu, nasıl ol muştu belli değildi ama, bu sefer İktidar partisi mensupları, muhalefetin muhtelif komisyonlara aday gösterdiği milletvekillerini keyfe göre oraya buraya dağıtmamıştı. C.H.P. Meclis Grrbu hangi komisyona aday göstermişse, aday gösterilenler o komisyonlara seçilmişlerdi. Bu iyi bir başlangıçtı. Saat 16.45 de B.M.M. nin yılın ikinci toplantısı sona ererken herkesin yüzünde bir memnuniyet okunuyordu.

Hâdise bu haftanın başında pazertesi günü B. M. M. de komisyon seçimlerinin sonuçları ilân edilirken cereyan ediyordu. C. H. P. lileri aylardan beri ilk defa memnun bir halde Meclisten çıkmağa sevkeden şey, muhtelif komisyonlarda gösterdikleri, adayların yerlerinin değiştirilmemiş olmasıydı. Gerçi bu normal demokratik rejimle işleyen memleketlerde pek tabii bir haldi ama, unutulmamalıydı ki, burası Türkiye idi ve son dokuz yıldır Türkiyede D. P. markalı bir demokrasi hayatı yaşıyorduk. Nitekim gecen yıl D. P. idarecileri, C. H. P. Meclis Grubunun gösterdikleri adaylara hiç iltifat etmemiş ve meselâ bir doktor C. H. P. milletvekilini Arzuhal encümenine, bir avukat C. H. P. milletvekilini de Sağlık encümenine seçmekte bir beis görmemişlerdi. Hem de bu milletvekilleri tam bir şekilde kendi grupları tarafından aday gösterildikleri halde.

Bu küçük taktiğin manâsı aşikârdı. Geçen yıl D. P. idarecileri ihtisas erbabı muhalefet milletvekillerinin alâkalı oldukları komisyonlarda bulunmalarından ve tenkit oklarını saplamalarından çekinmişlerdi. Bunun icin de muhalefet millletvekillerini mümkün olduğu kadar kendi ihtisas sahaları dışındaki komisyonlara seçtirmek gayretkesliğini göstermişlerdi. Ancak, vaktaki komisyon çalışmaları baslamıs, o zaman D. P. idarecileri bu şekilde küçük taktik oyunları ile de gayeye vasıl olmadıklarını görmüslerdi. Zira komisyonlar bütün milletvekilerine acıktı. Meselâ sağlık komisyonuna seçilmemiş bir ihtisas erbabı doktor, pek âlâ gelip sağlık encümeninde tenkitlerde bulunabiliyordu. Yapamadığı tek şey komisyondaki oylamalara katılmamaktı. Eh, bunun da Muhalefet icin zaten pek bir değeri yoktu. Zira komisyonların coğunluğunu D. P. milletvekilleri teşkil ediyordu. Mühim olan komisyonlara cıkıp aksaklıkları yüze vurmaktı. Karar nasıl olsa D. P. çoğunluğunun otomatikleşmiş parmakları ile çıkıyordu. İşte geçen yılki bu tecrübe, bu yıl da bir kere daha aynı yola sapılmanın manâsızlığını ortaya koymuş olacak ki, muhalefet milletvekilleri kendi grup idare heyetleri tarafından aday gösterildikleri yere seçilmekte herhangi bir güçlükle karşılaşmadılar. C. H. P. lileri memnuniyete sevk eden de bu idi.

Ziyaretler

54 öncü geldi.

Geçen haftanın ortalarında, Hariciye köşkünün büyük ihtimamla döşenmiş salonlarından birinde, gözlüklü, orta boylu, neşeli bir zat, duyduğu korkunç bir infilakın sesiyle olduğu yerden beş-on santim sıçradı ve İngilizce: "Ne var, ne oluyor" diye bağırdı. Gözlüklü zatın yanındakiler, kendisine bir şey olmadığını, sadece genişletilen Ankara yollarından birinde dinamitle taş kırıldığını izah ettiler. Derince bir nefes alan gözlüklü adam, tekrar sükûnet buldu ve sözlerine devam etti.

Eisenhower'in sözcüsü Hagerty'nin Ankaraya gelişinin üzerinden ancak 3-4 saat geçmişti. Amerika Cumhurbaşkanının gezisi münasebetiyle, gideceği memleketlerde gerekli emniyet tertibatını almak için yola çıkan sözcü, alâkalılarla bu tedbirler hakkında görüşmekteydi. Hagerty'nin gelişinden haberleri olmasına imkân bulunmayan yol amelelerı, emniyet tedbirleri organizatörünün yüreğini ağzına getirmişlerdi.

Hagerty bu derece korkmazdı. Korkmazdı ama, hafızasına itimadı olan bir adamdı. Hafızası yanılmıyorsa, rahmetli dışişleri bakanları Dulles bundan iki yıl kadar evvel, böyle bir gürültüyle Ankara adlı şehirde karşılaşmıştı.

Başkan Eisenhower'in 54 kişilik öncü heyetini getiren Boeing - 707 tıp "Uçan Beyaz saray" saat 11.45 de Esenboğa hava alanına geldiğinde bir takım gri pardesülü, kısa kesilmiş saçlı adamlar alanın muhtelif yerlerinde sigara içmekteydiler. Telâş arasında kimsenin gözüne çarpmıyan bu şahıslar iki gün evvel hususi bir uçakla geç vakit Ankaraya gelmişler ve sessiz sedasız Amerikan büyük elçiliğinin misafirhanesine yerleştirilmişlerdi. Sayıları kırka varan, gri pardesülüler, Amerikan Cumhurbaşkanı ve ailesinin hayatını korumakla vazifelendirilmiş, gizli teşkilât mensuplarıydı. Geldikleri gece, yanlarına birer Türk polis mihmandar olarak verildi. Ankaranın girdisini, çıktısını en ufak teferrüatına kadar incelemeğe koyuldular.

6-7 Aralıkta tekrar Ankarayı ziyaret edecek olan "uçan Beyaz saray" 3 kilometrelik pistın sonunda durabildi. Buradan geri dönerek, terminalin önüne geldi. Uçaktan ilk olarak ağzındaki jikleti süratle çiğneyen gri pardesülü bir adam indi. Hemen onun arkasından gözlüklü, daima gülen ve durmadan hareket eden birisi daha göründü. Beyaz sarayın sözcüsü Hagerty, jiklet çiğnemiyordu. Yanıp sönen flaşlara gülerek poz verdi ve şeref salonuna doğru yürüdü. Bu arada Eisenhower'e çok benziyen, uzun boylu bir genç kimseye itibar etmeden otomobile doğru yürüyordu. Elinde 3 çanta vardı. Kendisine yardım etmek istiyenleri reddetti ve çantalarıyla birlikte Ankaraya doğru yola çıktı. Bu Amerikan Cumhurbaşkanının oğlu ve Yaveri John Eisenhower idi.

Gençler cesur olur . .

Eisenhower'in sözcüsü şeref salonunda yaptığı kısa konuşmada buradaki vazifelerinin başında, Başkanla beraber gelecek gazetecilerin serbest çalışma imkânlarını temin etmek geldiğini belirtti. Bunun için Ankara-Radyosuna paralel çalışacak bir muhabere teşkilâtı kurulacaktı. Böylece hem gazeteciler rahatça çalışacak, hemde Başkan Eisenhower kolaylıkla temas imkânlarını bulabilecekti.

Beyaz saray sözcüsü, kısa konuşmasını müteakip Ankaraya hareket etti. Anıt Kabiri ziyaret sırasında Mr. Hagerty yanında bulunan iki genc gazeteciye:

"İsterseniz benim otomobilime gelin. Madem ki vazifeniz beni takiptir, güçlük çekmezsiniz." dedi

Şaşıran gazetecilerin koluna girdi ve onları otomobilinde bulunan J. Eisenhower'e arabadan inmesini söyliyerek yanına aldı. M. Hagerty otomobilde sağında ve solunda oturan genclere şunları söyledi:

"Dikkat ettim, Türk gazetecilerinin hemen hepsi çok genç.."

Gazetecilerden biri şöyle cevap verdi:

Eureka !

Mösyö de La Palice'i tanır mısınız?

Hakkında parlak bir zekânın "Ölmeden bir çeyrek saat evvel yaşıyordu" diye şarkı düzdüğü kahraman!

Allah selâmet versin, bizim Ahmet Emin Yalman da Türkiyede siyasi huzurun reçetesini nihayet keşfetti ve bunu gazetesinde ilân etti:

"Muhalefet, iktidar sevdasını bir tarafa bırakmalı!"

Ah üstad, ne kadar haklısınız, ne kadar haklısınız! Şu muhalefet iktidar sevdasını bir bıraksa, bakınız İktidar herşeyi nasıl gül gibi idare edecek...

Hem de mektepsiz maarif idare etmeye kalkışan meşhur Nazırı hasedinden çatlata, çatlata!

"Gençler daha cesur olur efendim.."

Beyaz sarayın sözcüsü genç gazetecinin cevabından bir şey anlamadı göründü. Kafasını kaşıdı ve izah etmelerini ister gibi genç gazetecilere baktı. Gençler, belkide memleketi dışarıya jurnal etmek töhmetinde bırakılmamak için sustular ve bir şey söylemediler. Ama Mr. Hagerty birkaç dakika sonra ceza evinde bulunan gazetecilerin adedini sorunca, birbirlerine bakıp gülümsediler.

Hazırlıklar . .

Ankarada sadece bir gece kalan ve o akşam Süreyyada yemek yiyerek otel Balının 60I numaralı odasında yatan beyaz saray sözcüsü, Eisonhower'in oğlunu, gizli teşkilâtın müdürlerinden ikisiyle beraber Başkentte bırakarak karaçiye hareket etti.

Amerikan Cumhurbaşkanın ve ailesinin hayatını korumakla vazifeli olan bu teşkilât, Eisenhower'in geçeceği bütün noktalarda en ufak teferrüatına kadar tedbirini AKİS'in baskıya verildiği şu anda almıştır. Filhakika bundan bir hafta kadar evvel İstanbula oradan da Ankaraya gelen Boeing-707 tipindeki askeri uçağı idare eden pilot, sırf meydanın hususiyetlerini öğrenmek için böyle bir uçuşu yapmıştır. Bundan başka Amerikan Cumhurbaşkanının uçuş rotasında, denize rastlayan bütün alan Amerikan donanmasının tarassutu altında bulundurulacaktır. Bu denizlerde aralık olarak, Amerikan donanmasına mensup muhripler uçağın deniz üzerine rastlayan rotası dahilinde seyredeceklerdir. Tesbit edilen programa göre, Eisenhower Ankaradaki bir gecelik misafirliğinin dönüşünde bir emniyet tedbiri alarak, kaldığı Amerikan sefaretinden Esenboğaya helikopterle gidecektir.

D. P.

CENTO hazırlığı

Ankara adından pek hoşlanmayan Menderes çarşamba günü genc İstanbula, uçarak mevsimin geçmesine rağmen, doğruca yazlık başbakanlık binasına indi.

Böylece D. P. üst kademeleri kulisinin Ankara cephesi inkitaa uğrarken, -Başbakan Ankaradan ayrılınca D.P. üst kademelerinde bir icrai rehavet başgösterir. Her nekadar bazı gazetelerde Abdullah Akerin başkanlığında kabinenin toplanarak basın affını görüştüğü yazılmışsa da, Aker hangi selâhiyetle kabineyi toplıyabileceğini, kendisinin de bilinmediğini söylemiştir- İstanbul D. P. ve Belediye Reisi Aygün, bütün işlerini bırakarak Başbakanın emrine girmiş oldu.

Perşembe günü 9.30 dan 15.30 a kadar vilâyet binasından ayrılmayan Başbakanın yüzünü, bu zaman zarfında bir Muzaffer Kurbanoğlu, bir Ethem Yetkiner bir de yemek getiren garson görebildi. 15.30 dan sonra İmar teftişinin de yerine getirilmesiyle Perşembenin yaprağı kapanmış oldu.

Cuma sabahı, işkembecilerin kepenklerinin açık olduğu bir saatte erkenden vilâyete gelen Menderes, bir evvelki gün imar sahalarından aldığı ilhamı ilk olarak İmar Bakanı Medeni Berke açtı. Şimdi C. H. P. saflarında bulunan Hürriyet partililerin bir hayli kuvvetli bulunduğu Diyarbakır vilâyetinin imariyle ilgili son fikirlerin rötuşu Kurbanoğlu ve imar müdürünün de katıldığı bu görüşmelerde yapıldı.

Vilâyetler..

Diyarbakır vilâyetinin bir meselesi, hem de imarı gibi bir meselesi görülürken, vilâyetliği vaadedildiği halde liste dışı bırakılan Bandırma kazasından gelen ve yüzlerinde atlatılmış insanların ifadelerini taşıyan bir heyet mensupları boş yere bekliyorlardı. Aynı gün Bandırmalıların kulakları da Başvekille görüşmeye giden heyetten gelecek sese çevrilmişti. Kabul edilmedikleri haberi gelince yüzlerdeki karamsar ifadeler iyiden iyiye arttı. Geç vakitlere kadar Bandırma sokaklarında ikinci defa atlatılmanın tefsirleri yapıldı. 16 ilçe il olsundu, Bandırma bu listenin dışında kalsındı. Herhalde Yırcalı ve 120 taraftarı bu işe engel olmuştu. Karamsarlık vakit ilerledikçe sert tefsirlere bağlanıyordu. "Eğer bu hata düzeltilmezse Bandırma kapıları da D. P. milletvekillerine kapatılırdı."

Maamafih yüzlerinden atlatılmış insanların ifadeleri okunan Bandırma heyeti mensuplarının karamsarlıkları uzun sürmedi. Cumartesi günü kabul edilen heyet mensupları hayli iltifat gördüler. Başvekil, 1950 yılından beri vilâyetlik vaadiyle avunan Bandırmalıların dileklerini ilgiyle dinledi ve kendilerine hak verir göründü: "Bandırmalılar üzülmesindi. Vilâyet olacak kazaların başında Bandırmayı görmemek mümkün müydü canım".

Vilâyet binası 16.30 da terkedildikten sonra, Eğitim Milli komisyonu raporu yüzünden bir hayli sıkıntılı bir hafta geçiren Maarif Vekâleti vekili Tevfik İleri'nin telaşlı adımlarla merdivenleri tırmandığı, fakat bu tırmanışı kısa bir fasılayla telaşlı bir inişin takip ettiği görüldü. 18.30 da Parkotelde İleri ve Menderes arasında yapılan ve uzun müddet devam eden konuşmaların merkezini bu hafta içinde hayli fırtına koparan Eğitim Milli Komisyonu raporunun teşkil ettiğinde kimsenin şüphesi yoktu.

Bandırmalılar meselesinin de halledildiği Cumartesi gününün programında bulunan 16.30 a kadar süren kabuller faslından başka, imar sahalalarının dolaşılması, ve Ankaradan gelen Sayın Cumhurbaşkanının karşılanması da ifa edildi. istirahatle geçmesine rağmen, Pazar günü Gedik, Akçal ve Medeni Berkin ziyaretleri pek kısa sürmedi. Hiç gülmeyen Gedikin yüzünün son günlerde gülmemekten de öteye, bir ifade taşıdığı dikkatten kaçmıyordu. Esasen Menderesle arasındaki mesafenin bir hayli açılması, bazı çevrelerde "araları iyi değil" şeklindeki yorumlara yol açıyordu.

Set seferi

Pazartesi günü Selâmiçeşmedeki evinden daha gün ışımadan fırlayan Hava Yolları Genel Müdürü Ulvi Yenal Yeşilköye erkenden gelerek SET uçağının hazırlıklarıyla meşgul oldu. Hazırlıklar tamamlanırken uğurlayıcı zevat, gruplar halinde Yeşilköyde görünmeğe başlıyordu. İl idare kurulu üyeleri bir yana bırakı-

Menderes SET uçağının penceresinde

İyi yolculuklar!..

lırsa erkenciler arasında Basın Yayın Genel Müdürü Altemur Kılıç, İstanbul Milletvekili ve Havadis Gazetesi idare meclisi azalarından Muhlis Erdener, İzmir milletvekili Rauf Onursal, erkenciler arasındaydı. Ethem Menderes, Hasan Polatkan ve İstanbul Defterdarı üçlüsünü Başbakanın çocukluk arkadaşı Rıfat Kadızade takip ediyordu. -SEV uçağı kazazedelerinden olan ve tavana asılı olarak sallanan Başbakan kurtardığını söyleyen Kadızade de Tahran gezisine iştırak eden zevat arasındaydı- Genel Müdür, SET in kaptan Pilotu Şakir Palasay ve esmer hostesi Dürdanaye son talimatını verirken saat sekizi beş geçe 0073 plâkalı kadillak piste girdi. 0073 ten yüzünden durgun bir ifadeyle çıkan başbakanı sadece Kemal Aygün takip etti. Namık Gediki arayanlar, gözlerini 0073 ten çevirmek zorunda kaldılar. Gedik, Aygünün arabasıyla beraberinde İran sefiri, Orhan Çapa Medeni Berk ve Haldun Simavi olduğu halde gelmişti. Hürriyet Gazetesinin genç patronu Amerika gezisinden sonra Tahran gezisine de iştirak ediyordu, ama bu davet eskisi gibi tantanalı olmamış, Simavinin yolcu olduğu ancak uçağa girerken anlaşılmıştı. Gri bir elbise ve kırmızı bir kravat takmış olan Menderes son derece şıktı. Herkesin ayrı ayrı elini sıktı. Öyle askeri merasim filan da istemedi. Bu sırada plâkasız arabasıyla terminale gelen Sayın Cumhurbaşkanı Bayar, yarı bellerine kadar eğilerek el sıkan uğurlayıcılara mukabele ettikten sonra Şeref salonuna girildi. Bayar, Menderes Zorlu triyosunun poz verdiği fotoğraflarda Gediği arayanlar, yine boşuna yoruldular. Gülümseyen İçişleri bakanı, Şeref salonunun dışında kalmıştı. El sıkışma faslından sonra Menderes, Sayın Bayara salonda kalmasını söyledi ve uçağa doğru yürüdü. Bayar da SET'in kapısı kapanana kadar Şeref salonundan çıkmadı. Yolcular uçağa binerken, Başbakanın özel kalem müdürü Arif Özgenin uğurlayıcılar arasında bulunan Basın Yayın Genel müdürünü çağırdığı görüldü. Altemur Kılıç, Özgenin sözlerini garip bir yüz ifadesiyle dinledikten sonra uçağa binmek zorunda kaldı. Aslında, Başbakan uğurlandıktan sonra Ankaraya dönecekti. Ama birkaç dakika içinde bavullarını bile terminalde bırakarak programını değiştirdi. Hazırlıksız yolcular arasında İstanbul sayılı fotoğrafçılardan Kemal Baysal da bulunuyordu. Saat sekizi yirmi geçe Başbakanın "Kaldırın" emri üzerine dört motorlu SET uçağı 12 yolcu, 43 bavulla -bavulların üçü Başbakana aittir- hareket etti.

Varış

İran Hükümetinin dâvetlisi olarak CENTO azası üç devlet temsilcilerinin müşterek meseleleri etrafındaki görüşmelerine katılmak üzere Tahrana giden Türk heyeti saat 16.50 de Mehrabat hava alanına indi.

Hava alanında Menderesi, İkbâl karşıladı. Merasim pek parlak oldu.

Zorlunun bavulları
Lüzumlu eşya...

Başbakan merasim kıtasını selâmladıktan sonra, Türk Büyük Elçiliğine gitti.

Dış Politika

Bir misafir bekleniyor

Menderes Tahranda Türkiye Büyük Elçiliğinde yorgunluk kahvesini alırken Türkiye başkentinde de alâka uyandırıcı bir misafirin ağırlanmasına ait son hazırlıklar yapılıyordu. Menderes ve Zorlu yalnız gittikleri Tahrandan uzun boylu, uçları yukarı doğru kıvrık bıyıklı, İngilizlerin meşhur "Hindistan ordusu albayı" tipli, iri, erkek güzeli bir Pakistanlı ile birlikte döneceklerdi. Misafir, Pakistanın 51 yaşındaki Devlet Başkanı Eyüp Handı.

Eyüp Hanın ismi, dünyanın dört bir köşesinde geçen sonbaharın mahsun günlerinde duyuldu. Gerçi, yakışıklı Mareşal 1951 yılından beri Pakistanın dışında bastırıyordu. Buna ma barış zamanlarında daima olduğu gibi gürültücü politikacıların şaşaası ağırbaşlı askerin adını bilhassa Pakistanın dışında bastırılıyordu. Buna mukabil memleketlerinin halinden şikâyetçi olan Pakistanlıların kalbinde Eyüp Han, bir ümit ışığı olarak yatıyordu.

Diplomat asker

Tahsilini meşhur Aligarh Üniversitesinde tamamlıyan Mareşal Eyüp Han ilk askeri eğitimini İngiltere'de Sandhurst Kıraliyet Askeri Kolejinde görmüş ve 1928'de buradan mezun olmuştur. İkinci Dünya Harbine fiilen katılmış ve Birmanya cephesinde vazife görmüştür. Harp bittiği zaman kendi taburunun komutanlığını ifa etmekteydi.

Pakistanın kurulmasından sonra, Tuğgeneralliğe terfi etmiş ve daha sonra Doğu Pakistan silâhlı kuvvetleri komutanlığına tâyin edilmiş olan Eyüp Han, 1948 Aralık ayında Tümgeneral olmuş ve 1950 senesi ortalarına doğru Pakistan orduları komutan yardımcılığına getirilmiştir.

17 Ocak 1951'de Pakistan ordularının ilk Başkomutanı olmuş ve bu vazifede kaldığı müddet içinde Orduyu yeni baştan tanzim ve teçhiz ederek müessir bir hale getirmiştir.

Pakistan, bilhassa 1954'den sonra, beceriksiz, muhteris ve zayıf politikacıların elinde istikrardan mahrum bir manzara gösteriyordu. Böyle idarelerin bariz vasfı olan "resmi hırsızlık" inanılmaz derecede alıp yürümüştü. Sosyal düzen tamamiyle bozulmuştu. Bütün yüksek tabaka kendi kendisini zengin etmekle meşgul olduğundan, politikaya atılmadan önce meteliksiz bilinen kimseler milyonlar içinde yüzdüklerinden eline, fırsat geçen herkes "bir vurgun vurmayı" mübah sayıyordu. Devlet dairelerinde memurlar, haklı olarak, kendi çaplarında rüşvet almadan iş görmüyorlardı. Yükselen politikacılar insafsızca çalışıyorlar; döviz tahsisleri, ticari müsaadeler, ihaleler hep onların eliyle ve menfaat mukabilinde dağıtılıyordu. Pakistan yavaş yavaş ikiye ayrılıyordu.; ufacık bir "çok zenginler" zümresi ve kocaman bir "çok fakirler" kütlesi. Zayıf hükümetler birbirini takip ediyor, rezalet, dedikodular, kulaktan kulağa yayılıyor, yer yer ayaklanmalar oluyordu. Bu sırada devletin başında İskender Mirza bulunuyordu.

1 ipte 2 cambaz oynamaz

Geçen yılın Ekim ayında memleket artık idare edilemez bir hal almıştı. Tek çare Pakistanda yeni bir rejim kurmaktı. Bunun da yolu hükümet darbesi yapmaktı. Fakat hükümet darbesini bizzat Devlet Başkanı yapacaktı.

İskender Mirza, Başkomutan Eyüp Hanla temas etti. Çürümüş rejimde sağlam kalan tek kaya Pakistan Ordusuydu. Nitekim Amerikanın meşhur aylık mecmuası Atlantic Magazine o sıralarda neşrettiği bir tahlil yazısında Pakistanın her müessesesini yerin dibine batırmış, bir silâhlı kuvvetleri övmüştü. Eyüp Hanın şahsi eseri olan Ordu, üstelik memleketin tek teşkilâtlı kuvvetiydi ve bir hükümet darbesi ancak silâhlı kuvvetlerin desteği sağlanırsa muvaffak olabilirdi. Eyüp Han, İskender Mirzaya muvafakatini bildirdi.

Devlet Başkanı 7 Ekim 1958'de Anayasayı ilga ve örfi idare ilân etti. Örfi idare komutanı olarak Eyüp Hanı işbaşına getirdi. Parti hayatı ve bu hayatı dejenere eden menfaatçi politikacılar saltanatı son buluyordu. Halk zaten şikâyetçiydi. Bu yüzden tek bir silâh atılmadı, tek bir tank harekte geçmedi hiçbir karışıklık çıkmadı. Hükümet selâhiyetlerini devretti. Meclis kapatıldı.

Görünüşte, Pakistanın hakimi İskender Mirzaydı. Fakat hakiki kudret Eyüp Hanın elindeydi. Emirleri İs-

Eğitim Meselesi...

Turhan FEYZİOĞLU

Türkiyenin herhangi bir köşesinde karşınıza çıkan ilk vatandaşa sorunuz: "Meydan indirip yükseltmek mi, okul yapmak mı," Yine sorunuz İngiltereden tonlarla viski ithal etmek mi, ortaokul ve liselerimizin muhtaç olduğu fizik ve kimya lâboratuvarları için malzeme ithal etmek mi?" Döviz imkânlarımızın darlığını bilen hiç bir sağduyu sahibi, "ne pahasına olursa olsun, viski" demiyecektir.

Bu fikirde olmıyan, sadece bazı D. P. mes'ulleridir. Bir muharririn geçenlerde pek tatlı bir tarzda ifade ettiği gibi: "Eğitim, Türkiyenin bir numaralı meselesi olabilir, fakat son dokuz yılın mes'ullerinin meselesi değildir."

Okul çağına geldikleri halde ilk öğretime başlıyamıyan bir milyondan fazla Türk çocuğu onların "mesele"si değildir. Aksi halde, ilk öğretim kanunu altı buçuk yıldan beri dosyasında uyutulmazdı. Nüfusumuz arttıkça "Ümmi" vatandaş sayısının da artması, onların "mesele"si değildir. Aksi halde, kapatılan halkevleri yerine çoktan Halk Eğitimi merkezleri açılmış olur, Halk Eğitimi kanunu tasarısı raflarda tozlanmazdı.

Esenboğadaki bir karşılama veya uğurlama töreninde bazı bakanların eksik bulunması belki "Mesele" olabilir. Fakat birçok bakanlıkların -bu arada Milli Eğitim Bakanlığının- aylarca münhal kalması hiç de "mesele" değildir.

"Türkiye Eğitim Millî komisyonu"nun raporu, bütün gizleme gayretlerine rağmen, nasıl oldu da basının eline geçti? Bu bir "mesele"dir. Nasıl oldu da, üç üniversite öğretim üyesi, iki Talim ve Terbiye Heyeti âzası, bir bakanlık müfettişi, bir Umum müdür muavini, bir maarif müdürü, bir teknik okul öğretmeni, bir ilk öğretmen müfettişi, bir şube müdürü, D. P. iktidarının kalkınma edebiyatını hiçe sayan satırlar yazmaya cesaret edebildiler? Hele bu, bazı D. P. mesullerinin nazarında, en büyük "mesele"dir . . . Fakat, raporda açık ve yer yer acı bir dille ortaya serilen millî gerçekler nedense "mesele" değildir.

*

Eğitim Komisyonu raporunun mesleki müşahede tenkid ve teklifleri, elbette eğitimciler arasında münakaşa konusu olacaktır. Esasen komisyon,, raporun tam metin halinde yayınlanmasını, bütün eğitimcilere, basın mensuplarına, siyaset adamlarına dağıtılarak umumî münakaşaya arzedilmesini bizzat ve ısrarla talep etmiştir. Ancak raporun hiç münakaşa götürmiyecek büyük bir meziyeti vardır. Bu rapor açık sözlü, tok sözlü bir rapordur. Onu kaleme alanlar, iktidar sahiplerini değil, kendi vicdanlarını tatmin etmek kaygusu ile hareket etmişlerdir.

İşte delili: D. P. mesulleri ormanlar konusunda, hayret verici bir rahatlıkla "Ormanlarımızın tahribi diye bir endişemiz yoktur. Ormanlarımız bize bugün de, yarın da yeter ve artar" tezini savunurken, Eğitim komüsyonunun raporu şu sözlerle tehlike çanı çalmaktadır. "Bu amansız gidişle . . . , Türkiyede yurdumuzun ziyneti ve büyük servetlerinden biri olan eski ormanların yerine "Ormanları koruyalım" levhalarından başka birşey kalmayacaktır. Artık sonuna yaklaşmakta olduğumuz bu milli facia yeteri kadar sert, müessir ve kesin tedbirler almak yönünden hükümeti ve eğitimle alâkalı tarafları bakımından da bilhassa maarif Vekâletini ilgilendirir"

Başka bir misal: Plânsız, istikrarsız, israfçı ve gösterişçi biri iktisadi politikanın günden güne elle tutulur hale gelen acı neticelerini vatandaştan gizliyebilmek hevesiyle D. P. nin giriştiği "Görülmemiş Kalkınma" propagandasından habersiz gibi davranan Eğitim Komisyonu, raporunda, sade bir hakikati bütün çıplaklığı ile ifade etmektedir.

"Türkiye toprağının kalkınması, üzerinde yaşıyan insan unsurunun kalkınmasına bağlıdır. Bu sebeple, eğitim kalkınması ile başlamıyan hiç bir kalkınma hakiki bir kalkınma olamaz."

Rapor, insan unsurunu yetiştirmiş olan Almanya ve İspanyanın ikinci dünya savaşından ne ağır yaralarla çıktıklarını belirttikten sonra, Türkiyede hüküm süren "İktisadi kriz" den bahsediyor ve şu hükme varıyor. "Bu durumun, nasıl kalkınacağımızı bilmemekten meydana geldiği aşikârdır." "Raporda, iktisadi kalkınmanın ancak ilme saygı göstererek ilmi usullerle yürütülebileceği ve umumi kalkınma programı içinde yerini alacak bir eğitim plânının" zaruri olduğu da açıkça ortaya konmaktadır.

Bir Milli Eğitim plânı . . . Fabrika kurmaktan vilâyet kurmıya kadar her işte ince ince parti menfaati hesap eden basit zihniyetten, bir iktisadi kalkınma plânı yapması beklenemez.

Fakat bu memleketin köyünde, kentinde mâşeri vicdan ve sağ duyu hükmünü vermiştir. "Belki yarın, belki yarından da yakın" sabah olacak, memleketçi bir görüş dar partizanlığın yerini mutlaka alacaktır.. İşte o gün Amerika Birleşik Devletlerinin millî gelirde yüzde 5,5 u eğitime ayırdığı, okuma yazma bilen vatandaş nisbetini yüzde doksan dokuza ulaştırmış Japonyanın milli gelirinden yüzde 4,3 ünü eğitime verdiği, Almanyanın aynı maksat için milli gelirinin yüzde 3,5 unu tahsis ettiği bir dünyada, Türkiyenin millî gelirinden sadece yüzde 1,8 ini bu hayati davaya ayırarak -ve birkaç büyük şehirde beş on caddeyi ithal malı neon lambalarıyla süslemeği öğrenerek- çağdaş medeniyet seviyesine ulaşamıyacağını kavrayabilen bir zihniyet bu memleketin kaderine istikamet verecektir. O gün, ancak o gün, ,Türkiyenin bir numaralı meselesi Türkiyeyi idare edenlerinde meselesi olacaktır.

kender Mirza da verse, tatbik eden Başkomutandı. İkili idare üç hafta sürdü. Üçüncü haftanın sonunda, böyle hallerde mutad olan hâdise cereyan etti. Madem ki hakiki kudret Eyüp Handaydı, Eyüp Han niçin İskender Mirzadan emir alacaktı? Başkomutan, hükümet darbesi yapan Devlet Başkanına yurd dışına gidip biraz hava almasını tavsiye etti. Para, pul, döviz, herşey verilecekti. İskender Mirza teklifi reddederse başına ne geleceğini anlamakta fazla zorluk çekmedi. Eski Başkomutanının tavsiyesiyesine uydu ve geçiminin sağlanacağı garantisini elde ettikten sonra güzel eşini alıp Pakistanı terketti. Böylece Liyakat Ali Hanın ölümünden beri memleketi kemiren idarenin son temsilcisi de temizlenmiş oluyordu.

27 Ekim 1958'de Eyüp Han kendisini Devlet Başkanı ilân etti.

Reform hareketleri

Eyüp Han Pakistanın hâkimi olur olmaz derhal reform hareketlerine girişti. Evvela hırsızlıkla, bütün bir millet ve ordu tarafından desteklenen mücadelesine girişti. O zaman görüldü ki Bakanlar arasında bile karaborsa yapanlar vardır. İdarenin üst tabakasında dürüstlük boy, gösterince, pek tabii olarak, bunun akisleri bütün mekanizmaya yayıldı. Hırsızlık için de öyle olmamış mıydı? Eyüp Han memurların maaşlarını arttırarak onlara rüşvet almadan geçinmek imkânını sağladı. Rejimin temizlenmesi Eyüp Han idaresinin büyük başarılarından biri oldu. Böylece, Pakistanın Kuvvetli Adamı isbat etti ki eğer Kuvvetli Adamın kendisi temizse, eğer kendisi dostlarını zengin etmek gayesini gütmüyorsa, hırsızlıklar pekâlâ önlenebilir. Zira, balık baştan kokar.

Eyüp Han diğer sahalarda da Pakistana yeni bir çehre vermek için kolları sıvadı. Başkenti bir ticaret merkezi olan Karaşiden alıp Peşaver'e taşımaya koyuldu. Karaborsacılık, istifçilik, kaçakçılık emniyet sağ-

lanır sağlanmaz azaldı. Enflâsyonu durdurma yoluna girildi. Eyüp Han zecri tedbirlerden kaçınmadı; fakat hemen daima hislerine kapılmamaya, merhametsiz, insafsız ve vicdansız davranmamaya çalıştı. İntikam yoluna sapmadı. Cezalılar cezalarını çektiler. Haksız servetler, bunları çalan siyasi çapulcularda bırakılmadı. Ancak, herşey hukuk ve kanun hududları içinde cereyan etti.

Bütün bunların hepsinden daha mühim olarak Eyüp Han Pakistanda yeni bir rüzgârın esmesini, yeni bir zihniyetin doğmasını temin etti.

Ya Demokrasi?

Pakistanın Kuvvetli Adamı, Örfi İdare Komutanı olarak hakimiyeti eline aldığında "Açık olarak şunu belirtmek isterim ki asıl gayemiz memlekette halkın anlayabileceği ve işleyebilir bir demokrasinin kurulmasıdır" demişti. Eyüp Han bu sözlerini unutmadı. Gerçi, bu neviden sözler tehlikeli bir mâna da taşır. "Halkın anlayabileceği ve işleyebilir bir demokrasi" tabiri şahsi idarenin devamı için bir maske olarak da kullanılabilir. Fakat bir yıllık idaresi sırasında Eyüp Han samimi olmadığını açığa vuran bir hareket yapmadı. Mesela, Ordunun başı olarak iktidarı aldığı halde orduyu siyasete karıştırmadı ve sivil makamları askerî makamların üstünde muhafaza etti. Meselâ, İran Şahının aksine, reformları kendi saltanatının tehlikesizce devamını akıllıca yoldan sağlayacak bir vasıta olarak değil, Pakistanı hakikatten demokratik bir idare tarzına yaklaştıran adımlar olarak ele aldı. Nitekim, işbaşına geçtikten sekiz ay sonra, Haziran başında, "Temel Demokrasi" adını verdiği bir plânı milletine takdim etti. Arkasından da bunun tatbikatına geçti. Bu, kademeli bir Demokrasi sistemidir ve nev'i şahsına mahsus olacaktır.

Bu sisteme göre beş kademede meclisler kurulacaktır. Birinci kademedeki meclis, Türk Köylerinde asırlardan beri mevcut olan ihtiyar hey'etlerine benzemektedir. Bu Köy veya Mahalle Meclisleri doğrudan doğruya seçilecek 10 üye ile idare tarafından tâyin edilecek 5 üyeden ibaret olacaktır. Bu meclisler, mahallin idarî işleriyle Belediyelerle ilgili işlerini adalet ve emniyet işlerini ve köy kalkınması işlerini yürütecekler. Köy ve mahalle halkının kendi mahallinin menfaatlerini iyi bilmesi sayesinde bu meclislerin herhangi bir aksaklık olmaksızın çalışabileceği umulmaktadır. Köy ve Mahalle Meclislerinin üzerinde Batı Pakistanda tahsil ve Doğu Pakistanda Thana Konseyi denilen daha üst kademede konseyler kurulacaktır. Bu konseylere, o bölge içindeki Köy ve Mahalle Meclislerinin başkanları ile Belediye Başkanları katılacaktır. Ayrıca, idare, bu konseylere, diğer üyelerin yarısından fazla olmamak şartiyle memur üyeler tâyin edecektir. Tahsil veya Thana Konseylerinin üzerinde Bölge Konseyleri kurulacaktır. Nihayet, Bölge Konseylerinin üzerinde de Valinin başkanlığında Eyalet Konseyleri olacaktır. Bölge Konseyleri ile Eyalet Konseyleri, bir alt konsey tarafından seçilecek üyelerle onlara eşit sayıda Devlet memurlarından teşkil olunacaktır. Tahsil veya Thana Konseylerinden itibaren diğer bütün konseylerin başlıca vazifesi iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayla meşgul olmaktır. Millî Teşrii Meclis ise Tahsil veya Thana Konseylerinin idare tarafından tâyin edilmemiş olan üyelerinin ikinci seçmen olarak katılacakları seçimlerle kurulacaktır. Devlet Başkanını da Millî Meclis değil, fakat, ayni ikinci seçmenler seçecektir.

Bu sistem, anahatlarıyla, İngilterenin sömürgelerde uyguladığı terbiye edici ve demokrasiye alıştırıcı sisteme çok benzemektedir. Sistemin gayesi, halkın millî şuuru ve eğitim seviyesi yükseldikçe, ona yavaş yavaş fiilî idareyi devretmektir. Şimdiki halde, Pakistan halkında bu şuurun ve bu seviyenin yerleşmediği muhakkaktır. Bu noktada, Eyüp Han haklıdır. Pakistan köylüsü şimdi ancak kendi köyünün menfaatlerini ayırt edebilmektedir. Bunun için de köyünü idarede geniş yetkilere sahip olacaktır. Daha üst kademelerin idaresi için Pakistan halkı, Devlet memurlarıyla işbirliği yapacak ve böylelikle Devlet idaresi hakkında fikir sahibi olmaya başlayacaktır.

Eyüp Han, Atatürkten sonra, bir Doğu memleketinde demokrasinin yerleşebilmesi için ikinci denemeyi yapmaktadır. Denebilir ki Eyüp Hanın işi Atatürkün işinden daha zordur. Çünkü Türk Milletinin aksine Pakistan milletinin tek millet olma şuuru, millî gelenekleri ve Devlet idaresi tecrübesi çok zayıftır. Üstelik, millet varlığının temelinin din farklılığı oluşu, Eyüp Hanı, taassuba karşı Atatürk kadar sert davranmaktan alakoymaktadır. Bütün bu zorluklara rağmen, Eyüp Han milletinin sevgi ve itimadını haizdir. Kendi dürüstlüğünün ve idealizminin yanında, başarısı için en büyük ümit de buradan gelmektedir.

Eisenhower'e hazırlık

Bu haftanın başından itibaren İran Şahı ve Başbakan Menderes geniş yapılı, parlak gri gözlü, sportmen -iyi tenis ve golf oynar- Eyüp Han ile birlikte bir mühim meseleyi görüştüler: Başkan Eisenhower Ankarada, Tahranda ve Karaşide nasıl bir hava bulunmalıdır? Eyüp Han Pakistanın iç politika havasını değiştirmiş, fakat dış politikasının temeline dokunmamıştır. Karaşi hükümeti, tıpkı Tahran ve Ankara hükümetleri gibi Batı safında yer almıştır. Karaşi

hükûmeti, gerçi Amerikaya karşı Ankaraya nazaran daha müstakil bir tutuma sahiptir, ama Tahrandan daha müstakar bir dostluk göstermektedir. Eyüp Han, dış politikada, içerde kuvvetli bulunmanın verdiği imkân sayesinde cesaretli davranabilmekte ve bu cesareti barış yolunda kullanmaktadır. Pakistanın Kuvvetli Adamı Yeni Delhiye elini samimiyetle uzatabilmiş ve gerekli tavizleri göze alarak bazı meseleleri hal yoluna sapmıştır. Eyüp Han, Nehruya Hind yarımadasını komünizme karşı beraberce savunmayı tekliften kaçınmamıştı. Gerçi, Hint iç politikasının durumu henüz Nehruya bu teklifi kabul etmek imkânı verecek kıvamda değildir; ama Eyüp Han böylece, dinamik ve yapıcı bir dış politikanın şampiyonu olarak Batı âleminde takdir toplamıştır. Buna mukabil tahrik yoluna da sapmaması, kendisine Doğu âleminde lüzumsuz düşmanlıklar kazandırmamıştır. Bu bakımdan, Tahran konuşmalarında yeni Pakistan, eski Pakistandan çok daha olgun bir hüviyetle ortaya çıkmıştır.

Eyüp Han ve Din

Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han, tıpkı bizim Atatürkümüz gibi, memleketinin özelliklerini nazarı itibara alarak, din meselesine büyük cesaretle parmak basmış bir Devlet adamıdır. Hiç bir şeyden dolayı olmasa bile, Eyüp Han sadece bu hareketinden dolayı alkışlanmayı hak etmiştir.

Cumhurbaşkanı, memleketinin din adamlarına hitaben yaptığı bir konuşmada müslümanlığın bu gün karşılaştığı dâvalara vukufla temas etmiştir. Söyledikleri sadece Pakistan için değil, bütün müslüman memleketler için doğrudur; üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken sözlerdir. Gönül isterdi ki lâik cumhuriyetlerin başında bulunan politikacılar da aynı açık kalpliliği, aynı basireti ve aynı aydınlık fikirleri benimseyebilsinler, örümceklerin ağlarını bir darbede parçalayabilsinler.

Eyüp Han din adamlarına şunları söylemiştir:

"İslâmiyet, 1400 yıl önce ortaya çıktığı zaman, insan hayatına yeni bir mâna ve gâye vermişti. İslâmiyetin bunu yapabilmesi, hayatın kendi içinden çıkmış dinamik ve inkılâpçı bir hareket oluşundan ileri geliyordu. İslâmiyet hayatın bir parçası olarak kaldığı müddetçe, Müslümanlar, ilim sahasında, tarihte emsaline rastlanmayan mükemmellikte, büyük hizmetlerde bulundular. Maalesef, zaman geçtikçe Müslümanlar, gitgide İslâmiyetin, bir hareket olarak haiz olduğu büyük vasıflar yerine, onun dogmatik taraflarına önem vermeğe başladılar.

Bunun neticesinde, hayat ile din arasında gitgide genişleyen bir uçurum meydana geldi. İslâmiyet, aslında, bu uçurumu yok etmek için ortaya çıkmıştı. Fakat, Müslümanlar, bizzat kendileri bu uçurumun daha da büyümesine hizmet ettiler. Din ile hayat arasındaki bağ kopunca, hayat yine de şu veya bu istikamette devam eder. Fakat, din intibak ve ilerleme kabiliyetinden mahrum, cansız bir cisim haline gelir; cami ve türbelerdeki ibadet şekillerinden ibaret kalır. İnsanlık, ilim ve felsefe sahalarında büyük adımlar attığı halde, din, asırlar boyunca olduğu yerde kalmıştır. İslâmiyetin yarattığı mucize, putları devirmek iken; Müslümanların trajedisi, İslâmiyeti bir put haline sokmak olmuştur.

İşte, bizim millî hayatımızda da, asrın gelişmelerine ayak uyduranlar kötü Müslüman, şekil ve doğmalara bağlı kalanlar ise hakiki Müslüman sayılmışlardır. Birincilere kâfir, öbürlerine ise mümin denmiştir. Her ileri adım, her yeni icad her yeni eğitim sistemi İslâmiyete aykırı sayılmış ve bu inkılâp hareketlerine önayak olanlar, tarihin hemen her devresinde, fetvalarla mahkûm edilmişlerdir. Her Cuma camilerde verilen vaızlara bir göz atınız. Göreceksiniz ki her yenilik, sırf yenilik olduğu için kötülenir. Ben, İslâmiyet gibi asil bir dinin, terakki düşmanı diye gösterilmesini, İslâmiyete karşı en büyük günah sayarım. Bu, modern bir dünyada inanan Müslümanlar olmak isteyen gençlerimize karşı çok yanlış bir tutumdur. Yirminci asır insanına samimi bir Müslüman olduğunu göstermek için, asırlarca geriye gitmek mecburiyetini yükseltmek hayata karşı da, dine karşı da, büyük bir haksızlıktır.

İslâm dünyasının bugünkü geriliğinin bellibaşlı sebeplerinden biri tarikat taassubudur. Bunu görmemezlikten gelmek delilik olur. Hangi tarikatin en iyisi olduğu konusunda çıkan münakaşalar, ancak kötü neticelere götürür. Yapılması gereken şey, tarikatler arasındaki müşterek noktaları bulup çıkarmaktır; farklar üzerinde durmak değil. Din alimlerinin asıl vazifesi işte, bu iman birliğini belirtmek ve ortaya koymaktır.

Bugünün ilerleyen dünyasında din adamlarının ilim, felsefe, iktisat ve modern tarih sahalarındaki terakkileri öğrenmeleri kesin bir zarurettir. Bunun gibi, modern eğitime tabi olanların da, öğrendikleri şeylerin, dinin ana temelleriyle ihtilâf halinde olmadığını anlamaları lâzımdır."

C. H. P.

İki telâşlı yolcu

Geçen haftanın ortalarında Çarşamba günü vakit gece yarısına yaklaşırken, gri bir otomobil Beypazarının küçük meydanında sert bir fren yaparak durdu. Otomobilden kalın siyah paltolu, orta boylu bir adamla, ondan daha boyluca, griye çalan iyi cins kumaştan yapılmış pardesülü biri indi. Her ikisi acele adımlarla D. P. ilçe binasına doğru yürüdüler ve etraflarına bakmadan içeri girdiler.

Beypazarına ayağının tozuyla inen iki yolcunun biri eski Ankara Belediye Başkanı Orhan Eren, diğeri de eski Ankara milletvekili Ramiz Erendi. Eren biradelerler yorgunluk kahvelerini dahi içmeden sordular:

"Adamlar temin edildi mi?.."

İstenilen adamlar, Ankara yolcuları gelmeden temin edilmişti. Kemerez köyünde çobanlık yapan İsmail ile üç arkadaşı yan odada bekliyorlardı. İsmail ve arkadaşları içeri alındı. Kendilerine sıkı sıkıya tenbih edildi. Ellerine verilecek dövizleri teker teker geçireceklerdi. D. P. idarecileri herşeyi inceden inceye düşünmüş ve Toplantı - gösteri yürüyüşleri kanununa aykırı bir hareket yapılmasının önünü almak istemislerdi. Kemerez köylü çoban İsmaille 3 arkadaşına yapacakları hareketler birer kere daha tekrar ettirildi ve alacakları 15 liraya karşılık kaparo olarak beşer lira verildi.

Her şey hazırdı, artık muhalefet lideri gelebilirdi.

Beceriksizlik şaheseri

Beypazarı - Ankara şosesinde siyah Chevrolet bir araba yolun hemen hemen ortasında durmuştu. Arabanın içinden çıkanlar yolu kesmişti. İçlerinden bir tanesi elini kaldırarak arkadan gelen bir başka otomobile işaret etti. ve şoföre "benzinimiz bitti, biraz benzin verebilir misiniz?" dedi.

Otomobilin içindekiler gülüştüler. Kendilerinin de benzini ancak otomobillerini Ankaraya kadar götürebilirdi. "Maalesef" cevabını verdiler. Siyah arabadan inenler yoldan gelmekte olan diğer arabalara bakmadılar dahi. Onlardan benzin istemek işlerine gelmiyordu. Benzin istiyebilecekleri tek araba demin durdurdukları araba idi. Zira onda gazeteciler vardı. Ve siyah arabanın sahipleri olan sivil polisler biliyorlardı ki, gazetecileri dövseler de gene sıkıştırdıklarında ilk baş vuracakları yer onlardı. Ama işte gazetecilerin otomobilinde de fazla benzin yoktu. Olsa muhakkak verirlerdi.

Polisler boyunlarını büküp siyah arabalarının içine çekildiler.

İl adayı Beypazarına gelindiğinde saat 10.30 du. İnönü ve beraberindekiler doğruca kongrenin yapıldığı salona girdiler. Delegeler ve dinleyiciler İnönüyü alkışlar ve "yaşa babamız" nidaları ile ayakta karşıladılar. Zaten salona girilirken de Beypazarı sokak-

larını dolduran C. H. P. liler Genel başkanlarına karşı büyük tezahürat yapmışlardı.

Toplantı yerinin karşısındaki lokantada yemek yendi. Mercimek çorbası, et kadayıf vardı. İnönü çorba içti, meyva yedi. Bu arada İnönü ve arkadaşlarına Beypazarlı D. P. lilerin "bir tertip" hazırladıkları haber verildi. İnönü aldırmıyordu. Artık böyle şeylere alışmıştı. Sokağa çıkıldı. Bu sırada tertipçiler sökün etti. Sayılları taş atlasa onu bulmazdı. Üç tanesi ellerinde "Allahın rahmeti, iktidarın gayreti bizimledir, vılâyet oluyoruz buna zincir vurma; Eski çarık devrine dönmek istemiyoruz" yazılı dövizler taşıyordu. Etrafta, Ankaradan bir gece önce alel acele gönderilmiş polisler, polis görevli jandarmalar dolaşıyordu. Polis görevli jandarmalar makinalı tabancalarla teçhiz edilmişti.

Sözüm ona muhalefet liderine gözdağı verecek olan bir avuç D. P. li yolu kesmişlerdi. Birden C. H. P. saflarından birisi çıktı. Döviz taşıyanların üstüne yürüdü ve "Alahın rahmeti, iktidarın gayreti bizimledir" yazılı dövizi tuttuğu gibi alaşağı etti, yırttı. Bunu yaparken de dövizi taşıyana, "bunu taşımak için aldığın 15 lirayı ben de sana verirdim, bu kadar zahmete ne lüzum vardı" dedi. Ortalık birden karıştı. C.H.P. liler dövizlerin üstüne doğru yürümüşlerdi. Aleste bekleyen polisler ve jandarma görevliler derhal C.H.P lilerin üzerine yürüdüler. Dövizi yırtan Ahmet Uçarı da karga tulumba edip götürmeğe başladılar. Polislerin ellerindeki Ahmet Uçar bağırıyordu. "Yahu dövizi taşıyan benim akrabam. 15 liraya kiralanmış, sorun işte o şikâyetçi değil size ne oluyor?".

İnönü olanları sükûnetle seyrediyor ve yoluna devam ediyordu. O bunların çok daha fecilerini görmüştü. Silâhların sıkıldığına şahit olmuştu. Etrafındakiler derhal İnönüyü bir otomobile bindirdiler ve hâdise mahallinden uzaklaştırdılar. Geride kalanlardan Turhan Feyzioğlu, Bülent Ecevit, Hasan Tez polislere suçsuz vatandaşlara copla dipçikle vurmanın kanunsuz olduğunu hatırlatıyorlardı ama dinleyen kim. Anlaşılan emir sıkı yerden gelmişti. Halkla beraber milletvekilleri de biraz hırpalandıktan sonra hâdise yatıştırıldı. İnönü gitmiş, kavga bitmişti.

Beypazarının kıyıda köşede kalmış D. P. lileri beceriksiz tahriklerinde muvaffak olamamışlardı. Gazeteciler bütün bunları gördükten sonra yola çıktılar.

Beypazarı kongresi böylece D. P. lilerin beceriksizce tertipleri arasında sona erdi ve akşam üzeri Ayaşa da uğrandıktan sonra Ankaraya dönüldü.

Bir koltukta üç karpuz

Beypazarı kongresinden üç gün sonra Konyada bir sinema salonunda kürsüye çıkan genç bir adam, üç günden beri iktidarın gazetelerinde radyosunda yürütülmek istenen bir propaganda kampanyasına cevap veriyordu. Günlerden pazardı. O gün, sayıları binden fazla Konyalı, Mevlâna Caddesinin hemen yakınlarındakı bir sinema salonunu daha sabahtan itibaren doldurmuşlardı. Genç ve gür sesli hatip ise kürsüye öğleden sonra 14'20 de çıkmıştı. Üzerinde lâcivert bir elbise, boynunda lâcivert bir kravat vardı. Yakışıklı bir adamdı. Daha ilk cümleleri ile sinema salonunu dolduranların gönüllerini fethetmişti. Bu genç adamın adı Suphi Baykamdı. C. H. P. Parti Meclisi üyesi, Merkez İdare Kurulu üyesi ve Adana Milletvekili sıfatlarını üstünde taşıyordu.

Sözlerine, "bizi ihtilâl tahrikçiliği yapmak, kardeş kanı akıtılmasına yol açmakla itham ediyorlar" diye başladı. Bir C. H. P. mesul şahsı olarak bu ithamı şiddetle reddetti. "Bilâkis" dedi, "bu memlekette C. H. P. olduğu içindir ki ihtilâl çıkmıyacaktır." Sonra bu ihtilâl lâflarının nereden geldiğini izah etti. Beypazarı kongresinden bu yanadır ki İktidar bir defa daha Genel Sekreter yardımcılarından Kemal Satır ve kendisinin bazı sözlerini ele alarak geniş kampanyaya girmişti. Suphi Baykam kendisinin ve Kemal Satırın söylediklerini söyle hülâsa etti:

Aylar var ki iktidar alttan alta biz iktidarı bırakmayız propagandası yapıyor. Biz de bu propagandayı önlemeye çalışıyoruz. İktidardan gitmemek ne demek? Bunun üç yolu vardır. Bir: Seçim yapmamak. Buna D.P. cüret edemez. İki: Rey çalmak, kaybedilmiş seçimi kazanmış gibi göstermek. Buna da Türk milleti müsaade etmez. Üç: Seçimi yapmak, rey alamamak ve gene de iktidardan gitmemek. Bunun adına ise iktidardan gitmemek değil ihtilâl derler. İşte bu zaman ihtilâl çıkar. Bu gayrı meşru bir yoldur. Cezası ise Anayasada dahi belirtilmiştir, ölümdür.

Ben ve arkadaşlarım bunu söylüyoruz. Bunu söylemeğe de devam edeceğiz. Memlekette kardeş kavgası çıkarmak, ihtilâl çıkarmak bu mudur?

Sonra genç hatip devam ediyordu; D. P. liderleri çıksınlar açıkça beyan

Mareşallık Âsası

Politikacılık Doğuda da zordur, Batıda da.. Gerçi zorluklar aynı değildir; çevrenin farklı olması neticesi politikacıların önüne çıkan engeller değişiktir. Fakat esas itibariyle politikacılar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, başarı kazanmak için mutlaka normalin üstünde gayret göstermek zorundadırlar.

Batıda güçlük, kudrete giden yolun üzerindedir. Yol üç aşağı beş yukarı eş kıymette kalabalık rakiplerle doludur. Onları yenebilmek çetin bir mücadeleyi gerektirir. Demagoji, aktörlük, halkı avlama gayretleri... Bunlar, yükselmede en büyük rolü oynayan faktörler değil, olsa olsa hakiki meziyetleri daha iyi belirtmek için bazılarının kullandıkları tehlikeli vasıtalardır. Dikkatli kullanırsa en olgun cemiyetlerde dahi fayda verebilirler. Fakat, esas, daima "kıymet" olarak kalmaktadır. Rakipler kalabalığından sıyrılıp öne fırlayanlar mutlaka devlet adamı vasıflarına sahip politikacılardır.

Doğuda vaziyet biraz değişiktir. Kudrete giden yol hem o kadar kalabalık değildir, hem de aşılacak manialar öylesine çetin sayılmaz. Çok zaman kurnazlık, fütursuzluk ve pervasızlık hakiki değerleri yener, çevrelerinden biraz üstün olan şanslı kimseler emeksizce yüksek mevkilere yerleşirler. Tesadüfün payı Doğuda, Batıda olduğundan çok fazladır. Ancak Doğuda iktidarda kalıp başarı göstermek Batıya nazaran inanılmaz derecede zordur. Zira iki tehlike Doğuda, kudret sahibinin her an burnu dibindedir: Tabanca ve Mareşallık âsası!

Şahıslara dayanan rejimlerin kaderi, bir tabanca kurşunuyla değişmektedir. Tabanca kurşunuyla değişmeyen, müesseselerdir. Bu yüzdendir ki akıllı devlet adamları şahsi idare kurmak yerine sağlam temellere oturtulmuş müesseselerle idare edilen bir sistem kurmaya çalışırlar. Batıda tabancaların Doğuya veya Güney Amerikaya nazaran pek seyrek işlemesinin hakiki sebebi budur. Aslında, şahsi idarede ısrar olundu mu, mukadder âkıbetin gerçekleşmesine engel olacak bir tedbir mevcut değildir. İşte, kendisini herkesten kurnaz, ihtiyatlı ve fütursuz sayan, hatâ işlemiyeceğinden emin bulunan Nuri Said!

Ama, Mareşallık âsası, Doğulu kudret sahipleri için tabanca kurşunu kadar büyük bir tehlikedir. İnsan o mevkiye geldi mi, bütün payelerin ayağına serildiğini görür. Doğunun her türlü desisesine malik bir "Etraf", kudret sahibini süsliyecek yaldız bulmakta yarışa girer. Hakiki büyük adamlar bunları ellerinin tersiyle itebilmek iradesini gösterenlerdir. Gönül isterdi ki Pakistan milletinin başına bir vatanseverlik örneği göstererek ve en asil gayelerle geçen General Eyüp Han harp sahalarında kazanılmamış bir Mareşallık apoletini kabul etmesin. Suriyeli Hüsnü Zaim, o ilk ihtiyatsızlığını pek ağır şekilde ödemiştir. Eğer Eyüp Han, elinde taşıdığı Mareşallık âsasına her bakışta etrafında doğunun bin tehlikesinin sardığını ve kendisini yolundan ayırmak için tuzaklar kurulduğunu hatırlıyacaksa âsadan faydalanacaktır. Yok, onda saltanat sürmenin zevkini hissedecekse, beşeri zaaflarına kapılacaksa en iyi niyetlerle iş başına geçip murakabesizlikten en kötü âkıbete düşen Doğulu vatanperverler zincirine bir halka daha eklenecektir.

Ve hakikaten yazık olacaktır.

etsinler. Şayet milletin oyları ile seçimi kazanamazsak iktidardan çekilir gideriz, desinler biz de susalım. Onlar bunu söylemedikçe biz de konuşmağa hakikatleri millete anlatmağa devam edeceğiz.

Dr. Suphi Baykamın daha sonra Konyanın üç ilçe kongresi delegelerini bir araya toplayan sinema salonunda Uşak, İzmir, İstanbul, Canakkale, Geyikli ve Galata Rıhtımı hâdiselerinden bahsetmesi, iktidar partisini "elini kana boyamakla" ithamı edişi ise yeri yerinden oynattı. Alkışlar salonun tavanında boğuk, ama kulakları sağır edici akisler yaratıyordu.

İtidalli bir politikacı

Dr. Suphi Baykamın konuştuğu sinema salonunda o gün Konyanın Merkez İlçe, Kışlalı ve İstasyon İlçeleri Kongreleri bir arada yapılıyordu. Belki siyasi tarihinde ilk defa C. H. P. üç muhtelif kongresini ayni anda ve ayni salonda yapıyordu. Balkon, localar da tıklım tıklım doluydu. Ankaradan geniş bir misafir kadrosu davet edilmişti. Konya kongresine önce İnönü gelmek istemişti. Genel Sekreter Aksal, Ege gezisindeydi. Ancak Aksalın cumartesi günü gezisini tamamlıyarak Ankaraya dönüşü üzerine İnönü, Konyaya da Aksalın gitmesini rica etmişti. Oniki günlük bir seyahatin yorgunluğuna rağmen Aksal bir gün dahi dinlenmeden pazar sabahı yeniden vola çıkmıştı. Yanında Merkez İdare Kurulu âzalarından eski Sağlık Bakanı Dr. Kemali Beyazıt, Konya Merkez temsilcisi Daniş Yurdakul ve Grup İdare Heyetinden Adil Sağıroğlu vardı. Suphi Baykam kendi arabası ile ve gazetecilerle birlikte yola çıkmıştır.

Ankaradan çıkan iki araba yolda birbirlerini kaybettiklerinden Konyaya ayrı ayrı girdiler. Konyadan gelenleri karşılamak için yola çıkan elli kadar Konya plâkalı otomobil ise birinci otomobilin yanlarından süzülüp geçişini fark etmediklerinden, sadece Suphi Baykam ve gazetecilerin bindiği yeşil Chevrolet otomobille Konyaya döndüler. Karşılayıcıların arasında Konyanın 1957'ye kadar D. P. ve daha sonra da Hür P. milletvekilliğini yapmış olan Muammer Obuz bilhassa dikkati çekiyordu. Güçbirliğinin C. H. P. saflarına kattığı kıymetlerden olan Obuz, üç kongrenin birden yapıldığı salonda ilk konuşmayı yaptı. Onu Daniş Yurdakul ve Suphi Baykam takip etti.

Dr. Kemali Beyazıt ve Adil Sağıroğlundan sonra sıra Genel Sekretere geldiğinde salon bir kere daha ayağa kalktı. Alkış, alkış, alkış...

Aksal kahverengi spor bir elbise ve nefti renkli örme bir kravat takmıştı. Gözlerinin altındaki mor halkalar son seyahatinin yorgunluğunun izleri olarak asil yüzünü çerçeveliyordu. Her haliyle yakışıklı ve şık bir salon adamı Aksalın ayağında kahverengi elbisesinin altına giyilmis siyah papuçları görenler pek şaşırdılar. Aksal bu tip dikkatsizlikleri hiç yapmazdı ama anlaşılan günlerdir devam edip giden yorgunluk bu sefer dikkatini dağıtmıştı.

Ancak İsmail Rüştü Aksal konuşmaya başladıktan sonradır ki salondakiler teferruatı bırakıp asıl meselelerle karşı karşıya geldiler. C. H. P. nin şimdiye kadar gelmiş geçmiş en ağır başlı genel sekreteri dâvasına ve kendisine inanan bir adamın kalb huzuru içinde partisinin iktisadi politikasını, sosyal politikasını açıklıyordu. Söyledikleri son derece sade, son derece açıktı. C. H. P. diyordu "göz boyayıcı ve sahte bir kalkınma değil

Hanım Kırarsa Kaza Hizmetçi Kırarsa Kabahat

Kemal Satır

Bir C. H. P. li

Hüsnü Yaman

Bir D. P. li

Bundan bir müddet önce D. P. milletvekillerinin en yamanlarından biri göğsünü gere gere "Seçimleri kaybetsek de iktidarı vermiyeceğiz" dediğinde hayal sahipleri D.P. selâhiyetlilerinden bir reaksiyon beklemişlerdi. Reaksiyon geldi. Ama "Seçimleri kaybetsek de iktidarı vermeyeceğiz" sözüne karşı değil.. Kemal Satırın ilân ettiği "Milli iradeye boyun eğmeyenler olursa, hareketlerinin karşılığı olarak boyunları ipten, vücutları kurşundan kurtulamıyacaktır" hakikatine karşı...

Şefin değnek işaretiyle harekete geçmiş bulunan D. P. orkestrasının yükselttiği gürültüyü gülümsemeden dinlemek kaabil değildir. Bir D. P. borazanında sekiz sütunluk dehşetengiz başlıklar, bir başka D. P. borazanının kan damlayan kaleminden çıkan başyazılar, radyoda alışılmamış demeçler, tefsirler, hücumlar... Ne olmuş? C. H. P. nin Genel Sekreter Yardımcısı, seçim neticelerini tanımıyacaklara değil -hadlerine mi düşmüş?-, tanımıyacaklarına kütleleri inandırmak peşinde koşanlara gereken ihtarı yapmış! Kemal Satırın söylediklerine imza basmamak elbette ki mümkün değildir. Elbette ki "Milli iradeye boyun eğmeyenler olursa, hareketlerinin karşılığı olarak boyunları ipten, vücutları kurşundan kurtulamıyacaktır". Nitekim 1946 tecrübesinden sonra da Demokratlar seçim sandıklarının başına hile yapmak niyetiyle gideceklere evlerinden çıkmadan aileleriyle helallaşmalarını tavsiye etmişlerdi. Onların söylediklerine de imza basmamak mümkün değildi. Yok, o iktidar zamanında sandık başına hile yapmak niyetiyle gidenler olurmuşda bu iktidar zamanında olmazmış onun için şimdi böyle konuşmak ihtilâlcilikmiş, çetecilikmiş, tehditmiş... Bütün bunlar laftır! Milli iradeye boyun eğmemenin akibetinin ne olduğunun bilinmesinde her zaman için fayda vardır. Kötü niyet sahibi ister bulunsun, ister bulunmasın. Kaldı ki bir takım aşırı Demokrat partizanların orada burada Muhalefete rey vermenin faydasızlığını terennüm ettikleri, ekseriyeti alamasa da D. P. nin iktidardan ayrılmıyacağını ileri sürdükleri her gün gazetelerde yazılmaktadır. Kemal Satırın sözleri bu kabadayı zevata karşı sadece kendi şahsi cevabı değil, partisinin resmi görüşüdür de... Bu günkü İktidar partisinin muhalefet yıllarında resmî ve daimî görüşü de buydu.

O halde sinirlilik nereden geliyor? İç politika hâdiselerini dikkatle takip edenlerin farketmemeleri imkânsızdır: D. P. yi idare eden ekibin en korktuğu husus memlekette "D. P. gidicidir" havasının yayılmasıdır. Buna mukabil, C. H. P. ne en ziyade fayda verecek hava da "İktidara geliyoruz" havasıdır. Doğrusu istenilirse büyük kütlerle teması olan herkes -ister muvafık, ister muhalif- böyle bir havanın her gün biraz daha artan kuvvetle memleketin en ücra köşelerine kadar yayıldığını adeta elle tutulacak şekilde hissetmektedir. Hâdiselere hemen her zaman doğru teşhis koyan İnönünün dediği gibi millet önümüzdeki ilk seçimlerde iktidarı değiştirmeye kati olarak azimlidir.

Eğer D. P. nin elinde bu havayı dağıtmak için hiç kimsenin inanmadığı inanmayacağı "Ne olursa olsun iktidarı vermiyeceğiz" palavrasından başka imkân kalmamışsa, yapılacak en iyi iş mukadder düşüşün paraşütünü hazırlamaktır. Zira hiç kimsenin en ufak tereddüdü bulunmasın: Seçimler zamanında yapılacaktır ve Milli irade nasıl tecelli ederse her şey öyle olacaktır. Zaten, aslında, D. P. nin de başka türlü ne bir niyeti, ne de hayali vardır.

Ama ne zaman bir tane D. P. li çıkar da "Seçimleri kaybetsek de iktidarı vermiyeceğiz" derse bir tane C. H. P. li ve tarafsız vatandaş çıkıp "Milli iradeye boyun eğmeyenler olursa, hareketlerinin karşılığı olarak başlarına her şey gelecektir" cevabını yapıştıracaktır.

Kızmaca, darılmaca yok!

Şah - Akis Davasının

Doğan Avcıoğlu
Yazıyı yazan...

Geçen kışın ortasında bir gün, C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü bir mektup aldı. Mektubun altında İranın Ankardaki Büyük Elçisi General Hassan Arfanın ismi ve imzası vardı. Muhalefet lideri gözlüklerini taktı, mektubu dikkatle okudu. Bitirdiğinde, yüzünde derin bir hayret ifadesi vardı. Elinde tuttuğu kâğıdı, sonra zarfı tetkik etti. Yanlışlık yoktu. Kâğıtta da, zarfta da İsmet İnönü adı bulunuyordu. Mektup kendisine hitap ediyordu. Muhalefet lideri başını sallayarak "Allah, Allah! Ne münasebet?" diye mırıldandı. İranın Ankaradaki Büyük Elçisi General Hassan Arfa İsmet İnönüye AKİS dergisine karşı kendi görüşüne göre şikâyetlerini söyledikten sonra, yine kendi arzusuna göre ihtarda bulunmasını bildiriyordu.

Bahis mevzuu olan Ulus gazetesi olsaydı teşebbüsün diplomasi adetleriyle alâkası bulunmamasına rağmen mektuba gene bir mâna verilebilirdi. Fakat İsmet İnönü ve AKİS mecmuası!.. Galiba Büyük Elçi aile münasebetleriyle basın hayatını birbirine pek karıştırıyordu ve hayli zamandır Ankarada bulunmasına rağmen herkesin bildiği bazı hakikatlerden habersizdi. Her halde İsmet İnönüden, damadı başyazarıdır diye AKİS mecmuası neşriyatına müdahele etmesini istemek pek beğenilecek bir fikir değildi.

Başka bir garip teşebbüs

O tarihte cezaevinde bulunan Metin Toker hâdiseyi öğrendiğinde gülmekten kendini alamadı. İranlı dostlarımızın, anlaşılan, hoşlanmadıkları yazıların çıkmasını önlemek için kullandıkları hususî metodları vardı. Zira mecmuanın başında bulunduğu sırada kendisi de böyle bir mektup almıştı. İran parlamentosu Bahreyni İranın bilmem kaçıncı vilâyeti ilân ettiğinde AKİS hâdiseyi okuyucularına bildirirken bu kendi kendine gelin güvey olma teşebbüsünü de belirtmişti.

Bir kaç gün sonra AKİS başyazarına İranın Basın ataşesinden bir mektup gelmişti. Fakat Metin Toker mektubu İsmet İnönü gibi sadece hayretle değil, hiddetle de okumuştu. Mektupta mecmuanın işlerine karışılmak isteniliyordu.

AKİS mecmuasından Basın ataşesine gerekli cevap bir mektupla tabii hemen verilmişti!

Cevap üzerine ataşe bir yanlışlık olduğunu söyleyerek Metin Tokerden özür dilemiş, Büyük Elçinin hususi davetini bildirmiş, başyazarımız Büyük Elçiyle görüştüğünde AKİS mecmuasının Şaha karşı hiç bir antipati beslemediğini, İran milletine karşı ise derin bir dostluk ve sevgi duyduğunu anlatmış, fakat hâdiselerin mecmuada yazılmasının tabii sayılması gerektiğini bildirmişti.

"Bu neşriyatı durdurun!"

Elçilik kışın ortasında, AKİS'te İranla ve Şahla alâkalı yazılar çıkıp ta İsmet İnönüye müracaatları -beklenileceği vechile- netice vermeyince Dış işleri bakanlığımıza başvurmuştu. Şüphesiz diplomasi tarihine geçecek olan bu müracaatta Büyük Elçi şöyle diyordu:

İran Büyük Elçiliği, Şehinşah hazretlerinin yüce şahsıyetine ve İran milletine karşı haftalık AKİS dergisi tarafından yöneltilen devamlı hücumlardan şikâyet etmek mecburiyetini hissetmektedir.

İlişikte örneği sunulan yeni bir yazıda bu dergi tezyifi, milletlerimizi bağlıyan kardeşçe dostlukla telifi imkansız bulunan ve kabule şayan olmıyan hakaretamız imalarda bulunacak kadar ileri götürmektedir.

Diğer taraftan, ayni yazının uygunsuz muhtevası gizli saikleri şüphesiz Cumhuriyet Hükümetince bilinen Demir Perde memleketleri basınında çıkan yazıları hayret uyandıracak derecede andırmaktadır.

İran Büyük Elçiliği, İran Hükümetinin dostluğu pek değerli olan bir memleket basınında intişarından hayret duyduğu ve hic bir şekilde tahammül edemiyeceği bu haksız hücumlara son verilmesini Hariciye Vekâletinden rica eder.

Hariciye vekâletinden Adliye vekâletine intikal eden bu yazıya Adliye vekâletinin verdiği cevap:

"..... Mevzuatımızda herhangi bir yazının neşrine mâni olunabileceğine dair hüküm mevcut olmadığından AKİS mecmuasının mevzu bahis neşriyatına son verilmesi hususunda tevessülâtta bulunulmasına kanunî imkân olmadığı" şeklindeydi.

Bunun üzerine İran Elçiliği ikinci bir müracaat yapmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti

Ankara

İran Büyük Elçiliği 2 numaralı ve 20 Mart 1959 tarihli notasını teyiden haftalık Akis mecmuasında Majeste Şehinşah hazretlerinin şahıslarını hedef tutan bir seri hakaretamiz makalelerin arka arkaya intişar etmesi üzerine, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ecnebi devletler reislerine tevcih edilen tecavüz ve hakaretleri irtikap edeceklerin cezalandırılmalarını âmir ve İran'da da aynen tatbik edilen alâkalı kanunun, mütekabiliyetine istinaden Akis mecmuasında bahis mevzuu kasıtlı çirkin yazıları yazana tatbikini, İran Devleti Sehinşahisinden aldığı talimata tevfikan Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâletinden derin saygılarıyla rica eder.

Bunun üzerine Dışişleri bakanlığımız Büyük Elçiye Türkiyede böyle bir usulün bulunmadığını kibarca bildirmiş arzu edildiği takdirde dâva açılabileceğini belirtmiş, bu suretle meşhur ŞAH - AKİS dâvası açılmıştı.

Şah Pehlevi
Yazıya kızan

Bilinmeyen iç yüzü

Kurtul Altuğ

Keşan Şah olsun...

Dâvanın seyri

Dâvaya yaz başlarında Ankara Toplu Basın Mahkemesinde başlanıldı. Mahkeme heyeti, İbrahim Kefecioğlu, Hilmi Kâmil Özüaydın, Adil Sanal dan müteşekkildi. Sanıklar AKİS mecmuasının iki yazı işleri müdürü Kurtul Altuğ ile Süleyman Ege ve yazının muharriri Doğan Avcıoğlu idi. Sanıkları mecmuanın avukatı Sahir Kurutluoğlu müdafaa ediyordu. Duruşma Türkiye ve dünya basınında çok geniş bir alâka uyandırdı. Zira böyle bir hâdise şimdiye kadar görülmemişti. Fakat duruşmadan üç gün sonra dâvaya neşir yasağı konuldu.

Dâva 6334 sayılı kanunun 6732 sayılı kanunla muaddel 1. maddesinin 5. fıkrasına göre açılmış ve AKİS İran Şahını istihkar ve istihfaf hissine maruz bırakacak şekilde neşriyattan dolayı mahkemeye sevk edilmişti.

Ecnebi devlet reislerine karşı işlenen suçlarda dâvanın açılabilmesi mütekabiliyet esasına dayandığından, dâvanın esasını, basın kanunu hududu içinde mütalâa edilen bu fiilden dolayı mütekabiliyetin mevcudiyet veya ademi mevcudiyeti teşkil etmekteydi. Müdafaa mevkiini işgal eden Avukat Sahir Kurutluoğlu bu nokta üzerinde durdu ve İran basın kanununda mütekabiliyet şartının mevcut olmadığını söyledi. Kurutluoğlu ayrıca ceza kanunun 161. maddesindeki şikâyete bağlı suçlarda ecnebi devlet reisinin müracaatının esas tutulmayıp Hükümetlerinin dâva ikamesinde esas tutulduğunu belirtti. İran büyük elçiliğince 7 Nisan tarihinde tevdi edilen muhtıranın bu mahiyette bir müracaat olmadığını da söyleyen Kurutluoğlu, dâvanın usulsüz açıldığı sebebini öne sürerek reddini istedi.

Sahir Kurutluoğlu

Sağlam müdafaa...

Kurutluoğlunun bu yoldaki taleplerinden, mütekabiliyet esasının mevcut olmadığına bu bakımdan toplu basın mahkamesinin dâvada vazifeli olamıyacağına dair müdafaaya iddia makamı da iştirak etti ve mahkemece vazifesizlik kararı verildi.

Ankara Cumhuriyet savcılığı bu karara itiraz etmekte gecikmedi. 1. Ağır ceza mahkemesi de vazifesizlik kararını kaldırdı ve dâvaya tekrar toplu basın mahkemesinde bakılmağa başlandı. Toplu Basın mahkemesinin iddia makamı, bu sefer suç mevzu'u 21, 28 Şubat ve 7 Mart tarihli AKİS mecmualarında neşredilen "Şahın derdi başka" "Bağdat Paktı, fırtınadan fırtınaya", ve "Bağdat Paktı" başlıklı yazılardan sadece 28 Şubat 1959 tarihli nüshada neşredilen Bağdat Paktı fırtınadan fırtınaya başlıklı yazı üzerinde durarak bu yazıda tahtını muhafazaya müteallik gayreti neticesinde iki yüzlü bir oyuna girişmesi hususlarına taalluk eden kısımları sebebiyle, İran Şahının her halükârda tahtını müdafaa etmek gayretinde olan, dolayısiyle iki yüzlülük gösteren kimse olarak tavsif edildiği ve bu suretle de şeref ve haysiyetine tecavüz edildiğini ileri sürdü ve AKİS mesullerinin T. C. Kanunun 482. ve 164. maddeleri gereğince cezalandırılmalarını istedi.

Müdafaa..

Sahir Kurutluoğlu, müdafaasında dâvanın tekrar Toplu Basın mahkemesinde bakılması sebebiyle iki nokta üzerine eğilmek gerektiğini belirtti. Birincisi, iddianamede tatbiki istenen 6334 sayılı kanunun muaddel 1. maddesinin 5. fıkrasında küçük düşürücü, istihkar ve istihfaf telkin edici yazının suç teşkil etmesi için, evvela neşriyatın hedef tuttuğu şahsın resmi sıfatı haiz olması gerektiğini ifade etti. Yabancı devlet reislerinin Türkiyede resmi sıfatı haiz kimseler addedilemeyeceğini, bu sebeple de hâdisede dâvanın yürümesi için gerekli kanunî unsurların mevcut olmadığını ilâve etti. Bu duruma göre AKİS Şah dâvasına sebep olan fiilin suç teşkil etmemesi gerekirdi.

İkinci noktaya gelince, dâvayı ceza kanunu zaviyesinden mütalâa etmek lâzım gelirdi. Bir dış politika mevzuuna taallûk eden makalenin içinden sureti mahsusada seçilip çıkarılmış cümlelerle hakaret unsurunun mevcudiyeti veya ademi mevcudiyetinin tâyin edilmesi ve yazının hususi hakaret kastıyla mı yoksa bir dış politika tenkidine mi taallûk ettiğinin tâyini gerekmekteydi. Böylece, medlül-ü cüz'ilerle değil, medlül-ü küllilerle neticeye varılması lâzım gelirdi.

Netice..

Geçen haftanın ortasında, aylardan beri sürüp giden ve neşir yasağına rağmen efkârı umumiyenin merakla takip ettiği ŞAH - AKİS dâvası Ankara Toplu Basın mahkemesi tarafından karara bağlandı.

İleri sürülen kuvvetli müdafaa delillerine rağmen mahkeme, AKİS'in yazı işleri müdürü Kurtul Altuğ ile yazar Doğan Avcıoğlunun üçer ay onbeşer gün hapsine, 358 lira para cezasına mahkûmiyetine ve Süleyman Egenin beraatine karar verdi. Mahkeme heyeti kararı ekseriyetle almıştı. Ağır ceza mahkemesi reis vekili ve Toplu Basın mahkemesi azası Adil Sanal, Bölükbaşı dâvasında olduğu gibi ŞAH - AKİS dâvasında da karara muhalif kaldı.

Mahkeme heyeti bu mevzu ile ilgili yazı serisinden sadece 28 Şubat tarihli AKİS'te neşredilen "Bağdat Paktı, fırtınadan fırtınaya" başlıklı yazıdan dolayı ceza verilmesini uygun bulmuştu.

Karar bu hafta içinde temyiz edilecektir. Tabiî bütün bunlar AKİS'in vazife anlayışında bir değişiklik yapmayacak ve AKİS objektifi her gerektiğinde Şaha da, İrana da tam bir tarafsızlıkla gene çevrilecektir.

gerçek bir kalkınma ve herkese refah" vermek ister. Sonra bu sözlerini formüle ediyordu. "Her mahallede bir kaç milyoner yerine her mahallede bacası her gün tüten evler, müreffeh ve mesut aile babalarının bulunduğu bir cemiyet bizim için idealdir."

Daha sonra Aksal partisinin sosyal politikasını da şu sözlerle hülâsa ediverdi: "Sosyal huzur için servetin daha adilâne şekilde taksimi elzemdir."

Bu kadar kesin, bu kadar açık sözler, her gün biraz daha az tatmin edici olan hububat fiyatları karşısında bunalan Konyalı müstahsili coşturuyordu. Hele Aksalın itimat telkin eden havası bu coşkunluğu büsbütün arttırıyordu.

Kongre sona erdiği zaman Konyalı C. H. P. liler müsterihti. Öğrenmek istediklerinin hepsini öğrenmişler, yapmaları gerekeni de iyice ve sarih olarak anlamışlardı. Memnun ve rahat evlerine döndüler. Aksallı, Beyazıtlı, Baykamlı misafirler kafilesi ise yeniden Ankaraya doğru yola çıktılar. C. H. P. nin yeni Genel Sekreterini yeni seyahatlar bekliyordu. Bu ayın 23 ünde Erzincan il kongresine gidecekti. Mümkün olursa oradan Erzuruma geçmek, partililerle bir kademe toplantısı yapmak istiyordu. Eisenhower'in Türkiyeyi ziyaretinden sonra da bir Karadeniz gezisine çıkacaktı.

C. H. P., Genel Başkanından, en küçük ocağındaki üyesine kadar dim dik ayaktaydı. 1960'da seçimlerin yapılacağı yolundaki kanaat iyice kesinleşmişti. 1960'da yapılacak bir seçimi C. H. P. mutlaka kazanmalı, milleti düştüğü bedbinlikten kurtarmalıydı. Bunun için ise çalışmak, durmadan çalışmak lâzımdı. Başka yol yoktu. Tehditlere, göz dağlarına, tertiplere kulak vermenin, çalışmayı gevşetmenin manâsı yoktu. Yapılacak çok iş vardı.

Kurumlar

Geri alınan vekâlet..

Geçen haftanın ortalarında bazı İstanbul gazeteleriyle Ankara gazetelerinde neşredilen bir azil ilânı, okuyanları hayretler içinde bıraktı. Bu ilân Türk Kanser Araştırma Kurumunun Ahmet Andiçenden bütün selâhiyetleri aldığı bildiriliyor ve kurum adına teberru toplamak gibi işler için verdiği vekâletten kendisini azlediyordu.

Ahmet Andiçen, Kazım Özalp caddesinde Türkiyede ilk defa yapılan kanser hastahanesine en fazla bağışta bulunan adamdı. Bu yüzden hastahaneye onun adı verilmişti. Binanın inşaatı bitinceye kadar toplanan teberruların hepsini Andiçen temin etmişti. Hastahane bitmiş, bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Yakında açılacaktı.

Öyleyse.. Böyle bir ilâna ne lüzum vardı. Şimdiye kadar büyük selâhiyetlerle işi yürüten Andiçenin azli neden icap etmişti? Zihinlerde beliren

İzzet Kantemir
Öfkeli adam...

istifhamları gidermek için meselenin çok gerilerine gitmek lâzım geliyordu.

Geçen yılın Şubat ayında bir gün, kır saçlı uzunca boylu adam, tasnif edilen oyların sayısını görünce memnuniyetle gülümsedi. Kır saçlı adam Kanser Araştırma Kurumu yönetim kurulu seçimlerinde çarpışan iki hizbin de müştereken desteklediği başkan adayı Prof. İzzet Kantemirdi. Aynı günün akşamı Kantemir, evine gelen Perihan Çambel ve arkadaşlarına, Ahmet Andiçen hizbini tutmıyacağını kendileriyle beraber olduğunu söyledi. Andiçenle, Çambel hizipleri arasındaki mücadele iki yıldır devam etmekteydi. Bizzat İzzet Kantemir tarafından Kanser Savaş Kurumuna tanıtılan Ahmet Andiçen, yapılacak hastahaneye 200 bin liralık bir bağışta bulundu. Kendisine inşaat komisyonu başkanlığı verildi ve tam selâhiyetle işi yürütmesi söylenildi. Andiçen bundan sonra teberru toplamağa başladı. Hastahanenin temeli atıldı ve yavaş yavaş toplanan paralarla bina yükselmeğe başladı. İşin başlangıcında ortada bir şey yoktu. Kanser hastahanesi inşaatı karınca kararınca ilerliyordu. Andiçennin yaptığı bağış bununla kalmadı, hayırsever vatandaş Sincanköydeki arsalarından birinin üzerinde birde orta okul inşa ettirdi. Başbakan menderesin de iştirak ettiği bir törenle bu orta okulun açılışı yapıldı. Andiçen törende Başbakan tarafından hararetle övüldü. Menderes Andiçen için şunları söyledi:

"Bu eseri meydana getiren Ahmet Andiçeni bütün kalbimle tebrik ederim. Kendisi memleketin yalnız varlıklı evlâtları arasına katılmış olmasından dolayı değil, fakat aynı zamanda böyle güzel bir eseri memlekete hediye edebilmek zenginliğine gönlünde sahip bulunmasından dolayı tebrike şayandır."

Andiçenin bu sıralarda şansı yaver gidiyordu. Bir taraftan Başbakanın iltifatlarına mazhar olup, manevi zenginliğe kavuşurken, diğer taraftan Kanser Hastahanesinin inşaatında birkaç "Bizans altını"nın kazı sırasında bulunduğu haberi kendisine iletiliyordu. Gerçi bir hazinenin öncüsü sayılan birkaç "Bizans altını"nın sonunda, esas definenin çıkıp çıkmadığını kimse anlıyamadı ama çıkmasa bile define ümidi gönüllere rahat çalışmak gayretini verdi.

Aynı günlerde Andiçene Kanser Araştırma Kurumu bir altın madalya hediye etti. Kendisinin çalışması, hayırseverliği dolayısiyla verilen madalya büyük bir törenle Andiçenin göğsüne takıldı.

Bütün bu işler böyle devam edip giderken, hiç umulmadık bir zamanda Kanser Araştırma Kurumu üyeleri arasında ayrılık başgösterdi. Binanın tamamı bitmek üzereydi. Hükümetin yardımıyla 3 büyük rontgen makinesinin gümrüklere gelmesi gün meselesiydi. Bu makineler monte edilecek ve faaliyete geçilecekti.

Vazife taksimi..

Ankaranın sisli bir kış gününde birkaç kişi hararetli hararetli konuşuyorlardı. Kanser Araştırma Kurumu yönetim kurulu azalarından olan bu şahıslar tamamlanmak üzere bulunan hastahanenin muhtelif kısımlarında vazife alacak arkadaşları kararlaştırdılar. Buna göre, kanser hastahanesi direktörlüğüne Perihan Çambel getirilecekti. Röntgen mütehassıslığına Lütfü Orberg deruhte edecekti. Bu vazifeler hastahanenin statüsü belli oluncaya kadar bilâbedel görülecekti.

Yapılan bu konuşmalar yerin kulağından Ahmet Andiçene kadar gitti. Andiçen derhal mukabil taarruza geçti ve Yönetim kurulundan hastahanenin başına kendisinin getirilmesini istedi. Andiçen 200 bin lira vermişti. İnşaatın tamamlanmasında büyük rol oynamıştı. Bu bakımdan eser kendisinin sayılabilirdi. Bu vazifeye kendisinin getirilmesini ısrarla istedi. Andiçenin dileği yönetim kurulu tarafından reddedildi. Kendisine tüzük icabının yerine getirildiği anlatıldı. Tüzüğe göre en fazla bağışta bulunan şahsın ismi hastahaneye verilirdi. Hastahanenin ismi Ahmet Andiçen hastahanesiydi.. Öyleyse.. Mesele kalmıyordu.

Bardağı taşıran damla..

Bütün bu meseleler belki halledilebilir, durum düzeltilebilirdi. Ama bu sırada hastahanenin muhtelif yerlerinde başgösteren çatlaklar ortalığı tamamen karıştırdı.

Getirilen devâsâ rontgen makinelerinin yerleştirileceği bölümün kurşunla kaplanması gerekmekteydi. İn-

şaat devam ederken bu kaplamalar yapıldı. Yapıldı ama binanın duvarlarında kaplamaların tazyikinden doğan geniş çatlaklar husule geldi. Aynı günlerde. Spor ve Sergi sarayı çöküyor, İstanbulda bir sinema harabe haline geliyor ve Eskişehir Çimento fabrikasının imâl ettiği çimentonun dedikodusu ayyuka çıkıyordu.

Bunun üzerine, yönetim kurulu Bayındırlık Bakanlığına müracaat ederek bir heyetin tetkikini ve bir rapor hazırlanmasını istedi. Bayındırlık Bakanlığının işin incelenmesi için tâyin ettiği heyet, uzun uzun tetkiklerde bulundu. Sonunda, betonun tazyike tahammül edebileceğini, kaplamaya devam edilebileceğini raporunda belirtti. Raporda bir noktaya daha işaret edildi. Kaplamaya devam edilebilirdi. Tazyike beton tahammül edebilirdi ama buna rağmen bir çökme olursa bundan alâkalı müteahhit mesul olacaktı.

Koskoca Bayındırlık Bakanlığının tâyin ettiği, -uzun uzun incelemeler yaptıktan sonra böyle bir karara varan- heyetin raporuna hürmet etmek gerektiğinden kaplamalara devam edildi.

Ne var ki, duvardaki çatlakların hergün bir parça daha genişlediği hergün bir yenisinin ortaya çıktığı müşahade edildi. İşin ciddiye alınması lâzımdı. İkinci bir teşebbüse daha geçildi ve hususi bir betonarme mütehassısına başvuruldu.

Bina çöker sonra..

Uzun boylu, kıranta,50 yaşlarında görünen adam uzun uzun düşündükten sonra, yanındaki bir hanımla iki beye döndü ve:

"Buna devam etmeyin. Bu betonarme hesabı yanlış yapılmış. Devam ederseniz bina kolaylıkla çöker.." dedi.

Muhittin Tokez Türkiyedeki betonarme hesabı otoritelerinden biriydi bu sözleri, Kanser Araştırma Kurumu yönetim üyelerinden Perihan Cambelle, arkadaşlarına söylüyordu.

Durum böyle olunca, Cambel ve arkadaşları kurşun kaplamaların derhal durdurulmasını istediler. Yönetim kurulunu bir toplantıya çağırdılar ve Andiçene bazı şeyler sordular.

İşin başından inşaatı idare eden en büyük teberrunun sahibinden inşaat plânının getirilmesi istendi. Her ne sebebtense Andiçen bu plânı vermeğe pek taraftar görünmedi. Daha sonra çantasını uzun uzun karıştırdı ve bir plân çıkardı. Yönetim kurulu üyeleri plânın üzerine eğildiler ve tetkike başladılar. Her ne kadar teknikten anlamıyorlarsa da bu plânın tatbik edilmediğini sezdiler. Bu defa Andiçen plânın bu olduğunu, ancak evvelden beri kendisinin sağlam adım atma adeti bulunduğunu, bu yüzden bundan çok daha kuvvetli bir inşaat plânı tatbik ettiğini söyledi. Birkaç gün sonra, kır saçlı uzunca boylu bir adam, en az kendi boyundaki bir dolabın kilidini açmağa çalışıyor ve açamadığı için de sinirleniyordu. Nihayet dolabı açtı ve içinden bir takım kâğıtlar alarak kendisini bekleyen üç adama götürdü. Kanser Araştırma Kurumu Başkanı İzzet Kantemir, dolabtan aldığı binanın inşaatıyla ilgili bazı kâğıtları, Türk Mimar ve Mühendisler Birliğinden gelen heyete vermişti. Bu heyet üçüncü defa, yapılan kurşun kaplamalara betonun mukavemet edip etmiyeceğini inceleyecekti.

Bir taraftan, bir tarafa..

Geçen hafta ortasında 28312 numâralı telefon uzun uzun öttü. Telefondaki ses Kanser Araştırma Kurumu başkanlığından istifa eden İzzet Kantemirin bir basın toplantısı yapacağını ve bunun gazetelere duyurulmasını rica ediyordu. Biraz sonra cemiyetin idare müdürü gazete bürolarını arıyor ve Kantemirin çok önemli ifşaatta bulunacağı bir toplantı haberini veriyordu.

Saat 15 sıralarında toplantının yapılacağı salona toplu olarak gelen gazeteciler birbirlerine, Kantemirin ifşaatının mahiyeti ve hâdise hakkında kulaklarına gelen dedikoduları naklettiler. Koyu renk bir elbise giymiş olan Prof. Kantemir elindeki kâğıtları itinayla sıraya koyduktan sonra konuşmağa başladı. Kantemire göre, Andiçen tesadüfen karşılarına çıkmıştı. Hastahanenin bitimine yakın, türlü sözlere muhatap kılınmış ve aleyhine feci bir kampanya açılmıştı. Kantemir hem bunları önlemek hemde Kanser Kurumunun gücü yetmiyeceği için hastahanenin işletmesini Üniversiteye devretmek yolunda faaliyet göstermişti. Ama bu iyi niyeti yanlış anlaşılmış ve Çambel grubuyla arası açılmıştı. Onlar hastahanede bazı mevkileri ellerinde tutmak istiyorlardı. Kaldı ki profesör diye geçinen Perihan Çambel Türkiyede doçentlik imtihanı bile vermemişti. Bütün bu dedikodular, bütün anlaşmazlıklar sadece post kavgasından ibaretti. Kantemir resmi makamların duruma el koyacağından ümitvardı. Bir takım kaprisler uğruna hastahane kapalı kalmamalıydı. Duvardaki çatlaklara gelince bu ilerde halledilirdi. Esasen bir heyet meseleyi ilmi şekilde incelemekteydi.

Aynı günün akşamı 22062 numaralı telefonun zili kısa fasılalarla çaldı. Sesinden onyedi.. onsekiz yaşlarında olduğu anlaşılan bir genç kız telefonu ahizesini Prof. Kantemire uzattı ve:

"Ahmet Andiçen arıyor sizi" dedi.

Telefonun karşısındaki şivesi hafifçe bozuk ses Kantemire teşekkür ediyor ve basın toplantısındaki muvaffakiyetinden dolayı tebrik ediyordu.

22062 numaralı telefonun zili bu kadarla kalmıyacaktı. Bir kaç gün ardı ardına AKİS muhabiri tarafından çalınacak ve Kantemirin evde olmadığı aynı genç kız sesi tarafından söylenecekti.

Geçen haftanın sonunda Pazar günü ise, genç kız uzun uzun öten zil sesinden sonra ahizeyi kaldırdı. Yine birkaç gece evvel ki ses Kantemiri arıyordu. Bu sefer daha kati bir şey söylendi.

"İzzet bey, Sakaryanın denize döküldüğü yerde, Karasuya gitti. Orada bir inşaat kooperatifinin ikinci başkanıdır. Pazartesi günü akşamı belki döner efendim.."

Zaferdeki ilân..

Hey gidi günler hoy!..

İstimlâk

Kırmızı çizgili haber

Geçen hafta içinde sertçe kolalanmış gömleğinin yakasını çözen genç bir adam, oturduğu koltukta kımıldandı ve elindeki bir İstanbul gazetesinin birinci sahifesindeki başlıklardan birinin altını kırmızı kalemle hışımla çizdi. Gazetenin başlığındaki "Mal emniyetinin yokluğu" ibaresi adeta kırmızı çizginin altında okunmaz hale geldi. Gazete biraz sonra D. P. - V. C. İl Başkanı ve İstanbul Belediye Reisi Kemal Aygüne verilecek ve Aygün yüzünü buruşturarak husus kalem müdürüne gazetecilerle konuşmak istediğini bildirecekti.

Bir gün sonra Belediye Reisi Kemal Aygün gazetecilere bu mevzuda geniş bir beyanat verdi ve meseleyi enine boyuna anlattı. Aygüne göre: Filhakika İstanbul Belediyesi vatandaşların mülklerini istimlâk bedellerini ödemeden yıkmaktadır. Bir plân dahilinde yapılan bu yıkım, bazı kötü niyetli kişilerin dediği gibi, "Mal emniyetinin yokluğu" şeklinde zalimane bir mânaya alınmamalıdır. İmar faaliyetini bütün vicdanıyla tasdik eden aklı selim sahibi vatandaşlar vardır. Bunlar tapu dairelerine giderek kendi arzuları ile paraların bilinmiyen bir tarihte almak üzere, binalarının yıkılmasına müsaade etmekte ve gerekli kâğıtları imzalamaktadırlar. Bu durum da göstermektedir ki istimlâk işi kötü niyetli kişilerin söylediği gibi kanuni yolların dışında yapılmamaktadır.

Şahsi kırgınlıkları veya muhakkak muhalefet yapma arzusu olan, Belediyeyi borcunu ödemeyen, senelerce başı boş bırakılmış bir şehrin imârına hizmet etmeği istemiyen bir müessese gibi göstermeleri doğru değildi. D. P. - V. C. İl Başkanı ve İstanbul Belediye Reisinin bu hareketlere kızmakta yerden göğe kadar hakkı vardı. Öte yandan şimdiye kadar 100 milyonlarca lira istimlâk bedeli ödenmemiştir. Halen sadece ve sadece 81 milyon liralık bir borç mevcuttur. Bunun yanında Belediye 1 milyar liralık bir arsanın sahibiydi. Bu arsa satılır satılmaz devede kulak olan borç ödenivercekti...

Ne varki müthiş Havadis gazetesinde Aygünün beyanatı harfiyen neşredildiği günün sabahı, çok erken saatlerde Belediyenin Çemberlitaştaki binasında senelerdir parasını alamıyan vatandaşlar, müteahhitler, Belediye reis muavininin kapısı önünde kuyruklar meydana getiriyorlardı.

Borçlulara her gün dert anlatmak, nasihat etmek ve görülmemiş kalkınma hamleleri hakkında izahat vermekle vazifeli reis muavini, yine biraz sabretmelerini, çok yakında paraların ödeneceğini, nurlu istikbâlin pek yakın olduğunu söyledi. Fakat gelenlere lâf anlatmak kaabil değildi. Alacaklılar "Nurlu İstikbâlden" ziyade yıkılan binalarının karşılığı para istiyorlardı. Zira bir gün evvelki beyanatından kısa bir zaman önce Belediye Reisi istimlâk borçlarının ödenmesine başlandığını kesin olarak gazetelerde ilân etmişti. Etmişti ama yine aynı Belediye Reisi teşkilâtına yazılı olarak "Şiddetle lüzum hasıl olmadığı takdirde" para ödenmemesini ve icap ettiği takdirde istisnasız bütün fasıllardaki paranın riyaset tarafından sarfolunacağını bildirmişti.

Kemal Aygün

Nâl ikiye bölecek!..

Ya ay başları..

Belediyenin başında bir dert daha vardı. Sayısı riyaset tarafından dahi tam olarak bilinmiyen binlerce yevmiyeli müstahdemle memuruna, milyonlarca lira tutan aylığı ödemekte zorluk çekiyordu. Aygünün her ay başından bir kaç gün evvel Ankaraya yaptığı seyahatler bir netice vermiyor ve Belediye Reisi vaziyetin nezaketini bir türlü baştakilere anlatamıyordu.

Borçlularına bir yem borusu çalmak mecburiyetinde olan Belediye bu sefer de pek çok şehir dışında, hazineden intikal eden ve üzerlerinde 5000 gecekondu bulunan arsaların satılarak para temini yoluna gidildiğini, bunlarla borçların ödeneceğini ilân etti. Hakikatte üzerinde gecekondu bulunan şehir dışındaki arsalar, gecekondu sahiplerine 10 senede ödenmek üzere metre karesi 20 - 25 liradan satılacaktı. Şehir içinde ve sayısı yüzden fazla olmayan arsalar ise son derece yüksek fiatlarla satışa arzedildiğinden talip bulunamıyordu. Hatta bol miktarda parası olduğu bilinen İşçi Sigortaları Kurumu bile bunları almaktan endişe duyuyordu.

Bu durumda Belediye Reisinin 1 milyar lirayı nasıl temin edeceği herkes tarafından merakla beklenmekteydi. D. P. İstanbul İl Başkanı acaba yeni bir mucize mi yaratacaktı?..

Ah şu V. C. olmasaydı

Belediye teşkilâtının herşeyden evvel bir tavsiyeye ihtiyacı vardı. Ama bu nereden başlıyacak nerede bitecekti. Fen, İmar, Yollar, Tamirat, Sular ve İ. E. T. T. müdürlüklerinde

İstanbulda imar faaliyeti

[illegible] halk çeker..

ortalama bir masaya 5 ilâ 8 memur düşünekleydi. Ayrıca devamlı olarak ellerinde ocak, bucak başkanlarının kartlarıyla Belediyeye müracaat eden demokrat vatandaşlar mevcuttu. Hele V. C. ye iltihak ettiğini söyliyen, milletvekillerinin kartlarını hamil vatandaşlar... Bunların hepsini işe yerleştirmek, arzularını yapmak bir D. P. İl başkanının birinci vazifesiydi. Demokrat vatandaşlar riyaset makamının takdirine bağlı ve herhangi bir tahdide tabi olmıyan 15-60 liraya kadar yevmiyeli kadrolara yerleştiriliyordu. Belediye daire müdürlerinin günlük faaliyetlerinin büyük bir kısmını V. C li demokratlara dert anlatmak teşkil ediyordu.

Belediye bültenlerinde binlerce metrelik yolun ıslah edildiği, binlerce su mazgalının yenilendiği, binlerce kanalın tamir edildiği haberleri her gün yer almaktaydı. Buna rağmen hakikat her İstanbullu tarafından bilinmektedir. Ve caddenin bir yanından bir yanına çamura bulanmadan geçmek, bir su çukuruna batmadan ulaşmak mesele olmuştur. Hattâ bu mevzuda iddialara bile girişilmektedir.

Sadece, Fen ve İmar müdürlüğünün merkez kadrosunda yüzelliye yakın mühendis ve teknik eleman modern imar hareketlerinde çalışmak üzere vazifelidir. Bunun yanında vatandaşlar sadece bir bina ruhsatı için günlerce gidip gelmektedirler. Yine ilgililer tarafından zaman zaman şehirde kaçak inşaat yapılmadığı sıkı sıkıya kontrol edildiği bildirilmektedir. Bu sıkı kontrollar içlerinde mühendis ve imar bulunmıyan üç-beş kişilik desinatör ve ressamdan müteşekkil kaza fen kurulları tarafından yapılmaktadır. Elde bulunan mimar ve mühendisler bürolarda kullanılmaktadır. Senelerdir kaza fen kurullarında vazife görenleri yerlerinden oynatmak gibi bir vaziyeti değil fiilen yapmak, düşünmek bile güç olmaktadır. Zira böyle bir şeye tevessül edenlerin karşısına derhal V. C rumuzu dikilivermektedir.

İmar talimatnamesi

İstanbul Belediyesinin üzerinde hassasiyetle durduğu bir nokta da İmar Talimatnamesinin harfiyen tatbik edilmesiydi. Meselâ bu talimatnameye göre Boğaziçine bakan sırtlarda ahşap olmayan ve tabii güzelliği bozan taş inşaata müsaade edilmemektedir. Boğaziçine bakan sırtlarda ancak ve ancak, ahşap iki katlı binalar yapılmaktadır.

Durum böyleyken, son günlerde Boğaziçine şöyle bir uzanıverenler Arnavutköy, Bebek ve Yeniköy semtlerine hakim bir tepenin üzerinde sefertası şeklinde, bir mantar kümesini andıran binaların sanki yerden bitirivermiş gibi yükseldiğini gördüler. Buraları iyi bilenler, hele yaşları 50'nin üzerinde olanlar üzülmekten ve tepenin eski halini hatırlamak için gözlerini yumup hayal etmekten kendiklerini alamadılar. Tarihî Yeniköy koruluğunun yerine oturmuş olan bu mantarlar misali 20 küsûr apartımanın ilgilileri talimatnamelere bağlı kalmağa fazla mecbur etmiyordu. Sefertası apartmanların inşaatları ilerliyordu. Binalar çok yakında bitmiş olacaktı. Yeniköy sakinleri, hele yaşı geçkinler uzun müddet belediyenin böyle bir şeye neden müsaade ettiğini birbirlerine sordular. Daha sonra binaların kimler tarafından yaptırıldığını öğrendiler ve bu mevzuda konuşmaktan vazgeçtiler. Şimdi ise güzelim Yeniköy koruluğunun evlerinde asılı yağlıboya resmine bakmakla yetiniyorlar.

Bir koltuğa iki karpuz

İstanbul belediye reisi ve D. P il başkanı Kemal Aygüne bir bakıma hak vermek gerekmektedir. İstanbul gibi büyük bir şehirde yaygın D. P teşkilâtının bütün işleriyle uğraşmaya 24 saatlik bir gün esasen kâfi gelmemekte ve Aygün bunu uykularından çalarak başarabilmektedir. Bunun yanında, bir de Belediyeye gelir kaynağı aramak, Belediye sınırları içinde, partili partisiz vatandaşlarının dertlerine çare bulmak oldukca zaman isteyen bir meseledir. Bu meselenin kolaylıkla halli için Belediye reisinin ve D. P İl Başkanının en azından 26 saat çalışması gerekmektedir. Yemek yemeden, parti kongrelerine iştirak etmeden, V. C ocaklarını açmadan her saatini çalışmaya verse dahi buna astronomiye göre imkân görülmemektedir. Meselenin halli için Güneş manzumesinde bir değişiklik olması ve dünyanın Güneş etrafındaki turunu 24 saatten çok fazla bir zamanda tamamlaması lâzım gelmektedir.

İstanbul Belediyesinin yeni gelir kaynağı araması bir tarafa, elindeki gelir kaynaklarından dahi istifadesi mümkün olamamaktadır. Meselâ yüzlerce memba suyu sahibi yıllardan beri belediyeye rüsûm ödememek için ilân harp etmişler ve diledikleri gibi hareket etmekte kendilerini serbest saymışlardır. Sadece buralardan alınacak rüsûm yekûnu 5-10 milyon lira arasındadır. Öte yandan bazı kimselere çok ucuza kiraya verilen belediyeye ait binalarla, yine muvakkat kaydıyla yaptırılıp müşkül anlarda dağıtılan binalardan da bir gelir temin edilememektedir. Esasen Belediye kiraya verdiği mülklerini açıklamaktan bîrazda kaçınmaktadır. Zira alacaklılar buralardan temin edilecek gelire haciz koymak için birbiriyle adeta yarışmaktadırlar.

Hazineden intikal eden arsaların satışı ise bir başka âlemdir. Ve bunların satılma ihtimali hergün bir parça daha azalmaktadır.

Hazine arsalarını satmak adeta bir maharet halini almıştır. İstimlâk alacaklıları, her şeyin dışında, paralarını alabilmek için en ümit edilmiyen meselelerin, en ümit edilmeyen taraflarını kolaylıkla öğrenmektedirler. Belediyeden alacaklı olan İstimlâkzedeler, mahalle mahalle dolaşarak, İstanbul Belediyesine ait arsaları tesbit etmektedirler. Belediyeye ait olduğu öğrenilen her arsanın birkaç gün içinde alacaklı tarafından bir formülüne uydurularak haczedilmesi fevkalâde bir hal sayılmamaktadır.

Bu mevzuda iktidarın tatlı haberciIeri muteber Zafer ile Hürriyet Havadis gazetelerinde muhakkak ki bir çok vaadleri ihtiva eden başyazılar neşredilecektir. İstimlâk edilen mülklerinin bedellerini isteyen vatandaşlara pek çok vaadlerde bulunulacaktır. Ancak bütün bunlar şikâyetlerin önlenmesi için kâfi gelmiyecektir.

Belediye kapısında sıra bekleyenler

Dert çok derman yok!..

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

A.B.D.

Muvakkat bir hal tarzı

Geride bıraktığımız hafta içinde bir sabah tam 116 gündür işine gitmeyen bir Amerikan işçisi erkenden kalktı. Detroit banliyösündeki evinin kapısının önüne çıktı. Kendisini fabrikaya götürecek olan servis arabasının geçmesini bekledi. Hayatından memnundu. Noelin yaklaştığı şu günlerde çocuklarına ve karısına hediye almak için parası olmadığını düşünmek kadar insanı rahatsız eden birşey olamazdı. Tam 116 gün önce kendisi gibi Birleşik Amerikanın çelik sanayiinde çalışan 500.000 çelik işçisi işverenlerin ücretlerinde istedikleri yükseltmeyi yapmamasından dolayı greve başlamışlardı. Bu kadar uzun müddet devam eden bir greve az rastlanmıştı. Gerci çelik işçileri sendikalarının mali durumu çok kuvvetliydi. İşçilere calışmadıkları günler için bir miktar para ödeniyordu. Fakat bu paranın evin zaruri masraflarından arta kalanının Noel hediyesi almağa yeteceği söylenemezdi.

Amerikan sanayii için büyük tehlike olmağa yüz tutan çelik grevini Başkan Eisenhower Taft - Hartley kanununun kendisine verdiği yetkiyi kullanarak durdurdu. Gerçi daha önce bu kanun 16 defa tatbik edilmişti. Fakat bu seferkinin özelliği Yüksek Mahkemenin Başkanın kararını tasvip etmiş olmasıydı. Geçen hafta içinde Başkanın mahkemeden aldığı karara işçi mümessilleri itiraz ettiler. Taft Hartley kanunu ancak "milletin sağlık ve güvenliği" tehlikeye girdiği zaman Başkana grevleri durdurmak yetkisini veriyordu. Bütün mesele 116 gündür devam eden çelik grevinin kanunun bu ölçüsüne girip girmediği idi. İşte bu husus üzerindeki fikrini Yüksek Mahkeme geçen hafta içinde bildirdi. Yüksek Mahkeme daha ziyade "Güvenlik" mefhumu üzerinde durdu. Kararını buna dayandırdı.

Şimdi grev sadece 80 gün için durdurulmuş bulunuyor. Bu müddet zarfında Başkanın teşkil edeceği bir uzlaştırma komisyonu işçiler ile işverenler arasında anlaşmaya varılması için gayretler sarfedecek. 60 gün sonra bu heyet Başkana durumu bildiren bir rapor verecek. Bu raporda işverenin son teklifi de bulunacak ve bundan 15 gün sonra işçiler teklif üzerinde gizli oy ile kararlarını bildireceklerdir. Şayet bu karar müsbet olursa çalışma devam edecek. Menfi olursa 4 - 5 gün içinde grev yeniden başlayacak ve bir daha ne Başkan, ne de başka bir merci durdurmak için teşebbüs edemiyecek, grev ancak işçi ile işverenin anlaşmasından sonra neticelenebilecektir.

Başkan Eisenhower'in her geçen gün Amerikan ekonomisi üzerinde daha ağır bir yük olarak çökmek istidadı gösteren çelik grevine müdahalesi sadece "Kaiser Steel" ile iki küçük teşebbüsün işçilerle anlaşmasını sağlayabildi. Bu 80 günlük muvakkat işe başlamanın müsbet bir netice vereceği çok şüpheli. Taraflar arasında yapılan tekliflerin birbirine kolayca yaklaşabileceğini düşünmek ise imkânsız. Bir kısım çelik işçisinin bu muvakkat kararı müsbet karşıladıklarına şüphe yok. Ancak uzun görüşlü olmak gerekirse Amerikan çelik işçisi bir müddet sonra kendisini haklı bulacak ve haklı isteklerini tam işverene kabul ettirecek kadar baskı yapabildiği bir sırada kendisini yeniden işbaşına gönderdiği için Başkana kızacaktır. Diğer yandan, muvakkat hal tarzının Amerikan çelik endüstrisi için de büyük faydalar sağladığı söylenemez. Bütün sanayiin tam kapasite ile çalışır hale gelmesi için asgari 6 haftanın şart olduğu bilinmektedir. Bundan sonra bütün düzenin kurulduğu bir sırada işçilerin, kuvvetli bir ihtimalle, işlerini yeniden bırakmaları yeni çöküntülere sebep olacaktır. Grevin Amerikan sanayiine yüklediği yük gerçekten çok ağır olmuştur. Bir kere işini bırakan 500.000 çelik işçisi yanında ihtiyaçları olan çeliği alamadıklarından işlemez hale gelen çelikle ilgili diğer sanayi kollarındaki 200.000 işçi de açıktadır. Böylece Amerikan Çalışma Vekilinin resmen açıkladığı gibi bu gün Amerikadaki işsiz sayısı 3.272.000 e yükselmiş bulunuyor. Taft - Hartley kanununun bütün bu aksaklıkları ortadan kaldırmaya yetecek kudrette olmayışı bazı Senatörleri yeni bir kanun hazırlıklarına girişmeye sevketmiştir.

Kredi Yok

Geçen hafta içinde New-York'un National City bankası Fransanın bir sene içinde düzelen iktisadi durumunu bütün dünyaya ilân ederken Bonn mahreçli bir yabancı ajans haberi de Batı Almanya iktisad Bakanı Erhard'ın "Batı Almanya'nın Türkiye'ye istediği krediyi veremiyeceği" haberini bütün dünyaya i'lân ediyordu. Hatırlarda olduğu üzere geçen yaz büyük iktisadi güçlükler içinde bulunan Fransa frankta yüzde yirmi nisbetinde bir devalüasyona bile gitmiş fakat bu sene Amerikan bankalarının vermeği teklif ettikleri 250 milyon dolarlık krediyi reddedebilecek duruma gelmiştir.

A. P. ajansının Bonn resmi çevrelerinden edindiği haberde "Türkiye hükümetinin Ağustos ayı içinde İstanbula gelen iktisat Bakanı Erhard'dan kredi talep ettiği, buna müsbet bir cevap verilmediği, aradan bir müddet geçtikten sonra Batı Almanyayı ziyaret eden bir Türk heyetinin eski tekliflerl tekrarladığı" bildiriliyor ve Batı Almanya hükümetinin buna verdiği cevap açıklanıyordu. A. P. ajansına göre Erhard Türk temsilcilerinin tekliflerini reddederken "Türkiye ancak Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı içinde kredi alabilir. Batı Almanyanın ikili anlaşma ile kredi vermesi mümkün değildir" demiştir.

Grev yapan işçiler

Tehlike işareti

Doğu - Batı

Buzlarda çözülme

Başkan Eisenhower'in nedense bir türlü hoşlanmadığı bir deyim vardır. "Champ David havası". Batılılar bu deyim ile Doğu - Batı arasındaki soğuk harp dalgasının Eisenhower Krutçef görüşmelerinden sonra yumuşadığını, anlaşma yapmağa müsait bir hal aldığını ifade etmek istiyorlar. Başkan Eisenhower de MacMillanın yüksek kademe toplantısına hemen gidilmesi hakkındaki fikrine taraftar olduğundan "Camp David" havasından istifadeyi tasvip ediyor. Bu arada Amerikan Hariciyesinin Sovyet masası mütehassısları "Camp David"den bu yana Sovyet Rusyanın havayı bozacak birşey yapmadığına dikkati çekiyor ve şu 7 nokta üzerinde duruyorlar:

"Camp David"den bu yana on haftadan fazla zaman geçti. Sovyet başvekili Krutçef K. Çine ve Romanyaya seyahatlar yaptı. Yüksek Şûra toplantısında nutuklar söyledi. Basın toplantısı tertipledi. Fakat bunların hiçbirinde "Camp David" ruhunu haleldar edecek bir ton kullanmadı. Alışılmış sertliğinden eser görülmedi. Hattâ general de Gaulle'un Mart başında yapmasını istediği ziyaret teklifini de kabul ederek iyi niyetini göstermesi için kendisine verilen zamanı da uzatmış oldu.

Doğu - Batı soğuk harbinin en yüksek noktasını bulmasına sebep olan 1958 Kasım ültimatomu ile patlak veren Berlin meselesinde yeni bir baskı konusu ortaya çıkmadı. Berlindeki üç batılı müttefikin bir bayrak meselesi dolayısiyle çıkan anlaşmazlıkta biraz kararlı hareketleri meselenin kendi istedikleri gibi halledilmesine imkân verdi. Halbuki şimdiye kadar Doğu Berlin idarecileri en küçük vesilelerle bile büyük anlaşmazlıkların çıkması için ellerinden geleni esirgemiyorlardı. Onların sadece Moskovadan aldıkları direktiflerle hareket ettikleri bilindiğinden bu yeni hal iyi bir işaret olarak kabul edildi.

Sovyetlerin Birleşmiş Milletlerdeki hareket tarzları adamakıllı değişmiş görünüyor. Son zamanlarda müzakere konusu olan Laos ve Sahradaki Fransız atom denemeleri konularında Sovyet delegeleri Sobolev ve Kuznetsov'un hareketleri hayretle karşılandı. Bu iki diplomat genel kurulca teşkil edilen komisyonların işlerini güçleştirmek için her zaman gösterdikleri müşgül meselelere bu defa hiç başvurmadılar. Sovyet Rusya ile A. B. D. arasındaki kültürel yakınlaşma programının tatbikinde de iyi işaretler farkedildi. Rus idarecileri ufak tefek değişikliklerle bir kaç Amerikan filminin Rusyada halka gösterilmesine müsaade ettiler. New-York'un Colombia Üniversitesi ile Sovyet Rusya yüksek tahsil idaresi arasında profesör mübadelesi hususunda bir anlaşma yapıldı.

Camp Daviden bu yana Washington'daki Sovyet diplomatları alışılmamış nezaket havası içinde hareket etmeğe başladılar. Geçen hafta içinde bir gün Washington'daki Sovyet maslahatgüzarı Amerikan Hariciyesini ziyaret edip bir Sovyet kazazedesine yapılan yardım için Amerikan hükümetine teşekkür etti. A. B. D. başkentindeki Sovyet Büyük Elçiliğinde kutlanan bolşevik ihtilâlinin 42 nci yıldönümü fazla gürültü yapılmadan normal bir şekilde cereyan etti. Bu sırada Moskovanın Kızıl meydanında yapılan geçit resminde geçen senelere nazaran silâhlı kuvvetlere daha az yer verildiği görüldü.

Amerikan Hariciyesinin Sovyet masası mütehassıslarına göre Doğu-Batı gerginliğinin yumuşayıp bir

Krutçef Amerikan çocuklarıyla birlikte

Havayı bozmuyor...

yüksek kademe konferansına imkân verdiği şu günlerde tek karışıklık mevzuu olarak ortada Komünist Çin - Hindistan hudut hâdiseleri kaldı. Bu mevzuda da bir yandan Krutçefin Moskovada bir konuşma sırasında "arazi parçalarının stratejik büyük önemi"nden bahseden generallerle alay ederek Komünist Çini imâ etmesi, diğer yandan da Chu - En Lainin Nehruya yaptığı son teklifler iyi işaretler olarak kabul edildi.

Amerikan Hariciyesinin Sovyet işleri mütehassısları bütün bunların birer teferruattan ibaret olduğunu bilmiyor değiller. Fakat onlara göre bu teferruat üzerinde işlenerek "Yüksek kademe" için gerekli hava yaratılabilir; Krutçef "Form" üzerinde tutulabilir. Sadece bu "formu" diğer müttefikler -Batı Almanya ve bilhassa de Gaulle- bir takım mülahazâlarla bozmamalıdırlar.

Laos

Komünist tecavüzü yok!

Vientiane - Laos başkenti- hava alanına inen dev uçağın kapısı açıldı. Hostes, lüks mevkiden çıkan bir adamın merdivenlere yürümesi için geri çekildi. itibarlı zat merdivenlerden indi. Vientiane, hava alanına sıralanmış bekliyen 100 Laoslu dilber Havailer misali ellerindeki çiçek demetleri ile uçaktan inen adamı karşıladılar. Merasimin ikinci kısmı, Laos Başbakanı Phoui Sananikone, Dışişleri Bakanı Khampan Panya, diğer hükümet mensupları ve yüksek rütbeli subaylar ve yabancı diplomatların Vientiane'a gelen misafirlerle tanışmaları ile tamamlandı. O gün Vientiane'da herkes memnundu...

Geçen çarşamba günü Vientiane hava alanına inen uçaktaki itibarlı zat Birleşmiş Milletler genel sekreteri Dag Hammarskjöld'dan başkası değildi. Genel sekreter ağustos ve eylül ayları içinde zaman zaman dünya sulhunu tehdit eder bir hal alan Laos hâdiselerini yerinde tetkik etmek ve ilgililerle temaslarda bulunmak üzere Laos başkentine geliyordu.

Ağustos ayında başlayan hâdiselerin ciddi bir hal alması üzerine Laos, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurarak Kuzey Vietnam'ın

Laos'taki idareyi devirip komünist bir rejim kurmak için hudutlardan içeri asker yolladığını ileri sürerek tecavüzün önlenmesi için birleşmiş milletler kuvvetlerinin gönderilmesini talep etmişti. 8 Eylül gecesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi meseleyi müzakere etti, Sovyet Rusya diğer 10 üye karşısında cephe alarak Laos meselesine Birleşmiş Milletlerin müdahale etmesini veto etti. Ancak mesele bir müdahale şeklinden ziyade bir usul meselesi olarak mütalâa edilince Güvenlik Konseyi mutlak ekseriyetle Laos'a bir Tahkik Komisyonu göndermeğe karar verdi.

Tahkik Komisyonu Laos'ta bir ay kaldı. Görevleri gerçekten güçtü. Laos ile Komünist Kuzey Vietnam arasındaki hudut dağlık ve vahşi ormanlarla kaplı bir bölge idi. Haber alma zordu. Laos hükümeti komisyonun ziyareti sırasında komünistlerin sinmiş olduğunu, onların gitmesini beklediklerini ileri sürüyordu. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjold Laos başkentine ayak basmadan bir ay önce komisyon işini bitirmiş ve hazırladığı raporu Güvenlik konseyine vermişti. Raporda, Laos hükümetinin iddia ettiği gibi komünist kuzey Vietnam kuvvetlerinin Laos'u istilâ teşebbüsleri hakkında herhangibir işaret görülmediği bildiriliyordu. Ancak Laos'un Vietnam hududu yakınlarında çıkan hâdiselerde âsilerin dışarıdan silâh yardımı aldıkları muhakkaktı. Güvenlik Konseyinin teşkil ettiği heyetin Laos'a gitmesine şiddetle muhalefet eden Sovyet Rusya rapor ilân edilir edilmez raporu kuvvetle tasvip etmiş ve "Laos'un iddiaları bir iskambil kule gibi yıkılmıştır" demiştir. Fakat Amerika Birleşik Devletleri diplomatik çevrelerine göre Komisyonun mevcudiyeti komunistleri sindirmiş ve tehlikeli durumu sadece gizlemiştir.

Birleşmiş Milletler çevrelerinde Amerika Birleşik Devletlerinin görüşü hakim olunca "Camp David" havasını bozmamak isteyen Rusya da Genel Sekreter Dag Hammarskjold'un Laosa gitmesine ve mesele ile ilgilenmesine muhalefet etmemiştir.

Birleşik Milletler Genel Sekreterinin Laosta kendisini temsil edecek bir devamlı müşahit bırakacağı söyleniyor. Laos hükümetine nazaran böyle bir temsilci komünist Pathet Lao hareketinin hâdise çıkarmasını büyük çapta önliyecektir. Dışişleri Bakanı Khamphan Panyaya göre "bir temsilcinin devamlı müşahid bırakılması kadar iyi bir şey olamaz."

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin gelişi ve bir devamlı temsilci bırakacağı haberi Laosu bayram sevincine garketmiş bulunuyor. Ziyaret şerefine büyük eğlenceler tertibediliyor. Laoslular komünist istilâsından kurtulmuş olmalarını kutluyorlar....

İran

Şah evleniyor...

Geçen hafta Paris'in meşhur Crillon otelinin dördüncü katında iri kahverengi gözlü güzel bir kız sinirli adımlarla dolaşıyor ve duvardaki büyük aynada yeni yaptırdığı saçları ile Christian Dior'un hazırladığı elbiselerini seyrediyordu. Bu arada içini de çekerek "Kraliçe olmağı öğrenmek çok zor" diyen bu 21 yaşındaki güzel kızın ismi Ferah Diba idi.

Daha önce iki karısından kendisine, tahta varis olacak erkek evlât vermedikleri için ayrılan İran Şahı Muhammet Riza Pehlevi İranın büyük ailelerinden birinin kızı olan Ferah Diba ile evlenmeğe karar vermişti. 40 yaşındaki Şah ile evlenmek için Paris'te hazırlıklarını yapan 21 yaşındaki Ferah Diba "Site Üniversitere gitmek isterim. Bir zamanlar oradan okula devam etmiştim. Lokantalara, konserlere gitmek isterim." diyerek içini çekmekte ve ilâve etmektedir "Bütün bunlar yerine bütün yemeklerimi odamda yiyorum. Erkenden yatıyorum. İran Elçiliği mensuplarından ve terzilerden başka kimseyi görebildiğim yok."

Ferah Diba gerçekten Paris'te çok sıkı muhafaza edilmekte ve düğün hazırlığı ile bütün gün meşgul olmaktadır. Bu meşguliyetleri dolayısıyla son günlerde sadece bir defa bir tiyatroda görülmüştür. Bu sırada üzerine Şahın hediyesi olan bir leopar kürkü giymiş bulunuyordu. Diba kendisiyle konuşan bir gazeteciye "Çocukları çok seviyorum. Dört çocuğum olsun isterim" demişti.

Ferah Diba muhtemelen bu hafta içinde Tahrana dönecek ve Şah ile evlenecektir.

Hindistan

Sulh içinde birlikte yaşama

Geçen hafta içinde Bombay'daki komünist Çin Başkonsolosluğu önünde binlerce Üniversiteli genç nü-

[illegible] yapıyor. ve [illegible] Şeytanlara ölüm... Bize silâh verin... Ladak'a gitmek istiyoruz..." diye bağırıyorlardı. Bombay'da bu nümayişler yapılırken Sovyet Rusya Başvekili Nikita Kruşçef Batılıların da bulunduğu bir toplantıda "geneneralleşmiş strateji anlayışı"ndan bahsediyor. Onlarla alay ediyor. Böylece komünist Çin Başvekili Chu En Lai'in Hind hududu üzerindeki istekleri sırasında ileri sürdüğü "stratejik öpem"i inşâ etmiş oluyordu. Hatta, bazı söylentilere bakılırsa, Pekindi Sovyet büyük elçisi Pavel Yudin Çin - Hint çatışmasında halk huzurunda Mao Tse Tung'un tarafını tutmuş olduğu için görevinden alınmıştı. Sovyet Rusya, Komünist Çin'in emperyalist gayelerinin bu kadar açık bir şekilde ortaya dökülmesini istemiyordu. Çünkü, bunun neticesinde nötralizm şampiyonu Hindistan Batı blokuna kayabilirdi.

Gerçekten, bugün başta Hindistan olmak üzere bütün Asyayı ve hatta Hür Dünyayı "Komünist Çin'in uzun vadeli niyetleri" korkutmaktadır. Komünist Cin - Hind hududundan tam kırk mil içeri girmiş bulunuyor. Chu En Lai Başvekil Nehru'nun haklı tekliflerine uzun müddet bekledikten sonra verdiği cevapta iki nokta ileri sürdü. Bunlardan biri "Yüksek kademe ikili görüşmesi", diğeri Hind ve Çin kuvvetlerinin hâdise sahasından yirmişer kilometre geri çekilmeleri ve böylece silâhsızlandırılmış bölge ihdası. Nehru'nun kan dökülmesini önlemek yolunda duyduğu samimi arzu malûmdur. Bu teklifin, Hintlilerce kabulü imkânsız görülmektedir. Komünist Çin'in bugünkü sahadan yirmi kilometre geri çekilmesi demek yirmibeş kilometrelik arazinin onun tarafından işgalinin kabul edilmesi demektir.

Nehru'nun iki blok arasında tarafsız kalarak yardımlar temin etmesine, Hind halkının hayat seviyesini yükseltmeğe çalışmasına rağmen, bugün Hindistanın adam başına düşen yıllık milli geliri ancak 60 dolardır. Bütün bunlara rağmen Hind - Çin hudud anlaşmazlığının başlamasından ancak on hafta geçtikten sonra Nehru sesinin tonunu değiştirirdi. Chu Lai'den aldığı cevaptan sonra "Hindistanın Çin'in ayağını göğsünde hissederek yaşamasına imkân yoktur." diye haykırdı. Şimdi, Hindistan, Komünist Çin'in hâlen işgal altında bulundurduğu topraklardan çekilmesi halinde güvenliği tehlikeye düşecek olan Pakistan ile aralarında mevcut olan anlaşmazlıkları yavaş yavaş ortadan kaldırıyor. Bir yandan da silâhlı kuvvetlerinin hazırlıkları ilerliyor.

Şapkasını Yiyen Bakan

Geçen hafta Çarşamba günü Washington'daki Çalışma Vekâleti binasının önüne otuzdan fazla gazeteci ve film operatörü toplanmıştı. arkalarında sıralanmış meraklılar grubuyla birlikte Çalışma Bakanlığı binasının girişine konulmuş bir masayı ve etrafındakileri seyrediyorlardı. Masanın üzerinde büyük bir şapka kutusu, etrafında ise üç kişi vardı. Bu üç kişiden biri kutuyu saran kurdelayı kesti. Kapağı kaldırdı. İçindeki şapkayı çıkarıp yanındaki tepsinin üzerine koydu ve bıçağı alıp şapkadan üç dilim kesti. Dilimlerden ikisi, üçüncüye nazaran daha kalındı. Bu kalın dilimleri yanındaki iki şahsa ikram etti. Üçüncü ince parçayı kendisi aldı. Gazetecilere gülümseyerek döndü. Üç kişi ellerindeki şapka parçalarını yemeye başladılar.

Washington'da A.B.D. Çalışma Bakanlığının kapısının önünde geçen Çarşamba cereyan eden bu garip merasimin ne olduğunu anlayabilmek için, bu senenin ilkbaharına kadar geri dönmek gerekir. 1959 Nisanında A. B. D. Çalışma Bakanı James P. Mitchell bir konuşması sırasında "Amerikadaki işsizlerin sayısı Ekim ayında üç milyonun altına inecek. Çalışanların sayısı 67 milyonu bulacak" demiştir. Bu konuşmayı dinleyen Amerikan işçi liderlerinden biri Çalışma Bakanını, "bol keseden atmak"la itham edince Mitchell, dilimizde karşılığı olmayan bir tabirle "sözlerim doğru çıkmazsa şapkamı yerim" demiştir.

A. B. D. Çalışma Bakanı James P. Mitchell'in bahse sebep olan konuşmasından bu yana aradan geçen altı ay içinde Amerika'daki işsiz sayısı azalmıştır. Fakat geride bıraktığımız Ekim ayının istatistik rakamları işsiz sayısını 3.270.000, çalışanların sayısını ise 66.800.000 olarak tesbit etmektedir. Yâni Çalışma Bakanı Mitchell tahmininde 290 küsûr binlik bir hatâ yapmıştır. Ve işte şimdi, gazetecilerin ve halkın karşısında verdiği sözde durarak "şapkasını" yemektedir. Çalışma Bakanının sözünü yerine getirmek için "Barselon" marka çuhadan mamûl bir lüks şapka yemesi beklenemezdi. Kendisini mide rahatsızlığından kurtarmak için o gün merasime çikolatadan bir pasta hazırladılar. Yukarıda, nakledildiği gibi Bakan bu pastayı kesti ve yedi. Merasim sırasında yanında bulunan ve kendisininkine nazaran daha kalın olan iki dilimi yiyenler ise, çelik işçileri sendikası Bakanı David J. Mc Donald ile çelik endüstrisi baş arabulucusu R. Conrad Cooper idi. Mc Donald hâlâ devam eden çelik grevinin elebaşısıydı.

Çalışma Bakanı Mitchell iki büyük dilimi onlara verirken Nisan ayında yaptığı tahminlerin gerçekleşmemesinde en büyük rolü onların oynadığını, kendisinin bu işteki payının çok küçük olduğunu imâ etmişti. Sonra yaptığı konuşmada Çalışma Bakanı "yanılmam pek önemli değil. Çünkü daha önceden de yenilmiştim. İşin önemli tarafı grevi bırakan çelik işçilerinin ve çelik istihsalinin durması dolayısiyla işsiz kalan diğer işçilerin kendilerine hemen iş bulup bulamıyacaklarıdır. Diğer önemli bir nokta da Taft - Hartley kanununun verdiği 80 günlük mühlet sonunda işçilerle işverenlerin anlaşıp anlaşamıyacaklarıdır. Bütün Amerika bu anlaşmayı bekliyor" dedi. Gerçekten 116 gün devam eden çelik grevi dolayısiyle istihsal durunca çelikle ilgili sanayii kollarından aşağı yukarı 800.000 işçi açıkta kalmıştı. Çalışma Bakanı 1959'un Nisanında verdiği sözün, kendisi ile doğrudan ilgili olmayan sebepler yüzünden de olsa gerçekleşmediğini görünce hatasını halk önünde kabul etmekten çekinmemişti.

K A D I N

Aile

Çocuk yetiştirmek...

Ana ve babaların bilgisizlik yüzünden çocuklarına karşı hatalı davranışları, onların ilerde kötü huylar edinmelerine, bir takım kompleksler içinde bulunmalarına sebep olmaktadır. Her hareketi ve her sözü hesaplamak, ana ve babanın küçük bir alışkanlığı olmalıdır. Çocuk yetiştirmek hususunda denenmiş kaidelerin dışına çıkmak, onları heves ve hırsla idare etmek "Çocuğum değil mi? istersem döverim, istersem severim." mülâhazasıyla fikir yürütmek sadece bencilik olsa gerek .Çocuğun bu gününden mesul olmayı idrak eden ana ba-

Okul çağında çocuk

Mes'ul: Ana - baba...

ba, ilerdeki yıllarda teşekkül edecek olan şahsiyetine bir şeyler kattığını akıldan çıkarmayacak olursa, çocuk yetiştirme metodu her halde daha çok müsbet olur.

Bazı analar babalar çocuklarının gururunu kırmaktan çekinmezler. Onları duymıyan, düşünmiyen, hissetmiyen bir mahlûk sayarlar. Daha doğrusu, çocuk diye küsümserler. Okula giden çocuğa derslerinin nasıl gittiği, ya da, yeni başlamışsa, okulunu sevip sevmediği sorulduğu zaman, ana ve babalar çocuktan önce sorguya cevap verirler. Bu çoğu zaman da aleyhte bir hükümdür. "Ah okulla arası hiç iyi değil." "Şimdiki halde gidip geliyor ama, hiç bir şey bildiği yok." yahut "Bunun okuyacağına aklım kesmiyor." gibi. Önünde bu tarz konuşulan çocuk, çoğu zaman soğuk ve acı bir gülümsemeyle donuk donuk bakar. Kimi de tahammül edemeyip, kaçar.. Bu tarz sözleri devamlı olarak işitmek çocukta alışkanlık haline gelebilir ve günün birinde mahcubiyet denen şeyi unutur. İçe dönük ve fazla hassas bir cocuksa, önce ana ve babanın çekiştirdiği kimselerden kaçmayı, onlardan utandığı için bir daha yüz yüze gelmemeyi, sonra da ana ve babasına kin duymayı huy edinir. Hemen hemen her insanda çocukluktan kalma bir utanç, bir korku, bir hırs vardır. Bu haller his olarak bir değişikliğe uğrarsa bile, şuur altına yer etmesini, orada iz bırakmasını kim önliyebilir.

Farklı muamele..

Çocukluğunda kendinden bir iki yaş büyük ağabeysine ayrı muamele yapıldığını, onun daha çok sevildiğini gören, müşterek bir suçta daima daha çok azarlanıp, cezalandırıldığını farkeden bir çocuk, saatlerce hattâ bazı zaman koca bir gün evin çatısına gizlenip, kendi kendine oturmaktan, küçük kafasıyla kendine göre düşünmekten bıkmazmış, deniz kıyısına inip, bir kaya kovuğunda üç dört saat yalnız kalabilirmiş. Bu gün zeki, kabiliyetli bir meslek sahibi olmasına rağmen insanlardan kaçmamak elinden gelmiyor. Kimsenin kendisini sevmiyeceğine, herkesin kendi aleyhinde olduğuna inanıyor. O da kimseyi sevmiyor. İş saatlerinin dışındaki münasebetlerden ve dostluklardan kaçını-

Gençlik ve Spor

Fatma ÖZCAN

Son üç dört yıl içinde spor klüplerinin, federasyonun ve gazetelerin olağanüstü gayretleri sayesinde, futbol günlük yaşayışımızın başlıca konusu oldu. Arsalarda okul çantalariyle kale yapıp top aynıyan çocuklar, kahvelerde maç üzerine girişilen bahisler, irili ufaklı bütün gazetelerde her gün, hem de tam sayfa üzerine yazılan spor haberleri, radyo yayınları, şöyle bir bakışta bu sporun memleketimizde ne kadar yaygın hale geldiğini göstermek için kâfidir. Şehirlerden kasabalara kadar yayılan ve teşkilâtlı olan bu faaliyet spor zevkinin ve heyecanının hudutlarını aşıp, kumar alışkanlığına ve hırsına dönmüştür. İptilâ haline gelen istekler, faydayı geride bırakır. Bir gencin boş zamanlarında spor yapması ya da maç seyredip heyecan ve coşkunluk hislerini tatmin etmesi şüphesiz güzel bir meşgaledir. Ancak, bu meşgale sadece futbola meylettiğine göre, alâkanın sebebini aramak icab ediyor. Bir defa bu işin vazifelileri yani klüpler, federasyon ve gazeteler lüzumundan fazla alâka çekip, kârlarını gözetmeği ihmal etmiyorlar. Transfer aylarında işi daha da büyütüp, orta halli kimseler için pek astronomik rakamlarla sporcu alım satımını kızıştırıp, mahalle oyuncularını, küçük takımları ve yeni yetişenleri heyecanlandırıyorlar. Bu duruma göre oynama kabiliyeti olan kendini bir defa kaptırdımı, bir daha kurtulamıyacağı bir ihtiras çemberine giriyor. Seyirci ise aynı heyecanla, reklâmı yapılan oyuncaların peşi sıra gidiyor. Peki, spor sadece futbol mudur? Basketbol, tenis, voleybol ve kayak faaliyetleri niçin bu ölçüde gösterilmiyor? Öyle sanıyorum ki, bu sporlar futbol kadar para getirmediği için üzerinde durulmuyor. Şu halde memleketimizdeki futbol tutkusunun ve sergisinin de manası değişiyor. Spor denilen şeyin saf heyecanı ve coşkunluğu kalkıyor, yerini para heyecanına bırakıyor. O kadar ki, eskiden tatil günleri yapılan maçlar şimdi hafta arasına, iş günlerine bile alınabiliyor. İş günlerinde öğleden sonra yapılan bu maçların seyircisi kimler oluyor? Öğrenci için okul saatidir. Memur için mesai saati. Çeşitli iş sahiplerinin de tezgâhında, bürosunda bulunacağı bir saattir. Memleketimizde futbolun kadın seyircisi pek az olduğuna göre, stadları dolduranlar işsizler midir? Stad dolusu işsiz olduğunu kabul etsek bile, giriş biletini temin edebilmek de, hazır yiyici olmıyan bir işsizin kârı değildir. Demek ki, iş saatinde yapılan maçların seyircilerinin bir kısmı da kaçamak gelenlerdir. Öğrenci okulundan, memur işinden kaçmak suretiyle bu heyecandan kendini mahrum etmiyor. Nerede kaldı bunun güzelliği? İnsanlara vazifelerini unutturabiliyor. İş zamanına rastlatılan bu maçlarla, bile bile işin ihmaline göz yumulmuyor mu?...

Sporu sistemli bir hale getiren ve çok önem veren eski Yunanda bile, fikri çalışmayla bedeni çalışma daima eşit tutulmuş, aynı nisbette yayılmıştır. Halkımızın umumi kültür seviyesinin hayli düşük olduğu bilinen bir gerçektir. Çeşitli sahalardaki yarım bilgi ve bilgisizliği umursamadan, futbolu daima öne süren boş zamanları bu oyunla doldurmak için sarfedilen gayretin daha azı kültür ve sanat faaliyetleri için de gösterilemez mi? Stadları dolduran gençlerin konferans salonlarını konser salonlarını, galerileri de dolduracağına eminiz. Yeter ki, kendilerini, bu güzel faaliyetlere çekmesini bilenler olsun.

yor. Kısacası hayat onun için manâsız bir yükten ibaret.

Çocukların neşelerini, heyecanlarını, sevgilerini paylaşmak, onların davranışlarına bu günkü anlayışımızla değil de, çocukluğumuzun düşünce tarzına manâ vermek icap eder. Geride bırakılan uzun yıllara bakmadan, çocukluk günlerine dönüp, o zamanı hatırlamak, üzen, kıran ve sevindiren olayları bir bir yeniden yaşamak muhakkak ki çocuk idarecilerinin alışkanlık haline getirecekleri bir hal olmalıdır.

Sosyal Hayat

Konuşma sanatı

Bazı kimseler konuşma tarzlarıyla, jestleriyle o kadar hoşa giderler ki, her toplulukta alâka görür ve aranırlar. Dikkat edilecek olursa, bunlar hareketlerinde ölçülü olmayı bilen, konuşurken ses tonunu iyi kullanan, ifadeye kuvvet veren, nerde ne anlatacağını bilen kimselerdir.

Konuşurken muhatabın anlıyacağı bir dil kullanmak lâzımdır. Meselâ, bilgi ve anlayışı az olanlara, ilmi bahislerden söz açmak, kapalı espriler yapmak, her halde lüzumsuz olur. Aynı şekilde, kültür seviyesi yüksek olanlarla da konuşurken pek basit ifade kullanmak, lüzumsuz izahlarda bulunmak yakışıksızdır. Erkek kadına bilgisini, güzelliğini, sıhhatini ve giyimini takdir edici sözlerle kompliman yapabilir. Hattâ bu bir nezaket kaidesidir. Böyle komplimanları, gülümseme ve teşekkürle kabul etmek de, kadın için zarif bir harekettir. Sadece tevazu göstermek gayretiyle "Estağfurullah" yahut "Size öyle geliyor." gibi cevaplar vermek yanlıştır. Ayıp sayılır.

Söze kuvvet

Söze kuvvet vermek, etraflıca izah edebilmek için bazı hallerde misal vermek icap eder. Böyle hallerde, muhatabın bilgisi veya mesleğiyle ilgili bir şey seçmek ince bir harekettir. Zira muhatabın yabancı olduğu bir konudan misal getirip, ortaya yeni bir anlaşmazlık çıkartmak, o kimse için biraz ezici bir durum yaratacağı için, kaçınmak icap eder. Söz arasında münasebet alırsa, güzel bir hikâye anlatmak veya fıkra söylemek sohbeti tatlandırır. Ancak, bu söyliyene bağlıdır. Fıkra ve hikâye anlatmak, hususiyeti olan bir iştir. Esprinin gücünü sesle vurguyla yahutta mimikle ifade etmek herkesin harcı değildir. Bunu becerebilenler, sözlerini süsliyebilirler. Aksi halde hikâyeden fıkradan kaçınmak uygun olur.

Konuşan kimsenin daima kendinden bahsetmesi ne kadar ayıpsa, sık sık mevzu değiştirip, karşısındakine söz bırakmamak da aynı derecede ayıptır. Dedikodunun ayıp olduğu malûmdur. Bir toplulukta yapılan dedikoduyu önlemek mümkün değilse, uzun ve tatsız münakaşalara sebep olmamak için, tercih edilmelidir. Konuşan bir kimsenin yüzüne bakmamak mahcubiyetten ileri gelen bir alışkanlık olsa bile, yenilmeğe çalışılmalıdır. Konuşana boyuna itiraz etmek, sözünü kesmek ve bilgiçlik taslamak ayıptır.. Nerede ne söyliyeceğini bilmiyene, herkesin de bildiği gibi "Patavatsız" derler. Böyle kimselerin az konuşup çok dinlemeye ihtiyaçları olduğu gibi, düşünmeğe de alışmaları şarttır. İki kişi konuşurken, eğer bu iki kişiden birine, bir şey söylemek icap ediyorsa, muhatap olandan özür dilemek, basit bir nezaket kaidesidir.

Teşekkür eden kimseye en kibar mukabele "Rica ederim". demektir. "Bir şey değil" diye cevap vermek münasip değildir. Hele, "estağfurullah" pek eski bir sözdür, kullanılmamalıdır. Ehemmiyetsiz bir söz için teşekkür edilecek olursa, mukabelede bulunmamak uygun olur. Ama vazife için yapılan bir teşekküre "Vazifemdir" karşılığını vermek münasiptir.

Topluluk önünde söz söylemek, güzel konuşmak ayrı bir kabiliyet işidir. Fakat, bazan toplulukta söz söylemek de icap eder. O zaman dikkaat edilecek bazı hususlar vardır. Basit ve herkesin anlıyabileceği gibi söze başlamak, cümleleri lüzumundan fazla süslememek, fikri iyi ifade edebilmek için düzgün cümle kurmak, nezaketle tenkid etmek, icap ederse zarif bir nükte yapmak; dinleyicinin ilgisini çekmek ve sözü dinletmek bakımından faydalıdır.

CEMİYET

Ayşe Çenkçi
Emanete sadakat..

Atatürkün ölüm yıldönümünde Lozan meydanına konan sayısız çelenkler arasında en mânalısı muhakkak ki halen ceza evinde bulunan Ulus gazetesinin genç yazı işleri müdürü Beyhan Cenkçinin eşi Ayşe Çenkçi tarafından konulandı. Çelenkte "Emanetine sadıkız" yazılıydı. Cenkçi ailesi hakikaten Atanın emanetini en iyi saklıyanlardır. Öylesine ki Beyhan Cenkçi emaneti kimsenin almak için girmeye pek cesaret gösteremiyeceği bir yere kalbinde beraber götürmüştür.

★

İstanbul milletvekili Nazlı Tlabar bütün boş vakitlerini açtığı yonca adlı çiçekçi dükkânına hasretmektedir. Bu bakımdan İbrahim Tlabar Avrupa seyahatına yalnız gidecek... Bayan Tlabarın okadar boş vakti yok ki son günlerde D. P. li milletvekili siyasi kulise bile iştirak edememektedir. Yakın dostları ilk bakışta Tlabarın Avrupa seyahatına iştirak etmemesini meclisin çalışmasına verdiler ama bu daha ziyade "Yoncadaki" meşguliyetinden...

★

Eski devlet bakanlarından Osman Kapani Avrupada uzunca bir iş seyahatına çıkacaktır. Almanyada halledilecek işleri olduğu halde eski Bakan programına Paris ve Romayı da dahil etmiştir. Bu işin dedikodusuna gelince, yakın dostları seyahatı isimlendirmekle durumu açığa vuruyorlar: "Elkâr seyahatı.."

★

Geçen hafta içinde Amerikalı Gail Kahns ile evlenerek dünya evine giren devlet tiyatrosunun genç sanatçılarından Babür Nutku eşiyle birlikte balayını şehrimizdeki büyük otellerden birinde geçirmektedir.

Genç Nutkuları sık sık gece klüplerinde görmek mümkün. Nutkuyu ve gelini taniyanlar zamanlarını israf ettiklerini söylemektedirler.

★

Geçen hafta içinde Kızılayın ortasında oldukça üzücü bir hâdise cereyan etti. Birçok kimselerin son günlerde, çok mesut zannettiği şöhretli iki devlet tiyatrosu artisti cadde ortasında münakaşa ettiler hatta birbirlerini tartakladılar. Bir çok kimse bu kavgayı kıskançlığa hamlettiler.

★

İstanbulda geçen yıl açılan Sauna hamamına politikacılar çok rağbet ediyor. Mükerrem Sarol ile Agâh Erozan her hafta Saunaya gidip zayıflamaya çalışıyorlar. Saunaya devam edenler arasında Zeytinburnu D. P. İlçe Başkanı Ali Çekiç, tanınmış avukatlardan Cahit Altunkum da var.

★

Türkiyede senelerce kalan, ve memleketimiz hakkında bir çok kitap yazan, Atatürk hayranı, Mrs. Kelly, Ankaradaki temaslarının programlarını hazırladığı ve Başkentte en aşağı daha bir ay kalacağını söylediği halde İngiliz sefiresi Mrs. Burrowsla buluştuğunun ertesi günü, şaşılacak bir süratle memleketimizi terk etti... "İngilterede çok mühim bir işi çıktığını" söyleyen Mrs. Kelly'nin bu mazeretini kimse anlıyamadı.

★

Geçen hafta Sovyet Rusya büyük elçiliğinde milli bayramları münasebetiyle verilen kokteyle bütün Ankara sosyetesi davet edildi. Son derece neşeli geçen kokteylde D. P. kurucularından Fuat Köprülü etrafında toplanlalara şöyle dedi:

"D. P. kuruluşundaki gayeyi kaybetmiştir. Bu partinin yıkılması lâzımdır. Buna çalışacağım."

Köprülünün yaadi okadar hoşa gitti ki civarında bulunanlar beş dakika içinde votka limitini aştılar ve evlerine oldukça keyifli döndüler. Bu keyif votkanın tesiri mi, Köprülünün sözlerinin tesiri mi bilinmez.

★

Leylâ Gencer, İbcel Arel ve Rezzan Tlabar hanımlar müşterek bir apartman yaptırmağa karar verdiler. Kuracakları apartmanın adı, hanımların isimlerinin ilk harflerinden müteşekkil: Lir...

Apartman için bir arsa satın alındı. Ancak arsanın istimlâk edildiği öğrenilince yeniden bir yer aramağa koyuldular. Şimdi üç hanım, bir nalı buldu, apartımanın ismi... İş şimdi üç nalla bir ata kaldı diyorlar...

★

Çankayadaki Amerikan klübünün yemek salonunda masada tek başına biftek yiyen Albay Moris -11 askeri otomobiliyle çiğnedikten sonra serbest bırakılan Amerikalı- yanındaki masalara dert yanıyordu: "Gariptir, bir Türk müellifi tarafından İngilizce yazılan Neighboor -Komşuadlı piyesi, üçüncü tiyatroda Türk-Amerikan derneği adına oynamağa karar vermiştik. Piyeste baş rolü ben oynıyacaktım. Aylarca prova yaptık. Temsile birkaç gün kaldı. Fakat aniden bu rolden alındım ve yerime başka birini getirdiler. Yaptığım kaza ile bunun ne alâkası var." diye dert yanmaktaydı. Yan masalardakilerden biri bunu söyleyen albaya biraz tuhafça baktı ve elinde okuduğu broşüre tekrar göz gezdirdi. Broşürde iri puntolarla şunlar yazılıydı:

"Vazifeli arkadaşlar.. Türk dostlarımıza sempatik görünmeğe çalışınız ve hareketlerinize dikkat ediniz.."

Albay Moris
Perhiz... ve turşu

KİTAPLAR

MAHMUT İLE NİGÂR

(Aziz Nesinin mizah hikâyeleri, Karikatür yayınları mizah serisi II. İstanbul ekspres matbaası, İstanbul 1959, 90 sayfa, 300 kuruş)

Güldü tarife ne hacet, sözü tam Aziz Nesine göre bir söz. Aziz Nesin artık memleketimizde o kadar çok tanınan, o kadar çok okunan bir yazar oldu ki, onun mizah hikâyeleri için ne yazılsa, ne söylense, yeni bir şey söylenmiş, yeni bir şey yazılmış olmuyor. Ancak Aziz Nesin için ileri sürebilecek tenkitlerde bir yenilik yapılabilir. Meselâ denebilir ki Aziz Nesin çok yazdığı için yavaş yavaş seviyesini kaybediyor. Ama bu da bir parça insafsızlık olur. Zira Aziz Nesin ilk yazmaya başladığı günden bu yana ne bir ilerleme ne de bir gerileme kaydetmiş yazardır. Biraz da Allah vergisi denebilecek bir kaabiliyetle son derece rahat, son derece kolay yazan bir yazar olarak Aziz Nesin durmadan yazmıştır. Üstelik de iyi yazmıştır. İşlek bir kalemi zehir gibi bir zekâsı ve az zamanda çok yaşamış bir insan olarak da bol mevzuu vardır. Her oturuşunda sigaraları birbirine ekliyerek rahatça bir kaç hikâye birden çıkarır. Hattâ biraz daha sıkışırsa hiç kalkmadan bir roman dahi yazar. Velutluğuna böylesine velut-tur.

Aziz Nesin için bütün bunlar söylenebilir. Üstelik söylenmiştir de. Ancak bunlar Aziz Nesinin gerçek yönünü gösteren sözler değildir. Daha doğrusu bizim cemiyetimiz içinde Aziz Nesini anlatmağa kâfi gelmez.

Aziz Nesinin kolay yazdığı, çabuk yazdığı hatta çok zaman şişirme yazdığı da doğrudur. Edebi ölçüler içinde alırsanız Aziz Nesin için büyük yazar bile diyemezsiniz. Yarına üç beş kitabının kalacağını da iddia edemezsiniz. Bunlar da doğrudur. Bunlar da doğrudur ya, bunların yanı başında Aziz Nesinde, büyük mizah ustasında başka bir taraf vardır. Bu noktanın üstünde kimse durmaz. Aziz Nesin bizim memleketimizde düşündüğünü yazabilen, hem de bunu öyle evirip çevirmeden, allayıp pullamadan yazabilen çok, ama pek çok nadir insanlardan biridir. Şayet yazdıklarını sırf gülüp geçmek için okursanız, korkmadan Aziz Nesinin herhangi bir kitabını alıp okuyabilirsiniz. Size hoşça vakit geçirtir. Şayet bir yola çıkıyorsunuz da elinizin altında bir kitap bulunmasını istiyorsanız gene Aziz Nesinin herhangi bir kitabını alabilirsiniz. Zira Aziz Nesinin kitapları bu işi de görür. Nitekim görmektedir de. Bakın bütün istasyon gişelerinde, bütün yarı seyyar gazete bayilerinde, bütün sokak sergilerinde onun kitaplarını bulursunuz. Aziz Nesin mizahı sokağa düşürmüş yazardır.

Mizahı sokağa düşürmek... Hiç şüphe yok ki pek çok insan bu söze kızacak, bu masum cümleden Aziz Nesine ve Aziz Nesinin okuyucuları da kendilerine bir hakaret payı çıkarmağa çalışacaklardır. Ama hemen söylemek, açıklamak gerekir ki Aziz Nesin mizahı sokağa düşürmüş yazardır derken hiç de Azize ve okuyucularına hakaret edilmek istenmemiştir. Bilâkis Aziz Nesin bu hareketi ile bizim mizah edebiyatımızda bir devrim yapmıştır. Bu memlekette, çok çok üç beş bin kişilik mizah eseri okumadan yana nasibi olan insan sayısını bir anda onbinlere, yirmi binlere çıkarmıştır. Gerçi bunu yaparken kendinden de tavizler vermiştir. ama ne olursa olsun yaptığı iş mühimdir. Aziz Nesin Nasreddin Hocadan, Bekri Mustafadan, İncili Çavuştan sonra mizahı yeniden bütün bir kütlenin malı haline getirmiş insandır. Mizahın çok seviyelisini yapmıştır. ama eski seviyesizliğinde de bırakmamıştır. Mizahı allamelerin gülüşme mevzuu olmaktan kurtarmış, her hangi bir aile topluluğunda da yüz kızarmadan okunabilecek, anlatılabilecek seviyeye çıkarmıştır. Yani Aziz Nesinin yaptığı iki yolun ortasını bulmaktır.

Aziz Nesin

Velûd Yazar..

Bu Aziz Nesinin bilinmeyen taraflarından sadece biridir. Aziz Nesinin bundan da mühim bir tarafı vardır. Aziz Nesin ilk defadır ki memleketimizde mizahın mühim bir iş olduğunu, bir vazifesi olduğunu anlayan insandır. Bütün sathiliğine, bütün basitliğine rağmen Aziz Nesinin yazılarını okuyanlar şayet bir parçacık kafa yorarlarsa bu yazılarda, bu cemiyetin bir tarafını, düşünüle-cek, üzünülecek bir tarafını bulabilirler. Kimselerin yapamadığı gibi Aziz Nesinin de yapamadığı şey asıl bundan sonra başlar. Bu cemiyetin insanını düşünmeğe, araştırmağa zorlamak... İşte burda Aziz Nesin pes demiştir. Ne kadar gayret ederse etsin, Aziz Nesin de bu işin üstesinden gelemiyecktir.

Şimdi bütün bu umumi lâflardan sonra gelelim Mahmut ile Nigâr adlı kitaba. Mahmut ile Nigârda Aziz Nesinin 14 hikâyesi var. Ondördü de daha evvel muhtelif yerlerde yayınlanmış, sonradan bir araya getirilmiş hikâyeler. Yani Aziz Nesinin tiryakisi olanların bildiği, okuduğu hikâyeler. Tıpkı daha evvel yayınlanmış ve sayıları yirmibeşi geçen kitaplarında olduğu gibi Mahmut ile Nigâr da önceden yayınlanmış hikâyelerden mürekkep bir demet. Fiyatı üç lira. Bu ilk bakışta insana hayli pahalı gelen bir fiyat. Ama matbaa, kâğıt klişe vs. gibi şeylerle bir parçacık olsun alâkası olanlar için hiç de yadırganmıyacak bir fiyat. Sonra da nihayet bir komedi filmine de gitseniz ayni parayı vereceksiniz. Aziz Nesinin ondört hikâyesini okurken ve gülerken duyacağınız neşe, yazarın asıl anlatmak istediklerini düşünüp de duyacağınız acı ile kitaba verdiğiniz üç liranın acısını rahatça unutturacağı için Mahmut ile Nigâr tavsiye edilebilecek bir kitap.

A. B. D.

Televizyonda "Fidelio"

Sahne sanatlarının yeni ulaştırma vasatı televizyon, operanın da daha anlaşılır, manâsına ve hususiyetlerine daha kolayca varılır bir şekilde halka ulaştırılmasına devam ediyor. Geçen hafta New Yorkta NBC Televizyon istasyonunun opera kumpanyası, Beethoven'in "Fidelio"sunun başarılı b.r temsiliyle televizyon operasının yeni mevsimini açtı. Milyonlarca Amerikalı televizyon seyircisi, opera repertuarının başlıca eserlerinden birini oturma odalarının rahatlığından uzaklaşamadan seyretme ve dinleme imkânını buldular. NBC opera kumpanyası, bundan dokuz yıl önce ilk temsiller.ni vermiye başladığından beri o derece büyük bir ilgi ve rağbet görmüştü ki heyet, televizyon temsilleri dışında, "canlı" sahne temsilleri vermek için de teşkilâtlanma ve turneye çıkma lüzumu hissetmişti. Geçen haftaki "Fidelio" temsili topluluğun seviyesinin ve selâhiyetinin yeni bir deliliydi.

NBC Opera Kumpanyası, bundan önce sunduğu başka operaları olduğu gibi, "Fidelio"yu da, asıl dilinden değil, İngilizceye çevrilmiş olarak sunuyordu. Vasat halkı operadan uzaklaştıran başlıca sebeb operaların yabancı dilde, bestelendikleri dilde oynanması, dil bilmiyen, yahut daha önceden operanın libretosunu, hiç olmazsa mevzu hülâsasını okumıyan bir dinleyicinin sahnede neler olup bittiğini anlıyamaması yüzünden, ne kadar gayret gösterse göstersin, bu sanata yabancı kalmasıdır. Bunun yanında ikinci mesele daha vardır ki o da dil ile alâkalıdır. Opera tercüme edilmiş olsa, yahut bir memleketin konuştuğu dilde bestelenmiş olsa bile, dilden çok teganni tekniğiyle ve güzel sesle ilgilenen şarkıcılar kelimeleri o kadar anlaşılmaz bir şekilde telâffuz ederler ki vasat dinleyici çok kere oyuncuların ne dediğini anlamıya gene muvaffak olamaz. Hitap ettiği dinleyicinin devamlı opera müşterileri, opera meraklıları olmadığını, operayla yakından alâkalı olmadığı kabul edilen vasat halk olduğunu göz önünde tutan NBC kumpanyası, vasat halkı operadan soğutan iki sebebi en uygun şartlar dahilinde bertaraf etmiştir. Bu kumpanyanın başka operalarında olduğu gibi, "Fidelio"nun da, asıl dili Almancadan İngilizceye tercümesi, tercüme operaya muhalif olanları ikna edecek bir başarıyla yapılmıştır. Bir kere tercüme işi, nota okumasını bilen, fakat eli kalem tutmıyan lâalettayin bir musikişinasa değil, Josebph Machlis gibi tecrübeli bir yazara verilmiş, Machlis nota ve kelime uyuşmasını, Beethoven'in melod k çizgilerine ve ritmlerine zarar vermiyen sağlam bir prozodiyle, öte taraftan da halkın kolayca anlıyacağı bir dil kullanmak suretiyle yerine getirmiştir.

Ama, mütercimin başarısı ne derecede olursa olsun, şarkıcılar kelimeleri bozuk telâffuzla söylediler mi, tercümenin uygunluğu ancak kâğıt üzerinde kalır. Halbuki NBC'nin "Fidelio"sunun seçkin yanlarından biri de şarkıcıların telâffuzuydu. Değil yalnız aryalarda, topluluklarda bile kelimeler teker teker seçiliyordu. Meselâ, baştaki kuartette, dört şarkıcıdan herbirinin ne dediğini anlamak hiç de güç değildi.

Fakat hiçbir şarkıcının, telâffuz açıklığı uğruna, opera şarkıcılığının başka vazifelerini ihmal ettiği olmuyordu. Bütün roller, sesi güzel, tekniği sağlam, oyunculuk yanları kuvvetli şarkıcılara verilmişti. En zayıfları, Leonore rolünde Irene Jordan bile, sivri sesine ve ses çıkarma tekniğinin az gelişmiş olmasına rağmen, bu selâhiyetli heyet içinde yadırganmıyordu. Şef Peter Herman Adler'in idaresi, belki biraz heyecansız ve soğuk, fakat eserin müzikal manâsına yabancı değildi.

"Fidelio"nun Kirk Browning tarafından sahneye -daha doğrusu televizyon ekranına- konuşu, opera filmi yapmak isteyenlere pek çok şey öğretecek mahiyetteydi. Sinema ile Televizyon seyircileri arasında bir fark olmadığına göre, sinema, televizyonun operayı ele alışını ve seyirciye sunuşunu aynen kabul edebilirdi. Tabii, opera filmi yapan prodüktörlerde iyi n!yet ve iyi zevk olduğu takdirde... Bugüne kadar yapılan opera filmler.nin büyük bir çoğunluğu, prodüktörlerin asıl bunlardan mahrum olduğunu ortaya koymuştu. Halbuki NBC televizyonunun bütün opera temsilleri gibi "Fidelio" temsili de, hazırlayıcıların hem esere, hem de opera gerçeğine, imkânlar nisbetinde sadık kalma isteğiyle işe başlamış olduklarını gösteriyordu.

Radyo, Televizyon ve Ahlâk

İlhan K. MİMAROĞLU

Ulaşılması güç bir sebeple bile olsa, ahlâk mefhumunun mücerretlikten sıyrılıp gündük olay katına çıkıvermiş olması, gazetelerin manşetlerine yerleşmesi, radyo ve televizyonlarda hep ondan söz edilmesi, kurt politikacıların bile diline dolanması, onları onun uğruna, ahlâk uğruna birşeyler yapmaya zorla..ası, insana umut veriyor. Amerikada "bilgi yarışı" programlarında olup bitmiş olanlar bugünlerde, bu memleketin en mühim meselesi olan çe.ik grevini bile gölgede bırakmıştır. Hikâyeyi biliyorsunuz: televizyonların bilgi yar.şı programlarında, yarışmacılara sual ve cevaplar önceden verilmiş.. Gerçeklerin açıklanması bu koca ülkede fırtına kopardı ve herkesi ahlâk cephesine sevketti. Ahlâk mefhumunun su yüzüne çıkması için tuhaf bir vesile gerçi... Eninde sonunda, bilgi yarışı programı hilelerinden kimse zararlı çıkmış değildir. Yarışmacının cebine para girmiş, televizyon idaresi yarışmacıya ödediğinin kat kat fazlasını ilâncıdan almış, ilâncı ilân veren firmadan aldığı ücretle masraflarını kapamış ve kazancını sağlamış, ilân veren firmaysa yarışmacılara sual ve cevapların önceden verilmesi ve her şeyin bir tiyatro oyunu gibi hazırlanması sayesinde çok daha cazip ve sürükleyici hale gelen yayının ilgi çekiciliğiyle mamulünün adını daha iyi duyurmuş, reklâmını daha iyi yapmış, artan satıştan harcadığının kat katı kâr temin etmiş, televizyon seyircisiyse haftada birkaç akşam, bilet parası ödiyerek gittiği eğlence yerlerinde bile pek seyrek rastladığı derecede zevkli bir gösteriyi bedava olarak takip etmiştir. Yani, hiç kimse zararda değildir. Öyleyse neden bu gürültü? Niçin programın önceden hazırlanmış olması mesele yapılıyor? Niçin bu yüzden bütün "bilgi yarışı" programları kaldırılıyor ve halk eğlencesinden ediliyor? Niçin televizyon idareleri, ilâncıları, ilân veren firmalar itibarlarını sarsılmış görüyorlar? Niçin Van Doren gibi halk kahramanı haline gelmiş bir yarışmacı, sualleri önceden aldığının açıklanması üzerine, Columbia Üniversitesindeki öğretim vazifesinden istifa etmeye mecbur kalıyor ve televizyondaki binlerce dolarlık ek işine de son veriliyor?

Bütün ilgilileri, bu meselede bu derece hassas davranmaya sevkeden durum şudur: Halk aldatılmıştır. Halk bundan maddî bir zarar görmemiştir ama bu olsa olsa, ağır bir suçun hafifletici sebebi olabilir. Fakat ağır suç ortadadır. Bir yayın vasıtasından, hem de televizyon gibi, tesir kuvveti çok büyük bir yayın vasıtasından faydalanarak, halk aldatılmıştır, kütlelere yıllar boyunca durmadan yalan söylenmiştir. Yalan, küçük bir yalandır, zararsız bir yalandır, hattâ faydalı bir yalandır. Fakat, yalandır. Halk aldatılmıştır. Halkı aldatanların ceza görmesi gerekmektedir; bugünden sonra da televizyon gibi, radyo gibi yayın vasıtalarından faydalanarak halkı aldatmak istiyeceklerin teşebbüslerine set çekecek kanunî tedbirler alınmalıdır. Nitekim, adlî makamlar meseleye el koymuştur. Amerikan Kongresinden bir heyet, suçluları sorguya çekmektedir. Radyo ve televizyon yoluyla kütleleri aldatanları hedef tutan bir kanunun Amerikan Kongresine sunulması beklenmektedir.

Kıssadan hisse mi çıkartmak gerekiyor şimdi? Boş heves! Orada, kişinin kendi kusurunu görüp kendini ıslah etmek için tedbir alması diye bir mesele bahis mevzuu değil ki!

MUSİKİ

İstanbul

Yabancı müzisyenler

Mevsim başındanberi memleketimize gelmiş olan yabancı solist ve müzik topluluklarının konserlerinden bu hafta kısaca bahsedelim.

1959 - 60 konser mevsimi, geçen yıllardan farklı olarak, alışageldiğimiz solist ve topluluklar dışında orijinal bir "Kuartet" ve arkasından kendine has kuruluş ve tarzda dünyaca tanınmış bir "Orkestra" ile girmişti. İkisi arasında ise evvelce Türkiyeye gelmiş olan, isim yapmış bir Yunanlı keman virtüozunu dinledik.

Parisli kuartet

«Quatuor İnstrumental de Paris" adlı dünyaca tanınmış tipik oda müziği topluluğunu dinlediğimiz zaman, kendimizi İstanbulda Saray Sinemasında değil, sanki Pariste "Conservatoire National", "İnstitut Français", "Ecole Normale de Musique", "Schola Cantorum" gibi akademik ve skolâstik müesseselerde verilen konserlerin atmosferinde hissettik. Bu fazla klâsikleşmiş, duru ve bazan yeknesak havayı, doğuran sebep çalanların emsalsiz denecek kadar müzisyen kişiler olmalarına rağmen, doğrudan doğruya programın düzenleniş tarzında idi.

Parisli bu seçkin kuartet programına sadece 17. yüzyıldan başlıyarak 20. yüzyıla kadar bazı Fransız bestecilerinin oda müziği eserlerini almıştı. Demek ki, Fransız müzisyenlerinin amacı doğrudan doğruya Fransız bestecilerini tanıtmaktı. Evrensel bir dil olan müzikte böyle bir amaç gütmenin dinleyiciyi yeknesaklığa boğmak bakımından tartışması yapılabilirdi. Gerçi böyle programın öğreticilik vasfı inkâr edilemezdi Bu konserlerde P. Gaulitier de Marseille -1642-1697-' in "Suite en Quatuor" Charles Rosier'in "Sonate á quartre", J. M. Leclair'in - 1697 - 1764 - "Trio en Ré majeur", Gabriel Guillemam'in -1705-1770- "Sonate en Quatuor" Pierre Duglos'un "Suite Méditerannée", Henri Gagnebin'in "Trio en ré majeur" ve nihayet tanınmış modern Fransız bestecisi Florent Schmitt'in "Quatour pour presque tous les temps" eserlerini memleketimizde ilk defa dinlemiş olmak enteresan olabilirdi.

Fakat aralarında J. M. Leclair ve F. Schmitt hariç, çoğu işitilmemiş veya az tanınmış diğer bestecilerin eserlerinde orijinal bir taraf olmadığı, adeta birbirinden ayırt edilmiyecek kadar basit temaslar, gamlar, akorlar ve variasyonlar çerçevesi içinde kaldıkları anlaşıldıktan sonra, en tahammüllü dinleyici bile konseri sonuna götürmekte müşkülât çekebilirdi.

Üstelik, burası bir müzik okulu, Konservatuvar, Akademi veya Enstitü değil, bir konser salonuydu...

Bu yönden düşünülünce, bu mükemmel müzisyenlerin bu programla halka sunacakları fazla öğretici ve tanıtıcı bir şeyleri kulaklarda kalmıyordu.

Müzik eleştiricisi José David 1952 de bu kuartet için: "Bir kelimeyle yabancı diyarlarda velût bir elçi olmasını bilen, ve Fransız müziğine şeref veren bir sazlar grubu" demişti. Bu söz doğru idi ve aksini kimse söyliyemezdi. Kuartetin elemanları olan flütist Yanet Puccch Fransız nefesli sazlar ekolünün en yaman bir solisti idi. Cellist Mireille Reculard, viyolonist Janine Volant - Panel ve Piyanist Françoise Petit bir kuartet için aranan bütün özellikleri taşımaktaydılar. Üç kadın ve bir erkekten kurulu bu kuartetin ses hacmi, anlaşması, parlak "brio"ları alkışları haketmişti.

Fakat bu topluluğun tam değerini bulabilmesi için, birçok turnelerde yaptığı gibi, Couperin, Leclair gibi Fransız klâsikleri ve F. Schmitt, J. İbert gibi Fransız modernleri arasında diğer milletlerin büyük bestecileri Bach, Haydn, Telemann ve diğerlerinin oda müziği şaheserlerini de dinleyicilere sunması gerekirdi.

Niko Dikeos resitali

Bir kaç defa memleketimize gelerek konserler veren tanınmış Yunanlı kemancı Niko Dikeos'u bu mevsim tekrar dinlediğimiz zaman onun ateşli genç kemancı vasfına, olgun bir virtüoz kalitesinin de eklenmiş olduğuna şahit olduk. Niko Dikeos'un, kendisini dinleyemediğimiz son yıllar içinde yaptığı turnelerde Londra, Paris, İtalya ve Moskova eleştiricileri tarafından ittifakla övülmesinin sebebini onu dinlerken anlamış olduk. N. Dikeos'un dünyanın 1 nolu virtüozu büyük kemancı David Oistrah ile anlaşarak müteaddit "çift keman" konserleri verebilmiş olması da onun sanat gücünün artmış olduğuna delildir.

N. Dikeos bize resitalinde dinlettiği Pergolese-Milstein "Sonat No. 12", Mozart "Sonat No. 15", Debussy "Sonat", Prokofieff "Romeo ve Jüliyet", E. Bloch "Abodah" ve Zerzinsky'den "Mazurka" ile program düzenlemekteki isabetini de gösterdi.

Scarlatti orkestrası

İstanbulda sadece mevsim başından beri değil, uzun yıllardanberi dinlediğimiz en müzikal ve kendine hâs kuruluşu ve stili ile topluluk, şüphesiz İtalyanın tanınmış ve aynı zamanda Radyo - Televizyon yayınlarıyla sevilmiş "Alessandro Scarlatti Orkestrası" idi.

Solist yok, hepsi solist

Türkiyedeki İtalyan Kültür Heyetinin daveti üzerine memleketimizde ilk defa konserler vermeğe gelen "Alessandro Scarlatti Orkestrası"nın en büyük özelliği ve değeri 46 kişilik bu toplulukda bütün elemanların birer "solist" seviyesinde müzisyenlerden seçilmiş olmasıydı. Bir de enteresan tarafı ise, bütün değerli müzisyenlerin bu orkestraya "kaydı hayat şartı" ile bağlanmış olmalarıydı. Düşünün ki, bu müzisyenlerin herbiri, meselâ viyolonist Giuseppe Prencipe, oboist Elio Ovcinnicof, Giovanni Sisillo -klârnet- Ubaldo Benedetti -basson-, Filippo Pugliese -korno- dünyanın her tarafında solist olarak büyük şöhret yapabilirler, maddi refahlarını arttırabilirlerdi. Halbuki sanat ömürleri boyunca bağlandıkları mukavele ile sadece "Alessandro Scarlatti Orkestrası"na hizmet etmeği seve seve

Misafir Oda Müziği topluluğu

Fransız müziğinin şeref elçileri..

kabullenmişlerdi. Bunun sebebi neydi? "A. Scarlatti Orkestrasının amacı dünyaya İtalyan müziğini -klâsik ve çağdaş- en iyi şekilde tanıtmaktı. Fakat orkestrayı kuran elemanlarının sadece bu yolda hayatlarını bağlamış olduklarını sanmak herhalde fazla bir idealistlik olurdu. Bu idealin yanında muhakkak ki başka bir idealin de yer aldığı düşünülebilirdi. O da: "Daima birbiriyle alışmış solist elemanlarla birlikte çalışmanın, büyük müzik sanatına yaraşır temiz ve doğru bir çalış tarzına ulaştırma zevki idi."

Üstelik, İtalya Devleti tarafından hertürlü maddî ve manevi imkânlar da sağlandıktan sonra, "A. Scarlatti Orkestrası"nın yabancı diyarlarda İtalyanın mümtaz bir elçisi olmasına ne engel olabilirdi?

A. B. D.

Callas'a bomba

Adı son sıralarda gazete ve mecmuaların sanat sütunlarından çok sosyete sütunlarında geçmiye başlayan soprano Callas, adıyla kafiyeli Dallas şehrinde geçenlerde bir akşam, şehrin 3.500 kişilik büyük konser salonunu tıklım tıklım doldurmuş olan dinleyicilerin huzurunda verdiği konserde, programdaki ilk aryayı yeni bitirmişti ki, müteakip arya başlıyacağı sırada, ünlü sopranonun yırtıcı sesi yerine, Teksas Valisi James T. Blair'in sesi duyuldu. Vali, halkın derhal salonu boşaltmasını istiyordu. Salon yarım saat müddetle boş kalacak, konser ancak ondan sonra devam edebilecekti.

Konserin başlamasına bir kaç dakika kala biri -tabiî, adını vermiyen ve kim olduğu öğrenilemiyen biri- konser salonuna telefon etmiş, sahnenin altına bir yere bir saatli bomba konmuş olduğunu, bombanın tam saat 9.30 da patlıyacağını bildirmişti. Durumu öğrenince Callas, "İlk aryamı söyliyeceğim, ondan sonra ne yaparsanız yapınız" dedi. Arya bittikten sonra Callas, yanında eski Cumhurbaşkanı Truman ve Kansas valisi Docking olduğu halde salonu terketti. Yarım saat süreyle binanın her yeri arandı. Bomba filân bulunamadı. Sonra herkes yerine döndü ve konser devam etti. Bu tertibe, ya Callas'ı çekemeyip konserini baltalamak, ya da, tamamen aksine, sopranonun adının bir kere daha gazetelere geçmesini sağlamak isteyen birinin başvurmuş olduğu anlaşılıyordu. Nihayet ne olursa olsun, ikinci maksada hizmet edilmiş olduğu şüphesizdi.

Besteciler Forumu

Ankaranın Besteciler Forumunun örneğini aldığını New York Besteciler Forumunun bu mevsimi açış konseri geçen hafta, Public Library'ye bağlı Donnell Kütüphanesinde yapıldı. Bu konserin bir özelliği, bu yıl Besteciler Forumunun Yirmibeşinci yılını idrak etmiş olmasıydı. Forum yirmibeş yıl önce Peters adlı bir papa-

Maria Callas
Bombası patlamadı!..

zın ortaya attığı fikirlerle kurulmuştu. Konserde Papaz Petersde hazırdı. Fakat, Forum kurulduğundan beri her nedense bu konserlerle ilgilenmemiş olduğu için, dinleyicilerin ilk Forumlar ve bugünküler arasındaki farklara dair sorduğu sualleri cevapsız bırakmak zorunda kaldı.

Sual ve cevap, bestecilerin halkla karşı karşıya gelmeleri ve modern musikiyle ilgili meseleler üzerindeki görüşlerini halka açıklamaları, Forumlara ilgi çekiciliğini kazandıran bir özellikti Fakat bu çeşit toplantıların hemen hemen hepsinde olduğu gibi, dinleyiciler modern musiki hakkında doğru dürüst bir fikir sahibi olmadıklarından, besteciler de daha başlangıçta halkın karşısına -haklı veya haksız- küçümseyici bir tavırla çıktıklarından, sual cevap safhasında bir takım espriler yapma gayretinden fazlası gösterilmiyor, konuşmaların seviyesi salon sohbetinden öteye gidemiyordu.

Foruma iki besteci katılıyordu. Bunlardan biri, Amerikada WalterPistondan, Pariste de Pistonun öğretmeni Nadia Boulanger'den ders almış Noel Lee idi. Öteki besteci de, Amerikada yetişmiş Ezra Sims.. İki besteci de dizisel metodla yazmışlardı. Lee, oniki notaya bağlı kalmamış, diziyi tonal neticelere varmak için kullanmıştı. Sims, dizicilliğinde, Schönbergten Krenek, Webern, ve Bouleze kadar, dizi musikisinin ileri gelen ustalarını akla getiren, gerçi Noel Lee'nin Ondokuzuncu Yüzyıl romantismine gönül vermiş uslûbuna kıyasla daha ileri, fakat gene de bugün yazılması gereken musikiye göre, en azından bir yirmi yıl geri bir besteciydi Bugün musiki yaratıcılığının bir buhran içinde olduğu aşikârdı. Bu buhranın bestecilerin şahsî denebilecek bir ifade yolu aramakta çok, malzeme ile ve teknikle uğraşmalarından, bu yolda da kendilerinden önceki ustaların bulduklarından farklı bir malzeme, değişik bir teknik bulmayıp onları taklitten ileri gidememelerinden ileri geliyordu. Lee ile Sims, bugün bu yüzyılın olsun, geçen yüzyılın olsun, büyük ustalarını taklitle yetinen yüzlerce besteciden ancak iki tanesiydiler. Yaratıcılığı, geçmiş veya geçerlikteki bir takım modalara uymaktan ibaret sanan genç besteciler çağdaş musikide kısır bir akademizmin, verimsiz bir gelenekçiliğin doğmasına sebep olmuşlardı.

Halkın görüşü

İşin tuhaf tarafı, "yeni musiki, ileri musiki" etiketleri altında sunulan bu bayat, şahsiyetsiz musikiyi halkın, "tahammül edilmesi ve anlaşılması imkânsız derecede modern" saymasıydı. Bu görüşün sebebi de şuydu: Bu günün vasat dinleyicisi, musiki sanatının yirminci yüzyıldaki gelişmelerinden habersizdi; zevk ve anlayış bakımından ondokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar ancak ulaşabilmişti. Bu sebeple, Debussyyi taklit eden bir genç bestecinin bile bugün "tahammül edilmez derecede modern" sayıldığı oluyordu.

New York Besteciler Forumunun ilk konserinin sual cevap safhası asıl bu gibi, ana mevzuyla aslında hiçbir alâkası olmaması gereken lâflarla sürdü gitti. İki besteci gene "modern musikideki melodi yokluğu" ithamlarına hedef oldular. Pek az kişinin farkına vardığı şey, her iki bestecinin de, aslında bundan en az kırk yıl öncesinin dinleyicisine hitap etmesi, gereken, muhafazakâr, üstelik şahsiyetsiz bir musikisi yazmış olduklarıydı.

İstanbul

Ankaradan İstanbula

Ankaralı tiyatro seyircisi şu günlerde gözlerini herzamandan fazla İstanbula çevirmişti. Zira İstanbul bu mevsim Ankarayı geride bırakan canlı bir tiyatro faaliyeti manzarası arzediyordu. Profesyonel ve amatör tiyatroların sayısı artmıştı. Eserler sık sık değişiyor, festivaller tertipleniyor ve nihayet Ankara Devlet Tiyatrosu İstanbulu ziyaretten geri kalmıyordu. Ankaralı seyirciler birbuçuk aydanberi elleri böğründe yeni bir eser görebilmek işin beklesirken İstanbullu seyircinin karşısına ortalama haftada bir tiyatroya gitmek fırsatı çıkıyordu.

İstanbul Şehir Tiyatrosu faaliyet sahasını genişletmişti. Şimdi Dram bölümünün, Yeni Tiyatronun ve Eminönü bölümünün temsillerine bir yenisi ilâve edilmişti: Lâle Tiyatrosundaki temsiller. Öte yandan şimdiye kadar bir tulûat tiyatrosu olmaktan öteye geçemiyen Karaca tiyatrosu her gün iki defa sanat temsillerine sahne oluyordu. Bunların yanısıra Küçük Sahne, Oda Tiyatrosu temsilleri İstanbuldaki tiyatro faaliyetini destekliyordu. Bu arada amatör tiyatrolar, talebe tiyatro toplulukları da boş durmuyordu. Bilhassa Türkiye Milli Talebe Federasyonunun tertiplediği IV üncü Tiyatro Festivalinin İstanbulda 13 kasımda başlaması dolayısiyle bu topluluklar son haftalar içinde hummalı bir faaliyet göstermişlerdi. Kısa bir zamana sığmasına rağmen önce bir çalışma, sonra da temsiller başlamıştı. Buna mukabil Ankara bu bakımdan da hâlâ ölü bir mevsim yaşıyordu. Bu arada Ankaralı seyircinin tek tiyatro faaliyeti olarak bel bağladığı Devlet Tiyatrosu da mevsim başında sahneye koyduğu eserlerin temsilini uzattıkça uzatmış, sahneye yeni eserler çıkarmak hususunda oldukça tembel davranmıştı. Bu arada Büyük Tiyatro sahnesinde verilmekte olan "Kral Oidipus" temsilleri ise, bu eserin bir hafta müddetle yine İstanbula gitmesi sebebiyle tatile uğramıştı. "Kral Oidipus" yerine Devlet Tiyatrosu yeni bir temsilci bırakmış değildi. Bu hale göre Ankaralı seyirci tâ Ekim başında Devlet Tiyatrosu sahnelerinde seyrettiği dört eserden beri yani bir buçuk aydır tek piyes görmüş değildi. Bu sebeple gözlerini biraz da kıskançlıkla İstanbul sahnelerine çevirmesini haksız karşılamamak gerekirdi. Kasım ayının sonlarına doğru Devlet Tiyatrosu sahnelerinden yalnız ikisinde yeni birer eser yer alacaktı. Bunlardan biri Küçük Tiyatroda sahneye konacak olan Orhan Asenanın yeni bir telif piyesi, "Yalan", diğeri de Üçüncü Tiyatro sahnesinde "Ekmek Parası"nın yerini alacak olan "Dört Albayın Aşkı" idi. Diğer iki sahnede "Kral Oidipus" ile "Günden Geceye"nin temsilleri daha devam edeceğe benziyordu. Bunlar dışında Devlet Tiyatrosunun Beşinci Tiyatroda da temsiller vermek gibi bir tasarısı da vardı ama bu husus henüz resmen açıklanmış değildi. Ankarada yegâne Tiyatro faaliyeti olarak göze çarpan Devlet Tiyatrosunun seyircisini bukadar bekletmeğe, böylesine karanlıkta bırakmağa hakkı var mıydı? Ankarada son derece yavaş ve renksiz ilerleyen tiyatro faaliyetine bakılarak artık Devlet Tiyatrosunun bir repertuvar tiyatrosu olma yoluna gitmesi zamanının çoktan geldiğini belirtmek yerinde olur. Repertuvar tiyatrolarının geniş bir bütçe, geniş ve her zaman el altında mevcut kadrolara ihtiyaç gösterdiğinden şüphe yok. Ama bu yoldaki ilk adımı da geniş bir bütçesiyle geniş bir kadrosu olan Devlet Tiyatrosundan başka hangi topluluk atabilir? Herşeyde olduğu gibi tiyatro sevgisi de beslenmeyle gelişir. Seyirci tiyatroya ancak uzun zaman aralıklarıyla gitme zorunda kalırsa yavaş yavaş tiyatroyla bağının kendi de farkında olmadan kopması tehlikesi pekâlâ mevcuttur. Bu takdirde de bundan 15 yıl önce olduğu gibi seyirciyi tiyatroya bağlamak için yeni bir çabalama devresine girmek zaruretinin doğmasından endişe edilebilir. Hepimiz biliriz ki şimdiye kadar Ankarada mevcut canlı bir tiyatro faaliyeti İstanbullu seyirciyi de kendine çekmişti. Bu mevsim bunun aksine şahit olmamak imkânsızdır: Ankaralı seyircinin doyurulmayan gözü İstanbula çevriktir.

Yanlışlıklar Festivali

Türkiye Milli Talebe Federasyonu 4. cü Dünya Talebe Tiyatro Festivalinin İstanbulda yapılmasını kararlaştırmıştı. Ancak tam üç kere değişikliğe uğramak zorunda kalan şu satırların yazıldığı anda dahi kimse festival programının yeni bir değişikliğe uğramadan tatbik edilip edilmeyeceğinden emin değildi. Talebe Federasyonundaki "hükûmet darbesi"nin getirdiği bir takım yeni meselelerden olacak Federasyon festival programını hazırlamakta ve talebe tiyatro topluluklarına davetiyelerini göndermekte çok geç kalmıştı. Ekim ayının ancak son günlerinde, festivalin yapılacağı tarihi 13-20 Kasım olarak tesbit edebilen Federasyon verilen geç bir karar ve programsızlık yüzünden yabancı talebe tiyatro topluluklarından hiçbirinin festivale katılmasını temin edememişti. Daha doğrusu festival başlamadan iki gün öncesine kadar İstanbula yabancı talebe tiyatro topluluklarından sadece birinin, Yugoslav "İvo Lola-Ribar"ın katılacağı sanılıyordu. Zaten hazırlanan festival programında da "Ivo Lola Ribar"ın "Romeo Jullette"le açılış temsilini vereceği sanılıyordu. Fakat bu da sanıldığı gibi olmadı. 13 Kasım günü başlayan Türkiye Millî Talebe Federasyonunun tertiplediği 4. cü Dünya Talebe Tiyatroları Festivali Yugoslavların da festivale iştirak edememesinden dolayı İÜTB. Gençlik Tiyatrosunun temsilleriyle açılmış oldu. Böylece festival "Dünya Talebe Tiyatroları Festivali," yani milletlerarası bir festival olmak vasfını kaybederek sadece İstanbul Üniversite ve Yüksek Okullarının temsillerine münhasır kaldı.

Federasyonun festival programını hazırlamakta ve talebe tiyatro topluluklarına davetiyelerini göndermekte çok geç kalmış olmasından doğan aksaklık sadece bu festivale yabancı talebe tiyatro topluluklarının iştirakini sağlayamamaktan ibaret değildi. Ankara ve İstanbuldaki birçok talebe tiyatro toplulukları festivale katılmaları kendilerinden istenen davetiyeleri aldıklarında hemen kolları sıvayıp çalışmalarına başlamışlardı ama, önlerindeki kısa zaman onların da festivale arzu ettikleri eserler, arzu ettikleri kadrolar ve arzu ettikleri kadar bir çalışmayla katılmalarına engel olmuştu.

Festivalin hazırlanmasından gaye elbette ki bir yasak savma değildi. Bütün dünyada bu neviden festivallerin programları en az altı ay evvelinden tesbit edilir, davetler ona göre yapılır, festivale kimin katılıp kimin katılamıyacağı da hiçbir zaman son dakikaya kadar bir sır olarak kalmazdı. Öte yandan festivale katılacak topluluklar da enine boyuna düşünerek eserlerini seçerler, çalışmalarını ona göre ayarlamak imkânını bulurlardı. Halbuki bizim genç tiyatro toplulukları önlerindeki 10-15 gün gibi kısa bir zaman ve bundan doğan imkânsızlıklar karşısında Türkiye Millî Talebe Federasyonunun tertiplediği 4. cü Tiyatro Festivaline bir kere daha bilek gösterisiyle, ancak büyük bir tiyatro sevgisi ve heyecanından ileri gelen kuvvetle katılmağı göze almışlardı. Festival programının altına çiziştirilmiş bir de küçük not vardı. Bu notta "Yabancı gruplardan yeni müracaatlar olursa 14 Cumartesi matineye konacaktır. Bu husus ilk gün bil-

dirilecektir" deniyordu. Bu notun ifadesindeki esrarengizlik bir yana, demek ki Federasyon dahi son güne kadar festivale kimin katılıp kimin katılmayacağını bilmiyordu. Geleceklerini sandığı Yugoslavların ise programda hangi temsilleri ne gün oynayacaklarını bildirmesine rağmen işte "İvo Lola Ribar"da da böylesine gayri ciddî tertiplenmiş bir festivale katılmaktan kaçınmış, bu da festivali tertipleyen federasyona programının altüst olması gibi bir azizlik teşkil etmişti.

Festival 13 Kasım Cuma günü Yeni Tiyatroda saat 15 te bir açılış ve tanışma toplantısıyla başlamıştı. Ama yabancı tiyatro gruplarından hiçbiri artık festivale katılmadığına göre buna bir tanışma toplantısından çok bir açılış toplantısı demek daha yerinde olurdu. O gece "İvo Lola Ribar"ın vereceği temsilin yerini de apar topar İÜTB. Gençlik Tiyatrosu almış ve Turgut Özakmanın "Karagözün Dönüşü" adlı oyunuyla, bundan 150 yıl önce yazılan, ilk türk piyesi olup olmadığı münâkaşası hâlâ sürüp giden "Pabuççu Ahmet" i temsil etmişlerdi. Bunun dışında Festivale katılan topluluklar ve oynıyacakları eserler şöyle sıralanıyordu. Tabii festivalin devamınca programda yeni değişiklikler zuhur etmezse...- Sank Georg Dernek Tiyatrosu festivalde O'Neill'in "Yağ" adlı oyununu temsil ediyordu. İÜTB Gençlik Tiyatrosunun bir Stüdyo çalışması mahiyetinde olan "Aria da Capo" su da ayrıca festivalde yer almakta idi. Robert Kolej oyuncuları IV. cü Talebe Tiyatroları festivaline "Yaşadığımız Odalar" ve Cocteau'nun "İnsan Sesi" adlı bir perdelik oyunuyla katılıyordu. Festivale İstanbul dışında -Ankaradan- katılan tek topluluk Sahne Z idi. Sahne Z tiyatro topluluğu festivale yepyeni bir oyunla katılmak istemiş, fakat gene, buna vakit bulamamaktan dolayı, hem de ancak İstanbuldan temin edebildiği bir kadroyla festivalde Turgut Özakmanın "Hastahane" ve Çekhof"un "Teklif" adlı eserlerini oynamağa karar vermişti. Sahne Z ye mukabil yine Ankaradan, Ankara Üniversitesi Sinema-Tiyatro Derneği Tiyatro Kolu hazırlıklarını festivale yetiştirememişti. Böylece Ankara, Talebe Tiyatroları Festivaline ancak bir temsilci gönderebilmişti. Bu topluluklar ve oynıyacakları eserler dışında festivale Güzel Sanatlar Akademisi Tiyatrosu bir pandomim oyunu, Y. O. T. B Birlik Tiyatrosu da Refik Erduranın "İp Oyunu" adlı piyesiyle katılmışlardı. İşin en akıl almaz tarafı Galatasaray Tiyatro Kulübünün festivalde "Kral Übü"yü Fransızca olarak oynayacağı idi. Festivalde dışardan tek bir tiyatro topluluğu katılmadığına göre Galatasaraylılar Fransızca oyunlarını kime karşı oynayacaklardı?

Türkiye Millî Talebe Federasyonun tertiplediği ve İstanbulda, Yeni Tiyatroda 13 kasımdan beri devam eden, 20 kasımda da sona erecek olan Dünya Talebe Tiyatroları Festivali daha çok iki ayağı bir pabuca sokma manzarası arzediyor, bir şaşırtmaca oyunu hüviyetini taşıyordu. Buna rağmen memleketimizdeki talebe tiyatrolarını ve amatör toplulukları harekete geçirmesi bakımından yine de müsbet bir rol oynadığı inkâr edilemez. Festivalde hangi topluluğun daha başarılı olduğu da elbette ki festival sona erdikten sonra anlaşılacaktır. Fakat hemen şunu ilâve edelim ki, İstanbullular festivale katılan gençleri başta iyi niyetleri ve tiyatro sevgileri olmak üzere alkışlasalar da gençlerin bizzat kendileri daha iyi hazırlanamadan sahneye çıkmanın üzüntüsünü elbette ki duymaktadırlar.

"The Miracle Worker"den bir sahne

Dertli yazarın, dertli eseri...

Dertli yazar

İstanbula, mevsim başında Yıldız ve Müşfik Kenter kardeşlerin temsile başladıkları Salıncakta İki Kişinin yazarı William Gibson, bu eseri ilk defa 1957-58 tiyatro mevsiminde Broadway'de oynandığı zaman elde ettiği büyük başarıya rağmen hayatından hiç te memnun görünmüyordu. "Twe for the Seesaw" yazıldığı 1953 baharından sahneye konulduğu 1958 sonbaharına kadar okadar çok değişikliğe uğratılmıştı ki William Gibson bir sonbahar akşamı eserin temsili üstüne perde alkışlarla kapanırken herhangi bir seyirci gibi etrafta piyesin yazarını aramaktan kendini alamıyordu. Sevinçli değildi. Kendini takma bir suratla güzellik müsabakası kazanan bir genç kıza benzetiyordu. Kazandığı başarı yüzde yüz kendine ait değildi. Başarının bir sahte tarafı vardı ve işte bu o, tarihe kadar 5 sahne eseri daha yazmış, fakat hiçbirini oynatmağa muvaffak olamamış Gibson'a derin bir hüzün veriyordu. Bu hüznü yenmek için yapılacak tek şey Broadway sahnelerine yeni bir eserle çıkmak olmalıydı. William Gibson da öyle yaptı. Bu mevsim başında "The Miracle Worker" isimli yeni bir eseri Broadway'de temsile başlandı. Bu defa yazar ne prodüktöre, ne de rejisöre eseri üzerinde fazla oynamalarına göz yummadı. Netice gene de başarılı oldu. Böylece William Gibson iki yıldır suratında ağırlığını duyduğu takma yüzden kurtularak seyircilerine hakiki çehresini göstermek imkânını buldu.

Yazar "The Miracla Worker" da Helen Kellerin çocukluğunu, fakat Helen Kellerden çok ona hocalık eden, kör kızın ilk hırçınlıkları karşısında büyük bir azimle dayanarak onun karanlık dünyasına ışık tutmağı başaran Annie Sullivan'ı konu olarak almıştı. Piyeste Annie Sullivan'ın Helene karşı kullandığı metod adetâ hissiz, askerî bir disiplin metodu idi. Ama bu Helen için olduğu kadar piyes için de başarıyla neticelenen bir tutum olmuştu. Yazar bu suretle konusu gözü sulu bir melodrama müsait olan esere yer yer hissî, fakat daha çok beserî bir hava vermesini bilmiş, kahramanlıkla komedi birbirini tamamlar bir hale gelmiştir.

William Gibson'ın Broadway'de oynanan ilk piyesi "The for the Seesaw" içinde bulunduğumuz ayın başında son temsillerini vermiştir. Buna göre eser aşağı yukarı ikibuçuk -üç mevsim sahnede kalmıştır. Gibson'ın bu piyesini Arthur Penn sahneye koymuştu. Şimdi temsiline başlanan "The Miracle Worker"ın da rejisörlüğünü Arthur Penn yapmıştır.

SİNEMA

Filmler

Yalnızlar Rıhtımı

"Yalnızlar Rıhtımı"nı görmeden önce,insan daha filmin afişlerine baktığı zaman bir korkuya kapılıyor ve Amerikan filmlerinin kötü bir kopyasıyla karşılaşacağını sanıyor. Mavi bir fon üstüne basılan afişlerde filmden bir aşk sahnesinin ve kötü karakterlerden birinin resimleri çizilmiştir. Bu iki resimde bir kusur aramak yersizlik olur. Fakat afişteki üçüncü resime bakınca iş değişiyor. Üçüncü resim bir kaptana aittir. Üstünde üniforması, başında resmi kasketi bulunan bu şahıs elindeki elbise bavulu ile tamamen Carol Reed'in "The Key - Anahtar" adlı filmindeki kaptanı, yani William Holden'i andırmaktadır. Andırmaktadır demek hatadır. Daha doğrusu William Holden'in ta kendisidir demek icabeder. Aradaki fark afişteki kaptanın Sadri Alışıka biraz benzemesinden ileri gelmektedir.

Filmi gördükten sonra seyirci rahat bir nefes alıyor. Çünkü "Yalnızlar Rıhtımı" Carol Reed'in filmine benzemediği gibi, bazı tarafları hariç Amerikan filmlerinin kötü bir kopyası da sayılmaz. Bununla beraber "Yalnızlar "Rıhtımı"na iyi bir filim diyenler de haksızlık etmiş olurlar.

Film İstanbul limanında, uzun plândan çekilmiş bir rıhtım sahnesiyle başlıyor. Sonra Çolpan İlhanın sesinden senaryoyu yazan, fakat yazdıkları değiştirildiği için filmin jeneneğinde ismi bulunmayan Atillâ İlhan'ın bir şiirini dinleriz. Filmin temi - eğer filmde tem diye bir unsur bulunduğunu kabul etmek icabederse -yalnızlık üzerine kurulmuştur. Karşımızda karaborsacılık yapan bir çete vardır. İçlerinden birinin polisle temas halinde olduğunu öğreniyoruz. Acaba hangisi? Muayyen saatlerde ilâç almayı ihmal etmeyen sofu dükkâncı mı? Açık saçık resimlere meraklı iriyarı adam mı? Yoksa tehlikeye girmekten çekinen Musevi mi? Belki de karakteri hakkında birşeyler öğrenemediğimiz, öğrenemediğimiz için de hiç üzülmediğimiz dördüncü şahıstır. Ya bir iki defa görülen ve filmin sonunda unutulan zengin patron? Çete reisi de aynı sualleri soruyor. Fakat işi kendisinden başka merak eden kimse yoktur. Ne senaryoda, ne oyunda, ne de rejide merak unsuru diye bir şey ele alınmıştır. Hikâye devam ediyor. Amerikan filmlerinden kaçıp "Yalnızlar Rıhtımı"na sığınmış olan çete reisinin bir bar işlettiğini ve barda da çirkeften çekip kurtardığı bir kızın bulunduğunu öğreniyoruz. bu. Hollywood "vampir"leri gibi dar elbiseler giyen ve kıskanç bir akordiyoncunun delici bakışları altında şarkılar söyliyen bir kızdır. Hafif batı müziğinin veya yerli tangoların en kötü örneklerinden olan bu şarkılar bazan korkunç, bazan de komik bir takım seslerin birbirine karışmasından meydana gelmiştir. Çirkeften kurtarılıp çete reisinin barına getirilen kızın karşısına bir gün yakışıklı bir kaptan çıkar. İkisi de hayatta yalnız kalmış insanlardır. Yalnızlık duymalarının sebebi gayet basittir. İkisi de "Yalnızlar Rıhtımı" adlı filmde oynamaktadır. Seyircinin başka bir sebep bulmasına elbirliğiyle imkân verilmemiştir.

Yalnızlık duygusunu hayatlarındaki boşluğu birbirlerine açıkca söylemelerinden anlarız. Filmde karakter derinliği diye bir unsur aramak hata olur. Karakterlerin geçmişini incelemek veya olaylar karşısında seçtikleri hareket tarzını araştırmak için ne rejisör, ne de senarist seyirciye korkunç bir şekilde dövmüş olan çete reisi sevgilisinden vaz geçemez, onu aramaya çıkar. Kız sevdiği kaptanla bir hayata atılmak üzeredir. Yollarını kesen çete reisi ile kaptan arasında müthiş bir döğüş başlar. Neticede kah ramanımız kaptan mücadeleyi kazanır ve sevgilisini koluna taktığı gibi yoluna devam eder ve film de burada biter.

Filmin değeri

"Yalnızlar Rıhtımı"nın başarısız yerli filmlerimizin arasında yer almayacağı muhakkaktır. Buna rağmen filmde affedilmesi güç bazı kusurların bulunduğunu kabul etmek icabeder. Filmin hikâyesi bir liman çevresinde geçtiği halde eserdeki kahramanlar bambaşka bir muhitin insanlarıdır. Hikâyede ve bu insanlarda liman veya denizcilik hayatının yarattığı bir hava aramak boşunadır. Bunu bilhassa Sadri Alışıkın yarattığı

"Yalnızlar Rıhtımı"ndan bir sahne

İyiye atılan adım...

fırsat vermemiştir. İki yalnız insan arasında aşk ilerlerken çete ve çete reisi de boş durmamaktadır. Bir türlü esasını öğrenemediğimiz bir karaborsacılık vurgunu hazırlanır. Bu arada bir iki takip sahnesiyle çeteyi polise ihbar edenin mevcudiyeti üzerinde galiba merak yaratmaya çalışılmaktadır.

Yaşadığı hayattan şikâyetçi olan kızın etrafında ona tamamiyle sahip çıkmak isteyen çete reisi ve yakışıklı kaptandan başka bir de barda akordion çalan bir genç vardır. Tabiî onun da yalnızlar sınıfına dahil olduğunu söylemeye lüzum yok. Fakat bu adamın filmdeki mevcudiyetinin sebebini kimse bilmez. Sonunda da yine anlaşılmayan bir sebepten ötürü öldürürler. Bu sırada çetenin mensupları paraları aldıktan sonra bir depoda toplanmışlardır. kızı bir gün önce

kaptan rolünde görüyoruz. Senaryo yazarı da, rejisör de esere bu kaptanın bir denizci olduğunu seyirciye inandıracak hiçbir unsur katmamıştır. İğreti üniforması, iğreti kasketi ve iğreti tavırlarıyla kaptanın dış görünüşü bile kifayetsizdir. Sivil elbise ve kravat kullandığı zaman karşımıza daha inandırıcı bir Sadri Alısık çıkıyor ki bu da filmin ismine uymayan bir durumun yaratılmasına sebep oluyor. Filmde isminden ötürü bir iki liman sahnesinin de bulunması lâzımdı. "Yalnızlar Rıhtımı"nı çevirenler bu noktayı ihmal etmemişler. Fakat parke kaplı bir rıhtım köşesi veya bir gemiden filme alınan Haliç sahneleri hikâyenin tesirini zayıflatmaktan başka bir işe yaramıyor. Çünkü bu sahneler sessiz, ölü sahnelerdir. Yalnız ön plânda konuşan oyuncuların seslerini duymak ve fondaki gemile-

rin, vinçlerin ve diğer çeşitli araçların gürültüsünü almamak seyirciyi boşlukta bırakıyor.

"Yalnızlar Rıhtımı"nda Amerikan filmlerini hatırlatan yalnız bir kişi var. Verdiği emirler, takındığı tavırlar ve giydiği elbiselerle çete reisinin gangster filmlerinden aktarıldığına şüphe yok. Yalnız kabadayılığını göstermek için sık sık "ulan" ve "be" kelimelerine baş vurması üstünde bir seviyeye ulaşan diyalog, yerli filmlerimizin arasında "Yalnızlar Rıhtımı"-nın belirli bir üstünlük taşımasını sağlamaktadır. Ne yazık ki dublaj hataları seyircinin bu diyalogu ve hikâyeyi rahatça takip etmesine imkân bırakmıyor.

Filmde herkes kendine has dağınık oyunu ile yerli filmlerde görmeğe alıştığımız düzensizliği devam ettiriyor. Tek başına dikkati çekenler arasında fazla teatral bir havaya bürünmediği zaman, Çolpan İlhan gelmektedir. Rejisör Lütfi O. Akadın oyunculara ne kadar tesir ettiğini söylemek de güç. Fakat rejisörün "Yalnızlar Rıhtımı"nda hiç olmazsa yalnız insanları canlandıranların oyununu disiplin altına aldığı iddia edilebilir. Rejisörün asıl başarısını da filmin başından sonuna kadar devam ettirebildiği atmosferde aramak lüzumludur. Bir filmdeki havayı birinci sahneden en son sahneye kadar devam ettirebilmek her rejisörün altından kalkabileceği bir iş değildir. Lütfi O. Akadın "Yalnızlar Rıhtımı"nda bu başarının en yüksek noktasına çıktığı da söylenemez. Hatta bu başarının bir tesadüf neticesinde elde edildiği bile ileri sürülebilir. Çünkü hemen hemen her sahne aynı ağır tempo ile devam etmekte ve nâdiren hızlanan akış hikâyedeki yalnız insanların durgun hislerinin kendiliğinden de ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

İyi ve kötü taraflarına rağmen "Yalnızlar Rıhtımı" bizlere mühim bir noktayı hatırlattığı için bambaşka bir değer taşımaktadır. Yerli filmcilerimizin bayağı ve açık açık sahnelerden kaçınarak ortaya hakikaten iyi filmler çıkarmak için ciddiyetle çalıştıkları bu filmde de belli oluyor. Bu çalışmanın ne zaman belirli bir netice vereceğini beklemek herhalde çok uzun bir zaman sürmeyecektir.

A. B. D

Hollywood'daki Buhran

Günlük hayatta filmcilerin önüne çeşitli meseleler çıkar. Bu meselelerin bazıları halledilir, bazıları da film çevirenlerin başına türlü çoraplar örer. Filmciler bilirler ki bu meselelerle uğraşmak mesleğin başlıca şartlarından biridir. Bugün Hollywood'lu filmcilerin önüne günlük meselelerden bambaşka bir mesele daha çıkmış bulunuyor. Bazılarına göre bu mesele şimdiye kadar karşılaşılanların en korkuncudur. Hollywood bundan on veya onbeş sene sonra çevrilecek filmleri için eleman yetiştirmediğini nihayet anlamıştır.

Kalabalık bir sahne

Yeni eleman yok!..

Televizyon denilen icadın sinemanın önüne ciddi bir rakip olarak çıktığı güne kadar herşey yolunda gidiyordu. Hollywood filmlerinin yerini televizyon filmlerinin almaya başlaması ortalığı karıştırdı. Filmciliği kendilerine meslek seçenler yavaş yavaş televizyona geçmeye başladılar. Meslek değiştirenler yalnız sanatkârla değildi. Rejisörler, dekoratörler, terziler, film editörleri ve diğer teknik elemanlar da aynı yolu seçmekte bir mahzur görmemişlerdi. Netice son derece korkunç oldu. Filmcilikte boşalan yerleri henüz kendilerini göstermemiş tecrübesiz kimseler veya kabiliyetsiz insanlar doldurdu ve ortaya çıkan filmlerin seviyesi birdenbire düştü. Hollywood'da mali buhranla beraber sanat bakımından da bir buhran başladı.

Bu durum daha birçok meselelerin meydana gelmesine sebep oldu. Her sene aşağı yukarı 600 film veren Hollywood'da 200 film çevrildiği zaman bile bazı patronlar "bu da iyi" demekten kendilerini alamadılar. Yavaş yavaş film çevirme metodları değişti. Filmciler kusurlarını örtmek için üç buut, sinemaskop, Todd - AO gibi usuller ve muazzam bir figüran kalabalığı ile seyirciyi avlama yolunu tuttular. Elde mevcut elemanlar azalmış ve buna rağmen yeni eleman yetiştirmek meselesi de hiç kimsenin aklına gelmemişti. Azalan kıymetli filmcilerin arasında bilhassa sinema için yetişmiş oyuncuların yokluğu kendini gösteriyordu. Sinema yıldızlarının gün geçtikçe bulunması güç bir kazanç haline geldiğini Hollywood'da kimse saklamıyordu. Film prodüktörleri mühim filmler için sanatkâr bulmakta güçlük çekecek kadar korkunç bir duruma düşmüşlerdi. Filmlerde oynamayı kabul eden yıldızların ekseriyeti de bir senede iki filmden fazlasını yapmak istemediklerini şart olarak ileri sürmekten kaçınmıyordu. Çünkü televizyonda aldıkları roller onlara daha rahat ve emin bir geçim yolu temin etmekteydi.

Yeni eleman bulmak için filmcilerin elinde hiçbir usul yoktur demek de doğru olmazdı. Büyük stüdyolar hâlâ "yıldız avcıları"ndan istifade etmekteydi. Bazıları da gençleri sinema için yetiştirmek maksadıyla mektepler kurmaya başlamışlardı. Bu mekteplerden biri 1 Kasımda "Twentieth Century Fox" film şirketi tarafından New York'ta açılmıştı.

Bütün bunlara rağmen sinemaya girmek isteyen gençleri kısa zamanda yetiştirmek, çeşitli filmlerde kendilerini denedikten sonra seyircinin hangisini beğendiğini anlamak son derece uzun bir zaman alacaktı. Aşağı yukarı yedi seneden beri Hollywood'u yerinden oynatan ve birinci mühim tehlike sayılan mali buhran yüzünden, prodüktörler, tutunmamış ve denenmemiş sanatkârlara rol vermekten kaçınıyorlardı. Bunun neticesinde, hakikaten kabiliyetli gençler köşede kenarda kalmakta ve filmlerdeki roller de yalnız meşhurlar arasında paylaşılmaktaydı.

Sinemayı temelinden sarsan televizyonun filmcilere yardımı hiç dokunmuyor muydu? Televizyonda yetişen bazı oyuncular, senaristler ve rejisörler arasında sinemaya atlayanlar olmuş ve bu gibi kimseler yeni seçtikleri sahada başarı da kazanmışlardı. Fakat sayıları gayet az olduğu için Hollywood'u tehdit eden tehlikenin ortadan kalkmasına sebep olamamışlardı.

Hollywood'da sayıları azalanların arasında yalnız oyuncular değil, senaristler ve rejisörler de vardı. Eskiden "Screen Writers Guild - Beyaz Perde Yazarları Birliği" yeni yetişen yazarlara miktarı az bir aylık verir ve onların tecrübeli yazarlarla beraber çalışmalarını temin ederdi. Bugün aynı birlik yalnız yetişmiş senaristleri etrafında toplamakta ve yalnız onların senaryo yazmalarını sağlamak için yollar aramaktadırlar. Hollywood'da şöhret sahibi olmuş senaritslerin yenilere göz açtırmadığını söylemeye artık lüzum yoktur. İş bulan yeni yazarlar arasında ise başka bir sahada kendini kalemiyle tanıtmış olanlar vardır.

Rejisörlere gelince, mesele yine aynı şekilde kendini göstermektedir. Film stüdyolarında çalışan rejisörlerin ekseriyeti tiyatrodan, televizyondan veya senaryoculuktan yetişmiş şahıslardır. Bugün Hollywood'da doğrudan doğruya rejisör olarak çalışmaya başlamak belki dünyanın en güç işlerinden biri sayılmaktadır.

S P O R

Klüpler

Yavuz gidince

Geçen hafta Fenerbahçe klübünde ufak çapta da olsa bir iktidar değişikliği oldu. Futbol hayatında Yavuz İsmet diye adlandırılan Fenerbahçe klübü Genel Kaptanı Dr. İsmet Uluğ istıfa etmek zorunda kalmıştı. İsmet Uluğ, bu istifaya adeta zorlanmıştı. İdare heyetindeki gruplaşmanın neticesi olarak, her fena netice onun sırtına yüklenmek istenir, her mağlûbiyetten o sorumlu tutulurdu. Takım Ankarada Gençlerbirliğine yenilince de böyle olmuştu. Yavuz İsmete yüklenmenin ve onu istifaya zorlamanın tam zamanı geldi diyorlardı. Bu tatsız işlerden usanan İsmet Uluğ, nihayet genel kaptanlıktan istifa ettiğini idare heyetine bildirdi. Bu haber bir müddet önce yine duyulmuş, hatta bir İstanbul gazetesi, refiklerini atlatarak haberi hayli büyülterek vermişti. Fakat ertesi gün, diğer gazetelerde İsmet Uluğun beyanatını okuyanlar hayretlerini gizleyemediler. Hele İsmet Uluğun istifaya niyetli olduğunu bilenler, birgün önceki istifa haberine adamakıllı inanmışlardı. Bu defa İsmet Uluğun istifa etmediğini bildiren beyanatını görünce, imkân yok diyorlardı. Uluğ mutlak istifa etti, belki idare heyeti bu istifayı kabul etmemiş olabilir. Ama İsmet Uluğu tanıyanlar, onun ergeç dediğini yapacağına ve istifa edeceğine inanıyorlardı.

İşte bu tekzipten sonra aradan pekçok zaman geçmemişdi, bu defa Uluğ gerçekten istifa etmişti. İdare heyeti içinde mevcut havaya ayak uyduramıyordu ve artık bu işe bir son vermek arzusundaydı. Sevgili klübü için herşeyi yapmaya hazırdı ve klübüne hizmet etmek için mutlak idare heyetinde bulunmak veya mutlak genel kaptan olmak şart değildi. Bütün bunların dışında da ömrünün hemen hemen yarısını verdiği klübüne hizmet edebilirdi, buna kimse mani olamazdı.

"Yavuz İsmet"in çekilmesi ile genel kaptanlığa yeniden Osman Kavrakoğlu getiriliyordu. Kavrakoğlu, eskiden de defalarca bu yeri işgal etmiş ve halen genel kaptanlık için arzulu görünüyordu. İstediği nihayet bir kere daha gerçek olmuş, Rize milletvekili Osman Kavrakoğlu, bir kerre daha Fenerbahçe klübünün genel kaptanlığına getirilmişti. Kavrakoğlu genel kaptanlığa İsmet Uluğun çekilmesinden hemen iki gün sonra getirildi. Aradan 48 saat bile geçmeden yapılan bu tâyin göstermekteydi ki, Kavrakoğlu arzusuna kavuşmuştu. Eğer böyle olmasaydı, bu kadar aceleye ne lüzum vardı. Arkadaşının istifası ile birlikte gazeteler sadece ondan bahsetmekle, herşeyin plânlı yapıldığını teyit ediyorlardı. Genel kaptanlık için başka adayın isminden bahsedilmiyor, istifa haberi ile birlikte tek aday olarak Kavrakoğlunun ismi ileri sürülüyordu. Böylece sarı - lâcivertli camiada idare heyetinde kilit noktası telâkki edilen yerde ufak bir tebeddülât yapılmış, kötü giden işlerin bundan sonra iyiye doğru götürüleceğine inanılmıştı.

Osman Kavrakoğlu
Ayağına hızlı!..

Tahammül kalmadı

Yeni genel kaptan işe çok hızlı ve istekli başlamıştı. Takımının ilk idmanında Fenerbahçe stadına ondan önce gelen olmamıştı. İdmana başlamadan önce fotbolcuları toplamış ve kendileri ile uzun uzun konuşarak nasihatte bulunmuştu. Osman Kavrakoğlu, söze şöyle başlamıştı:

"Bu vazifeye Fenerbahçenin çok iyi bulunduğu bir zamanda geldim. Bu hafta hem iyi bir oyun gösterdiniz, hemde lig lideri oldunuz. İdare heyetinde yapılan bu değişiklik, teknik kısımla ilgili değildir, ve olmamalıdır. Bugün için sizi ilgilendiren iki mühim mesele vardır: Lig ve Nice maçları."

Vazifeyi çok iyi bir zamanda devraldığını söyleyen Kavrakoğlu ile Fenerbahçe taraftarları hemfikir görünmüyorlardı. Fenerbahçenin her maçda gol yiyen müdafaası ile mağlûbiyet ve beraberlikler, işlerin iyi gitmediğinin bir neticesiydi. Gerçek olan da işlerin iyi gitmediğiydi. Yeni genel kaptanın iyi oyun olarak bahsettiği de 5 - 0 lık Altay galibiyeti idi. Bu galibiyet sonunda Fenerbahçenin liderliği ise arızi idi. Aslında buna liderlik de denemezdi. Fenerbahçe, millî ligde en iddialı rakibi Galatasaraydan dört puan önde bulunuyordu ama, oynadığı maç adedi de rakibinden üç fazlaydı. Rakibinin bu üç maçı kazanması halinde ise kendisinden iki puan ileri geçmesi mümkündü.

Kavrakoğlunun bundan sonraki sözleri ise çok enteresandı. Genel kaptan diyordu ki:

"Fenerbahçenin artık ne gol yemeğe nede maç kaybetmeye tahammülü yoktur. Bunun içinde disipline riayet ve hocanıza itaat kâfi gelecektir. Bir takım için bundan daha iyi elemanlar bulunamaz. Kazandığınız zaman herkesin güldüp sevindiğini, başarısızlık halinde ise yüzünüzü görmek istemediğini hep bilirsiniz. Şimdi size mühim birşey söyliyeceğim. Takım bir maçı kazandığı zaman, normal sıra primi verilmiyecektir. Her oyuncu vazifesini yapmakla mükelleftir. Bunu maçlardan sonra hocanızın vereceği rapordan, arkadaşlarınızın fikirlerinden faydalanarak tâyin edeceğiz. Antreman ve maçlarda ciddiyet şarttır."

Bu şekilde devam eden konuşmasının başlangıcına Kavrakoğlu, takımının iyi zamanında iş başına geldiğini bildirmesine karşılık, bu defa "Fenerbahçenin artık ne gol yemeye ne de maç kaybetmeye tahammülü kalmamıştır" diyordu. Bu inanışla, yukardaki başlangıç arasında hiçbir rabıta bulunmadığını sezmek güç değildir. Gerçekten de Fenerbahçenin artık ne maç kaybetmeye ne de gol yemeye tahammülü kalmamıştır. Bu ise takımın durumunu ne derece kritik olduğunu belirtmeye kafidir. 13 maçta 13 gol yiyen takımın puan kaybıda 4 olursa -bu hafta Karagümrük mağlûbiyeti ile yenen goller 15 e, kayıp puanlar 6 ya yükselmiştir- o takımın iyi durumda olduğuna inanmak biraz güçdü.

Bu arada disiplini ön plânda tuttuğunu söyliyen genel kaptan, futbolcuların hocalarına mutlak itaat etmelerine de işaret ederek, kendini iyi hissetmeyin zaafa kapılanların hocalarına müracaat ederek bir kaç gün izin istemeleri tavsiyesinde de bulunmuştur. Kavrakoğlu hakem konusuna da şöyle temas etmişti.

"Hakemlere de itaat etmenizi istiyorum. Bir şikâyetiniz olursa kaptanınıza söylersiniz, meseleyi o halleder. Fenerbahçe icabederse her takımı hakemle birlikte mağlûp edebilir. Bunu göze almalısınız."

Evdeki hesap

Genel kaptan, Fenerbahçenin her takımı icabederse hakemle birlikte yenebileceğini söylemesinden iki gün sonra, Karagümrük Fenerbahçeyi yenivermişti, hemde hakemsiz. Zira hakem ne Karagümrük takımını tutmuş, ne de Fenerbahçenin attığı golleri saymamıştı. Fenerbahçe millî ligde ikinci mağlûbiyetini yine siyah - kırmızı formalı bir takım karşısında almıştı. Karagümrük, akıllı bir taktik ve yerinde bir müdafaa oyunu ile kuv-

vetli olduğu kadar, mağrur rakibini yenmesini becermişti.

Sahaya çıkarken bütün tahminler, o gün Karagümrük aleyhindeydi. Herkes Fenerbahçeye şans veriyor, Karagümrük lehine bir galibiyet bekleyenler ise yok denecek kadar az bulunuyordu. Belki bir beraberlik olabilir diye düşünenler oldukça büyük yekûn teşkil ediyordu. Fakat Fenerbahcenin bozuk oyunlarına rağmen maçı alacağına ihtimal verenler yüzde ellinin üstünde bulunuyordu. Nitekim maçın başlangıcını görenler, geri çekilen ve bütün gedikleri kapamaya çalışan Karagümrük karşısında Fenerbahçeden farklı bir galibiyet bekliyorlardı. Fenerbahçe bütün hatları ile yükleniyor, Karagümrük müdafaası ise birbirini takibeden bu hücumları önlemeye çalışıyordu. Fakat zaman ilerledikçe ve Karagümrük dayandıkça maçın rengi de değişmekteydi. Geri çekilen Karagümrük, ilerde bıraktığı iki açığı ile ani ataklar yapıyor ve bu atakları ile Fenerbahçe müdafaasını kolaylıkla dağıtıyordu. Maçı dikkatle takibedenler, bu ani atakların Fenerbahçe için hicte iyi sonuçlar vermiyeceğini sezmeye başlamışlardı. Nitekim bu ataklardan birinde Tarık, müdafaanın müşterek hatasından faydalanarak Şükrüyü de geçtikten sonra topu ağlara yollayıverdi. İkinci devreye bel bağlayanları Karagümrükün, Fenerbahçe müdafaasının hatasından faydalanan Avdının attığı ikinci gol, bir anda çökertiverdi. Bundan sonraki Fenerbahçenin bunaltıcı baskısını kaleci Sümer ve direkler önleyince, Fenerbahçe, Nice maçı arifesinde rakibine nazire yaparmışcasına maçı mağlûp kapamak zorunda kaldı. Artık gol ve mağlûbiyete tahammülü kalmadığı bildirilen Fenerbahce, neticeye bir kere daha razı oluyordu.

Fevkalâde kongre

Mağlubiyete tahammülü olmayan ve mağlubiyeti bir türlü hazmedemeyen Fenerbahçe camiasında, Karagümrük yenilgisi bir kımıldanma yaratmıştı. Kadıköy grubu yine harekete geçmişti. Karagümrük maçından hemen bir gün sonra 60 kişilik bir grup toplanmış, kurtuluş çaresini fevkalâde kongrede bulmuşlardı. Bunun içinde hemen vakit kaybedilmeden Nice maçını takiben imza toplanmak gerekiyordu. İmza toplanacak, idare heyeti fevkalâde kongre yapmaya zorlanacak ve bu kongrede Fenerbahçeyi idare edemediklerine inanılan idare heyeti değiştirilecekti.

Karagümrük mağlûbiyeti üzerine şimşekleri üzerinde toplayan yeni genel kaptan Osman Kavrakoğlu ise mağlubiyetten sorumlu tutuluyordu. Fenerbahçe taraftarlarından bir grup işlerin düzelmesi için yeniden genel kaptanlığa Fikret Kırcanın getirilmesini istiyordu. Gerçek olan birşey varsa, genel kaptan nöbeti devralırken, işe şanssız başlamasıydı. Fenerbahçenin yenilmezliğini iddia etmek hatalı bir hareketti. Değil Fenerbahçe, dünyanın en kudretli görünen takımları dahi mağlûbiyetten yakasını zaman zaman sıyıramıyordu. Fakat onlarla aramızdaki fark, biz mağlubiyetleri hazmedemezken, onlar yenmek kadar yenilmeyi de normal karşılıyorlardı.

Ayrıca genel kaptan, Karagümrük karşısına çıkan takımı kendisinin yapmadığını, antrenörün yaptığını iddia ediyordu ve Molnarın bu hususu açıklayacağını bildiriyordu. Fakat Molnar nedense hasta olduğunu ileri sürerek bir türlü konuşmuyordu. Nihayet antrenör konuşmaya mecbur edildi ve hafta sonunda bir deklarasyon yayınlayarak, "hakiki bir sportmen kazanmasını bildiği gibi kaybetmesini de bilmelidir" diye söze başladıktan sonra takımda oynamayan altı esas elemandan üçünün sakat birinin istirahatli, birinin asker, birinin de cezalı olduğunu bildirdikten sonra şöyle devam etti:

"Takım tertibini galip geldiğimiz bütün maçlarda olduğu gibi Karagümrük maçında da ben yaptım bu husustaki bütün mesuliyetler bana aittir. Fenerbahçe takımını çalıştırdığımdanberi iki genel kaptan Fikret Kırcan ve İsmet Uluğ, ile teşriki mesai yaptım. Bana güvendiklerinden beni destekleyerek serbestçe çalışmama müsaade ettiklerinden kendilerine teşekkür ederim. Fenerbahçenin menfaatı bakımından Osman beyin de bunu yapacağını ümit ederim. Osman beyin oyuncularımız arasında hüküm süren sinirli havayı tamamen bertaraf ederek sakin bir hava yaratacağına kat'iyetle eminim."

Mesuliyeti üzerine alan antrenör Molnarın dilinin altında saklı baklayı meydana çıkardığı anlaşılıyordu artık. Futbolcular arasında sinirli bir hava hâkim bulunuyordu. Bu nedendi acaba, genel kaptan bu havayı nasıl yatıştıracaktı. Söylenenler eğer doğru ise, futbolcular genel kaptanlığa Fikret Kırcanın yeniden getirilmesini istiyorlardı ve sinirli hava bundan doğuyordu.

Fenerbahçe - Karagümrük maçı

Boynuz kulağı geçer..

Federasyon

Sohbet toplantısı

Futbol Federasyonu Başkanı Faik Gökay, hafta içinde bir sohbet toplantısı yaparak, basın mensupları ile uzun zamandanberi ilk defa karşı karşıya geldi. Nedense bu defa pelür kâğıtlarla beyanat veya deklerasyon yayınlamamış, basın mensupları ile yüzyüze konuşmakta fayda bulmuştu. Nitekim toplantı dağılırken, bu şekilde hareket etmenin daha faydalı olacağına inandığını açıklamaktan da kendini alamamıştı.

Faik Gökayı bu toplantıda üzen tek olay, federasyonunun ücretli mütehassıs üyesi Hasan Örengilin bir esprisi olmuştu. Basın mensuplarını bir türlü sevemediği anlaşılan bu mütehassıs üye, federasyon fonundan para alan üyelerin ismini ve aldıkları ücretleri yayınlayan gazetenin muhabirine, Faik Gökayın müşahit ücretlerinin az olduğunu açıklaması üzerine, "senin haber hapı yuttu" deyince, tatlı sohbet havası birdenbire elektriklenmişti. Araya giren Gökay, arkadaşının tasvip etmediği bu sözleri karşısında birazda sinirlenerek, "Burada tatlı tatlı konuşuyoruz. Arkadaşlara hap yutturmaya ne lüzum var" diyerek oldukça sert bir ihtarda bulunmuştu. Faik Gökayın bu tutumunu takdirle karşılıyan basın mensupları, toplantıyı terkederlerken, aynı üyenin başka bir tarizine muhatap olmuşlardı. Fakat basın mensupları bunu da mütehassıs üyenin zarif esprilerinden biri kabul ederek, üzerinde durmamışlardır.